

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XIII Broj 123/124 Srpanj/Kolovoz 2015. ISSN 1800-5179

***Zdravo Kraljice
Bokeškog mora,
Rujna si zora,
Naše vjere štit.***

Sadržaj:

3	Proslavljen Dan državnosti Crne Gore
6	Dan pobjede i domovinske zahvalnosti, Dan hrvatskih branitelja i 20. obljetnica „Oluje“
8	Zvuci Mediterana na sjeveru Crne Gore
11	Svi sviraju, mi muziciramo
13	KotorArt: Naslijeđe i historija oživljeni suvremenom umjetnošću
21	Izložba „Jelena velika kraljica“
26	Između mora i neba
31	U crkvi sv. Mateja proslavljen veliki jubilej dolaska relikvije krvi Kristove
36	Blagdan Velike Gospe
41	Kronika Društva
44	Aktualnosti
60	Kultno mjesto Splićana
64	Rišnjani sjećanjem oživjeli palaču Ivelić u Risnu
67	Svjedok jednog vremena
72	Vijek vaterpola u Kotoru
79	Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Uganda
83	Novosti iz HNV-a
87	Franz Thiard de Laforest: Povijesne činjenice o Boki
91	Kapetan Bartulović u „Velikom ratu“
95	Hrvatski vladari
97	In memoriam: Arsen Dedić

Poštovani čitatelji!

Ovoga puta odlučili smo se za dvobroj kako bismo vam na jednome mjestu dočarali bogatstvo, ljepotu i raznolikost kulturnih događaja u Boki, kojima je ovo vruće ljeto obilovalo.

KotorArt s različitim programima i sadržajima, Fašinada, Karneval, Bokeljska noć, razne izložbe, kocerti, pjesničke večeri i promocije... o kojima smo vam pisali, samo su djelić onoga u čemu smo imali priliku uživati prethodna dva mjeseca. Tivatske Purgatorije još uvijek traju pa ćemo o njima, nadam se, pisati u sljedećem broju.

Koncertom Dječjega mandolinskog orkestra HGDCG „Tripo Tomas“, pod vodstvom prof. Iva Brajaka, počeo je VIII. festival tamburaške muzike u Pljevljima. Sudionici Festivala bili su tamburaši iz raznih europskih zemalja koje njeguju svoju tradiciju tamburaške muzike kao dio nacionalnoga kulturnog blaga. Otvoriti jedan takav festival velika je čast, priznanje i poticaj da budemo još bolji, da s najmlađima nastavimo raditi na očuvanju naše kulturne baštine.

Crna Gora proslavila je 13. srpnja – Dan državnosti, a Hrvatska Dan pobjede, Dan domovinske zahvalnosti i 20. obljetnicu „Oluje“. Diljem Hrvatske i u Boki kotorskoj proslavljen je blagdan Velike Gospe.

Nastavili smo sa serijalima i redovitim rubrikama na koje ste navikli: Kronika Društva, Novosti iz HNV-a, Vijek vaterpola u Kotoru, Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj, La Forest... a u ovom broju završavamo sa serijalom Kapetan Bartulović u Velikom ratu.

Jedan od najsvestranijih glazbenika s ovih prostora, Arsen Dedić, napustio je ovaj svijet, ali je svojim djelom ostao utkan u sve naše živote. Otišao je veliki umjetnik koji nas je osvajao romantikom, humorom, satirom, ironijom, hrabrošću, tugom, sjetom i nostalgijom, u tisućama stihova u kojima smo, svatko za sebe, pronalazili ono što nam je u tom trenutku bilo potrebno.

U nadi da vas ovaj broj zatiče u dobrom zdravlju i raspoloženju i da uživate u stranicama koje su pred vama,

srdačno Vas pozdravlja

Vaša urednica
Tijana Petrović

Naslovnica: Aleksandar - Saša Kordić

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zimski bazen “Nikša Bućin”, Škaljari, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Milan Dobrilović, Dario Musić, Radio Dux, arhiva HGD CG, Boka News**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 600 primjeraka

13. srpnja grandiozni primjer slobodarstva

“Ovom prilikom s prijestolnog Cetinja, u povodu našega vječnog 13. srpnja, upućujemo poruke pomirenja i mira. Pozivamo na dobrosusjedsku suradnju i regionalno i europsko zajedništvo. Na posvećenost miru, stabilnosti i razvoju.”

Predsjednik Filip Vujanović

Priredila:
Tijana Petrović

Sva naša stoljetna dostignuća, sve velike datume naše povijesti nadvisio je veličanstveni 13. srpnja – Dan državnosti Crne Gore. Dan koji je sjedinio dva 13-a srpnja – onaj iz 1878. kada je Crna Gora postala međunarodno priznata država i onaj iz 1941. godine kada je općenarodnim antifašističkim ustankom postala grandiozni primjer slobodarstva na koji ćemo zauvijek biti ponosni”, rekao je crnogorski predsjednik Filip Vujanović na svečanom prijemu koji je 12. srpnja upriličen u Plavome dvorcu na Cetinju.

Vujanović je posebno naglasio obvezu i odgovornost da se Crna Gora razvija i afirmira kao trajna i prosperitetna zajednica svih njezinih građana. “To dugujemo velikanima iz četiri crnogorske dinastije i svima onima koji su u mnogobrojnim iskušenjima, u gotovo tisućljetnoj borbi za slobodu i državu, utkali sebe u najplemenitija ostvarenja. Konačno, to dugujemo i budućim generacijama kojima stvaramo uvjete da u miru, skladu i prosperitetu stvaraju društvo istinskih vrijednosti”, rekao je predsjednik Vujanović.

Podsjećajući da ovogodišnji Dan državnosti slavimo uz obilježavanje 70 godina od pobjede nad nacističkim fašizmom, najvećim zlom s najviše zločina u povijesti čovječanstva, Vujanović je ocijenio da je pobjedom nad planetarnim zlom, nacističkim fašizmom, čovječanstvu ostavljena trajna pouka da se fašizam nikada više ne dogodi i da je borba za očuvanje tekovina antifašizma vječna obveza i historijska civilizacijska vrijednost.

“Antifašistički ustanak i njegova pobjeda postavili su osnovu nezavisne Crne Gore, na vrijednostima države koja

je na Berlinskom kongresu 1878. godine postala međunarodno priznata. Pobjedom antifašističke Crne Gore dan je temelj svibanjskom referendumu 2006. godine kada je Crna Gora voljom njezinih građana obnovila državnu samostalnost. Samo pet tjedana nakon referenduma 28. lipnja 2006. godine crnogorska zastava zavijorila se ispred sjedišta Ujedinjenih naroda, kao veličanstvena državna ulaznica u društvo naroda koje baštini mir, tu vječnu vrijednost naprednog čovječanstva”, rekao je on.

Vujanović je naglasio da je Crna Gora svoj doprinos uspostavljanju mira i stabilnosti u svijetu pokazala još davne 1897. godine kada su vojnici Kneževine Crne Gore ponosno pomagali očuvanju mira na Kritu.

“Zato i u povodu našega vječnog 13. srpnja, upućujemo poruke pomirenja i mira. Pozivamo na dobrosusjedsku suradnju i regionalno i europsko zajedništvo. Na posveće-

nost miru, stabilnosti i razvoju. Država Crna Gora jasno vidi svoje mjesto u europskoj i euroatlantskoj porodici, čvrsto opredijeljena da afirmira temeljne civilizacijske vrijednosti kojima se jamči mir i solidarnost među narodima i državama”, zaključio je Vujanović.

Prijemu su nazočili predstavnici političkog, znanstvenog, kulturnog, privrednog i sportskog života Crne Gore, narodni heroji i raniji najviši državni funkcionari. Tu su bili i predstavnici diplomatskog kora i visoki uzvanici međunarodnih organizacija i institucija.

Na osnovi naredbe predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, u povodu 13. srpnja – Dana državnosti Crne Gore, s platoa brda Gorica izvršena je počasna artiljerijska paljba, s deset plotuna iz šest artiljerijskih oruđa. Počasnu paljbu izvršili su pripadnici Mješovite artiljerijske baterije Pješadijskog bataljuna Vojske Crne Gore.

Prijem u Plavom dvorcu na Cetinju

Predsjednik Skupštine Crne Gore, Ranko Krivokapić, uručio je 10. 7. Trinaestojulske nagrade, najveće nacionalno priznanje: dramskom piscu Ljubomiru Đurkoviću, profesorici na Sveučilištu Crne Gore Vesni Kilibardi i slikaru Srđanu Vukčeviću.

“Laurati Trinaestojulske nagrade uvijek daju novu mogućnost da vidimo Crnu Goru u njezinom trajanju. Svako vaše ostvarenje otvori novi prozor svijetu koji pokazuje koliko je osebujna Crna Gora. Više nego ikad vezujete Crnu Goru za njezinu antičku dihotomiju”, rekao je Krivokapić.

Dobitnici Trinaestojulske nagrade

Muzička legenda naših prostora, Zdravko Čolić, poklonio je Podgorici koncert 12. srpnja. Uz spektakularni vatromet, točno u ponoć, tisuće Podgoričana, stanovnici drugih crnogorskih gradova, kao i gosti iz regije, uz izvrstan koncert Zdravka Čolića, dočekali su 13. srpnja - Dan državnosti Crne Gore. Tako je na Trgu svetoga Petra Cetinjskog, na spektakularan način, dočekan jedan od najsvjetlijih datuma u crnogorskoj povijesti.

Koncert Zdravka Čolića u Podgorici

HRVATSKA JE OBILJEŽILA DAN POBJEDE, DOMOVINSKE ZAHVALNOSTI, DAN HRVATSKIH BRANITELJA I 20. OBLJETNICU AKCIJE „OLUJA“

Hrvatska je 5. kolovoza, na Dan pobjede i domovinske zahvalnosti te Dan hrvatskih branitelja, obilježila 20. obljetnicu vojno-redarstvene operacije „Oluja“, kojom su oslobođeni Knin i najveći dio tada okupiranoga teritorija, čime je omogućena i mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja te postizanje mira u tom dijelu Europe.

Priredio:
Dario Musić

U Oluji, prije 20 godina, oslobođen je Knin i najveći dio do tada u Domovinske ratu okupiranoga hrvatskog teritorija. Operacijom „Oluja“, u kojoj je sudjelovalo oko 200.000 hrvatskih vojnika, u samo 84 sata oslobođeno je 10.400 četvornih kilometara okupiranoga teritorija. Hrvatske snage krenule su u operaciju 4. kolovoza 1995. u pet sati u jutro i najavile kraj srpske okupacije koja je počela u ljeto 1990. Istoga dana rano na večer hrvatska i međunarodna javnost obaviještena je da akcija teče po planu i da je prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman pozvao građane srpske nacionalnosti da ostanu u svojim kućama. Točno u podne, 5. kolovoza

1995., na kninskoj tvrđavi se zavijorila hrvatska zastava. Time je označeno oslobađanje Knina, koji je bio središte i simbol srpske pobune i sjedište samoproglašene Republike Srpske Krajine, a hrvatske snage došle su na granicu s BiH. Već 7. kolovoza objavljen je završetak operacije. U „Oluji“ je poginulo 174 hrvatskih vojnika i redarstvenika, a ranjeno ih je više od 1.400.

Jubilarnu obljetnicu operacije „Oluja“ Hrvatska je, osim u Kninu 5. kolovoza, obilježila i 4. kolovoza u Zagrebu svečanim mimohodom, što je ujedno i prvo obilježavanje Dana pobjede predstavljanjem Oru-

žanih snaga. Na svečanosti u Zagrebu bili su prisutni predsjednica Republike Hrvatske i vrhovna zapovjednica OSRH Kolinda Grabar-Kitarović, koja je prije samog početka u pratnji ministra obrane Ante Kotromanića i načelnika GS OSRH generala zbora Drage Lovrića obišla i pozdravila svečane postrojbe, zatim predsjednik Hrvatskoga sabora Josip Leko, predsjednik Vlade Republike Hrvatske Zoran Milanović, ministri, saborski zastupnici, drugi visoki i civilni te vojni dužnosnici, kao i izaslanstvo brojnih partnerskih zemalja i

muzeja „Oluja 95“ na kninskoj tvrđavi. Na Trgu Ante Starčevića prisutne je pozdravila kninska gradonačelnica Josipa Rimac, a predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović uputila je posebnu zahvalu svim sudionicima Oluje, poglavito onima koji su poginuli za domovinu. Istaknula je kako ovo nije samo proslava Oluje, već skup zajedništva i ponosa. Rekla je kako nikada ne smijemo zaboraviti da je Hrvatska napadnuta, kao ni dopustiti da se agresor i žrtva izjednačavaju. Molitvu pred crkvom Gospe Velikoga Hrvatskoga Krsnog

mnogobrojno građanstvo.

Središnja proslava održana je u Kninu 5. kolovoza svečanim podizanjem državne zastave uz podsjećanje na operaciju te imena 229 u njoj poginulih i nestalih pripadnika hrvatske vojske, a na najvišem mjestu na kninskoj tvrđavi predsjednica RH i sin pokojnoga predsjednika Miroslav Tuđman otkrili su spomenik prvome hrvatskom predsjedniku RH dr. Franji Tuđmanu. Ovome svečanom događaju nazočili su najviši državni i vojni dužnosnici s predsjednicom RH Kolindom Grabar-Kitarović. Ovogodišnje obilježavanje upotpunjeno je otvorenjem i

Zavjeta predvodio je biskup Juraj Jezerinac. Vijence na Trgu pred spomenikom „Oluja 95“ položili su predsjednik Vlade Republike Hrvatske Zoran Milanović i predsjednik Sabora Josip Leko, članovi obitelji poginulih u ratu, braniteljskih udruga i majke Srebrenice koje su u Knin stigle na poseban poziv predsjednice RH. Nakon njih vijenac je položila predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović.

Svečano obilježavanje ove jubilarne obljetnice tijekom dana upotpunjeno je nizom prigodnih kulturno-umjetničkih događaja.

*DJEČJI MANDOLINSKI ORKESTAR HGDCG „TRIPO TOMAS“
OTVORIO JE FESTIVAL TAMBURAŠKE MUZIKE U PLJEVLJIMA*

Zvuci Mediterana na sjeveru Crne Gore

U svečanoj atmosferi pljevaljske Milet bašte VIII. festival tamburaške muzike „Srce i duša stare čaršije Pljevlja 2015.“ otvorio je Mersudin Halilović, tajnik Tajništva za društvene djelatnosti Općine Pljevlja.

Piše:
Dijana Milošević

KONCERTNI NASTUP PRVE VEČERI FESTIVALA TAMBURAŠKE MUZIKE

Koncertom Dječjega mandolinskog orkestra HGDCG „Tripo Tomas“, pod vodstvom prof. Iva Brajaka, počeo je VIII. festival tamburaške muzike u Pljevljima.

Manifestacija Festival tamburaške muzike, koji se već osam godina održava u Pljevljima, gradu prijestolnici tamburaške muzike u Crnoj Gori, održana je u razdoblju od 13. do 15. kolovoza.

Sudionici Festivala bili su tamburaši iz raznih europskih zemalja koje njeguju svoju tradiciju tamburaške muzike kao dio nacionalnoga kulturnog blaga. Do sada je na Festivalu u Pljevljima nastupilo više

od 500 tamburaša iz Pljevalja, Bijelog Polja, Podgorice, Užica, Subotice, Novog Sada, Slavonske Požege, Banje Luke i iz Slovenije.

Na prijedlog ravnatelja Festivala Emira Prekića Organizacijski odbor prihvatio je prijedlog sudionika i program ovogodišnjega Festivala. Uz poznate i priznate sudionike kao što su: Gradski tamburaš-

ki orkestar – Pljevlja, Podgorički tamburaši, Muzički signali, VTO KUD „Svetožar Marković“ iz Novoga Sada, Ženski tamburaški sastav „La Banda“, glazbenik Zvonko Bogdan, ovoga puta pozvan je i Dječji mandolinski orkestar HGDCG „Tripo Tomas“ iz Kotora.

Nakon najave voditelja Festivala Alena Džakića ovogodišnji program otvorio je Dječji man-

Sotvaranja festivala

Nastup mandolinskog orkestra

dolinski orkestar HGDCG „Tri-po Tomas“ iz Kotora s 15-minutnim programom. Izvedbe skladbi, među kojima je i Bodeljska noć, rasplinule su mediteranski zvuk Boke kotorske Milet baštom i izazvale oduševljenje publike. Također su iznimnu pozornost izazvali i članovi našega Dječjega mandolinskog orkestra kao najmlađi sudionici Festivala.

U sklopu programa prve večeri u tradicionalnome glazbenom duhu nastavio je tamburaški sastav Muzički signali iz Bijelog Polja, a zatim Podgorički tamburaši. Na kraju programa nastupio je sastav Gradskoga tamburaškog orkestra – Pljevlja, s kojima su nastupili i vokalni solisti Esad Memić Zrca, Musa Nuhanović i Sabahudin Delić.

Oduševljena publika uživala je prve večeri Festivala u prekrasnoj atmosferi i odličnim izvedbama sudionika koncerta tamburaških orkestara.

Druge večeri Festivala nastupili su Veliki tamburaški orkestar „Vasa Jovanović“, KUD „Svetozar Marković“ iz Novog Sada, a u subotu na završnoj trećoj večeri Ženski tamburaš-

ki sastav „La Banda“ iz Novog Sada i glazbenik Zvonko Bogdan, jedan od najvećih imena tamburaške muzike.

Organizatori Festivala bili su Omladinski kulturni centar Pljevlja i Općina Pljevlja, a pokrovitelji Festivala: Općina Pljevlja, Ministarstvo kulture Crne Gore, Rudnik uglja AD Pljevlja, Turistička organizacija Pljevlja i Prva banka Crne Gore.

DRUŽENJE UZ TAMBURAŠKU PJESMU

Nakon završetka koncertnoga dijela programa u pljevaljskoj Milet bašti nastavljeno je druženje sa sudionicima i organizatorima. Pjesma tamburaša pratila je višesatno veselo raspoloženje. Uz nova poznanstva i pozive za sudjelovanje na predstojećim manifestacijama razgovaralo se i na temu budućih zajedničkih projekata s organizatorom Festivala Emirom Prekićem, koji je i predsjednik Tamburaškoga orkestra Omladinskoga kulturnog centra u Pljevljima.

OBILAZAK GRADA

Drugi dan boravka u Pljevljima ispunjen je obilaskom grada i kulturnih znamenitosti ovoga područja. U ugodnoj jutarnjoj šetnji gradom s domaćinima Emirom Prekićem i Ljubenkom Borovićem, članovi Mandolinskoga orkestra i njihovi pratitelji obišli su središte grada, tržnicu, crkvu svete Petke, Husein-pašinu džamiju.

Tijekom obilaska saznali smo puno zanimljivih povijesnih podataka od domaćina Ljubenka Borovića, kao i o kulturi ovoga grada u kojemu kulturna aktivnost ima svoje korijene još od početka 20. stoljeća pa sve do kraja 19. stoljeća. Zavičajni muzej riznica je eksponata iz raznih povijesnih razdoblja, a raspolaže s više od 5.000 eksponata.

U području obrazovanja, svojom kulturno-obrazovnom misijom zrači Gimnazija, osnovana 1901. godine, koju pohađa oko 500 učenika, Srednja stručna škola i tri gradske osnovne škole. Obrazovna djelatnost u ovome kraju ima dugu tradiciju. Prema pisanim dokumentima prve škole radile su u manastirskim konacima još 1745. godine.

Prema riječima naših domaćina na području Pljevlja nalaze se mnogobrojne povijesne, kulturne i arhitektonske znamenitosti. Ipak, najviše pozornosti zavređuju dva vjerska hrama: Manastir Svete Trojice i Husein-pašina džamija.

CRKVA SVETE PETKE – je gradska crkva, sagrađena 1927. godine. Datum 27. listopada je pravoslavni praznik svete Petke koji još u prošlosti ima veliki značaj za Pljevlja i Pljevljake. Naime, tog datuma 1912. god. Pljevlja su oslobođena od Turaka poslije višestoljetnog ropstva, a na isti datum 1918. god. grad je oslobođen od austro-ugarske

vlasti, na kraju I. svjetskog rata.

MANASTIR SV. TROJICE – nalazi se na oko 1,5 km od grada u skrovitome ambijentu iznad rječice Breznice. Podignut je u zaklonjenoj uvali. Smatra se da je sagrađen na ostacima manastira iz Nemanjinog doba. Prvi put se spominje 1537. godine kada se u njemu prepisuju neke bogoslovne knjige.

Više puta je obnavljan i dograđivan. Današnji izgled dobio je u XV. stoljeću kada je za vrijeme igumana Visariona sagrađena glavna crkva.

U XVI., XVII. i XVIII. stoljeću manastir Sv. Trojice bio je poznat kao vrlo značajan prepisivački i kulturni centar. U manastirskoj biblioteci čuvaju se vrijedne knjige iz XIII. i XIV. stoljeća, kao i poznati korektivni tabaci Mileševske tiskare iz 1557. godine. Bogata manastirska riznica sadrži skupocjene vezove, dragocjene predmete od zlata, srebra i drveta koji su korišteni pri bogoslužju, zatim mnogobrojne umjetnički izrađene ikone, veliki pozlaćeni putir igumana Stefana i posebno vrijedna relikvija okovani štap svetoga Save.

HUSEIN-PAŠINA DŽAMIJA nalazi se u samome središtu grada, pokraj stare Sahat-kule. Smatra se da je podignuta

1569. god. i da je zadužbina visokog dostojanstvenika u tadašnjoj turskoj upravi Husein-paše Boljanića, koji je bio rodom iz sela Boljanića, blizu

XVIII. stoljeća. Iako džamija nije velika, predstavlja jednu od najljepših i najskladnijih na Balkanu.

Obilazak grada s domaćinom Ljubenkom Borovićem

S domaćinima Emirom Prekićem i Ljubenkom Borovićem, posjet Husein-pašinoj džamiji

Pljevalja.

Džamija je izgrađena od fino tesanog kamena. Unutrašnjost džamije obiluje ornamentikom rađenom u stalaktitima i uobičajenim turskim performansama. U džamiji se čuvaju stari rukopisi i knjige na arapskome i turskome jeziku, a najznačajniji je rukopisni Kuran, ukrašen pozlatom, iz

POSJET ŽABLJAKU I POVRATAK U KOTOR

Nakon oproštajnog susreta s ljubaznim domaćinima u prekrasnom ambijentu pljevaljske Milet bašte članovi mandolinskog orkestra s profesorom Ivom Brajakom, predsjednikom društva Dijanom Milošević i vanjskim suradnicima HGDCG Grgom Petrovićem i Dragonom Bečagol, napustili su Pljevlja i uputili se prema Kotoru. Prilikom povratka u Kotor posjetili su središte zimskoga turizma u srcu Durmitorskoga kraja, gradić Žabljak.

Kratkotrajni odmor na 1.450 metara nadmorske visine u najvišem urbanom naselju na Balkanu bio je prilika za kupovinu ekoloških domaćih proizvoda poput meda, prirodnih sokova i

šumskih plodova malina, borovnice, ribizla te jagoda.

Napuštajući prekrasni ambijent ekološke prijestolnice prve ekološke države na svijetu, Crne Gore, s osjećajem ispunjenosti i zadovoljstva uslijedio je povratak u Kotor i kratkotrajni odmor prije sljedećih koncerata odnosno nastupa.

U KOTORU JE ODRŽAN ŠESTI FESTIVAL GUDAČA

Svi sviraju, mi muziciramo

Zadatak svakoga glazbenika je da ima vedru misao, vjeruje u vlastite sposobnosti i učini da se i mi osjećamo bolje i ljepše

Piše:
Marina Dulović

Pod sloganom „Svi sviraju, mi muziciramo“ od 2. do 9. srpnja održan je u organizaciji NVO „Bocche di Cattaro“, Kotorskog festivala pozorišta za djecu i Muzičke škole „Vida Matjan“ šesti po redu Festival gudača. Riječ je o jedinstvenoj manifestaciji promotivno-edukativnog tipa na kojoj se okupljaju mladi glazbenici različite starosne dobi iz različitih sredina. Tijekom Festivala koji se održava u vrijeme kada Kotor živi za djecu i mlade, gdje se na svakom trgu

odigravaju kazališni i ostali prateći programi, organizirano je ukupno pet koncerata. Na svečanom otvorenju zadovoljstvo je bilo čuti i ugostiti vođu violončela Beogradske filharmonije i profesora na Muzičkoj akademiji na Cetinju Aleksandra Latkovića, kojega je na klaviru pratio pijanist Oleksey Molčanov. Sljedeće večeri uz ljubaznost domaćina u Muzeju grada Perasta predstavio se gudački trio „Balkan“ koji čine: Nevila Klakor - violina, Anda Buši - viola i Oleksey Molčanov - klavir. Solistički koncert izvela je maturantica Jelena Jovović (violina), a sljedećeg

dana na koncertu polaznika predstavili su se najvrjedniji učenici i studenti koji su pohađali seminare kod eminentnih glazbenika i istaknutih pedagoga Đorđa Bajića i Aleksandra Latkovića (violončelo), Vujadina Krivokapića (violina), Michaila Bereznitskog (viola) i orkestar kod Vilija Ferdinandija. Posljednjeg dana Festivala održan je završni koncert na trgu sv. Luke u izvedbi orkestra sastavljenog od 40 mladih glazbenika koji su pred mnogobrojnom publikom izveli djela Bacha, Vivaldija, Asića, Čajkovskog i Sarasate. Orkestrom je dirigirao Vili Ferdi-

Marina Dulović pozdravila je publiku i sudionike festivala

nandi, a od solista predstavili su se: Vjera Radulović, Milena Petković i Jelena Jovović.

Zadovoljstvo je bilo družiti se s mladima ovih dana u razdražanoj čaroliji kotorske festivalske priče kakvu samo mladost, glazba i kazalište mogu dati. Ovakve i slične aktivnosti siguran su put prema unapređenju glazbenog školstva i šansa da mladi predstave svoje kreativne sposobnosti i potencijale, kao i stoljetna težnja da se kulturom prezentiraju prave vrijednosti.

Na samom kraju posljednje večeri prisutne je pozdravila i iskreno zahvalila svim sudionicima umjetnička direktorica i osnivačica Festivala Marina Dulović: „Zadatak svakoga glazbenika je da ima vedru misao, vjeruje u vlastite sposobnosti i učini da se i mi osjećamo bolje i ljepše, kao što je večeras bio slučaj. Kotor je grad bogate kulturne prošlosti koji je oduvijek znao podržati stvaranje kulturne i intelektualne elite koja ga je oblikovala i pretvorila u ono što je nekada bio, a vjerujem da će tako biti i u budućnosti. Ne dopustite da vas pokolebaju aktualni događaji, već ostanite privrženi svojim snovima

i pravim vrijednostima jer ste talentirani i odabrani da se bavite umjetnošću. Poruka onima koji nisu najuspješniji jest da budu marljivi i uporni jer bi i šume bile tihe kada bi se u njima čula samo ona ptica koja pjeva najljepše.”

Glazbeni doživljaj pod svijećama

U prepunoj dvorani Muzeja grada Perasta održan je 17. 8.

2015. pod svijećama koncert gudačkog kvarteta „Four tunas“, s članicama Beogradske filharmonije i Crnogorskoga simfonijskog orkestra: Luna Kostadinović (violina), Milana Bjelobaba (violina), Aleksandra Kijanović (viola) i Ana Dulović (violončelo). Kao gost večeri nastupio je prvi violončelist Beogradske filharmonije Aleksandar Latković.

Izvedene su dvije skladbe: Beethovenov Kvartet op. 18 i br. 2 te Schubertov Kvintet op. 163.

Koncert je imao iznimnu izvođačku kvalitetu, kao i vrlo zahtjevan program. Publika je reagirala s oduševljenjem, a tražilo se mjesto više. U prekrasnome ambijentu baroknog zdanja, pod svijećama i uz pozitivnu energiju koju samo glazba može pružiti, bilo je zadovoljstvo biti dio toga čarobnog trenutka. Kvartet je posljednjih desetak dana vrijedno radio u sklopu Kampa za komornu glazbu na Ivanovim koritima. Ljetni kamp jedinstven je projekt koji afirmira sviranje komorne glazbe i potiče razvoj komornih ansambala.

Glazbeni doživljaj pod svijećama

OD 24. LIPNJA DO 14. KOLOVOZA ODRŽAN VII. TRADICIONALNI
MEĐUNARODNI FESTIVAL KOTORART

Naslijeđe i historija oživljeni suvremenom umjetnošću

„Dobrodošli nam u Kotor, grad uvijek prijateljskih susreta i na KotorArt, mjesto gdje značenje i vrijednost tišine poštujemo podjednako kao i ljepotu melodije. Mjesto gdje poništavamo zaglušujuću buku života i obnavljamo stare te uspostavljamo nove veze. Gdje se muzika i more udružuju u slavlju i radosti života i ljubavi“

Priredila:
Tijana Petrović

Tradicionalni ugledni međunarodni festival **KotorArt** sedmu obljetnicu donio je u znaku broja sedam. Naime, u sedam segmenata kotorska publika i gosti grada Kotora imali su priliku svakog dana, od 24. lipnja do 14. kolovoza, uživati u bogatom i raznovrsnom festivalskom programu koji je oživio kotorske pjace i pjacete.

Festival je živio 52 dana, a na čak 22 lokacije održano je ukupno 117 programa i nastupilo oko 1.000 umjetnika iz Crne Gore, Europe i svijeta. U sklopu Festivala održan je XIV. međunarodni festival klapa u Perastu, XXIII. kotorski festival kazališta za djecu, KotorArt Teatar, KotorAPSS, XIV. don Brankovi dani muzike, V. SeaRock festival i Pjaca od filozofa.

„Ideja vodilja i ovogodišnjeg festivala jest afirmiranje Kotora, grada koji pripada svjetskoj kulturnoj baštini pod zaštitom UNESCO-a, kao kulturne prijestolnice Crne Gore u kojoj su naslijeđe i historija oživljeni suvremenom umjetnošću koja predstavlja dijeljeno dobro u javnom prostoru”, priopćili su organizatori.

KotorArt svečano je otvoren u četvrtak 24. lipnja na trgu ispred katedrale svetog Tripuna. Uz zvuke zvona s katedrale Festival je otvorio ministar kulture Crne Gore Pavle Goranović.

„Kao što Kotor nije grad ribarskih priča, već grad znatizelje moreplovaca i novih težnji za nepoznatim i dalekim, tako i ovogodišnji program traga za novim umjetničkim i intelektualnim iskušenjima. Za Kotorom ne moramo tragati, ovaj grad nas pronalazi gdje god da smo. U tome je vrijednost ovog festivala. Konceptija KotorAr-

ta počiva na valerijanskom doživljaju Mediterana. Onom koji ga vidi kao mješavinu krvi, riječi, legendi i tradicije i prije svega kao prostor vrhunske kreativnosti“, rekao je uz ostalo ministar Goranović.

Predsjednik Općine Kotor Aleksandar Stjepčević u svom obraćanju mnogobrojnim uzvanicima, gostima i izvođačima rekao je da je ova iznimna kulturna manifestacija u proteklom razdoblju stekla ugled jednog od najkvalitetnijih umjetničkih festivala u Crnoj Gori i okruženju. „Ne treba posebno naglašavati da smo mi Kotorani iznimno ponosni na bogato kulturno naslijeđe i tradiciju našega staroga grada. Zahvaljujući KotorArtu i njegovim programima posljednjih godina imamo jedinstvenu priliku da ovdje promoviramo suvremeni kulturni trenutak uz gostovanje umjetnika afirmiranih u cijelom svijetu. KotorArt je postao prepoznatljivo obilježje kulturnog ljeta u našem gradu. To je Festival koji svojom kvalitetom zaslužuje da traje i ubuduće na zadovoljstvo svih ljubitelja umjetnosti“, rekao je Stjepčević.

Festival je otvoren prvi put, s koncepcijom „zduženih“ festivalskih segmenata, kao supstrat programskog bogatstva Festivala u cjelini uz pratnju Crnogorskoga simfonijskog orkestra pod vodstvom maestra Grigorija Kraska.

* * *

Već 25. lipnja bajkoviti Perast postao je pozornica **XIV. međunarodnom festivalu klapa**, koji je po riječima Milana Kovačevića 2009. godine imao samo devet klapa, a ove godine su nastupile 34 klape, među kojima su višestruki pobjednici natjecanja klapa u Omišu, ugledni izvođači koji

dokazuju da je peraški Festival osvojio simpatije i interes najvećih glazbenika u okruženju.

Glavni program Peraškog festivala imao je tri natjecateljske večeri. Prve večeri publika je uživala uz ženske klape, druge večeri nastupile su muške klape, a publika je mogla čuti i natjecanje u disciplini - nove klapske pjesme, dok su posljednje večeri nastupile mješovite klape.

U sklopu Festivala klapa prezentirana je publikacija *Lirica 3*, zbirka klapskih pjesama sedam bokeških autora, s četrdeset klapskih skladbi.

* * *

Kazališnom predstavom „Čarobnjak iz Oza“ Gradskog kazališta iz Podgorice 1. srpnja svečano je otvoren **23. kotorski festival kazališta za djecu** na Ljetnoj pozornici. Otvorenju je nazočio i predsjednik Crne Gore Filip Vujanović koji je rekao da je Kotor prava pozornica za jedan ovakav festival. „Osamnaest država sudjeluje na Festivalu, što nesumnjivo potvrđuje da je najvrjednija manifestacija ovog tipa u jugoistočnoj Europi i svi mi u Kotoru i Crnoj Gori moramo biti ponosni. Prva predstava za djecu 1827. godine u našoj zemlji održana je ovdje i vrijednost Boke i Festivala nas obvezuju da svi zajedno podržimo ideju da Kotor ima stalno kazalište za djecu.

Siguran sam da je Crna Gora zaslužila i predlažem da se u Kotoru formira stalno kazalište za djecu i da to bude dobar sadržaj kulture i kulturne ponude ovoga grada“, rekao je predsjednik Vujanović.

Zajedno s predsjednikom Općine Aleksandrom Stjepčevićem, Vujanović je predstavnicima djece Anastasiji Sredojević uručio ključeve grada, a Stjepčević je u pozdravnom govoru naveo da će u sklopu Festivala

kazališta za djecu grad Kotor ugostiti više od 200 umjetnika iz 18 zemalja.

Kotor je tijekom dvanaest festivalskih dana bio pun igre, pjesme, dječjih osmijeha, malih i velikih umjetnika i, naravno, kazališnih predstava. Prepuni programi koji su se održavali na više od dvadesetak lokacija od ranih jutarnjih sati pa sve do ponoći obojili su grad svim bojama.

Najboljima su dodijeljene nagrade dječjeg žirija. Tako je prvu nagradu zaslužila predstava "Mačor u čizmama" Gradskog kazališta Podgorica, drugu "Karmen" regionalnoga lutkarskog kazališta „Teremok Vologda“ iz Rusije i treću predstava "Zaboravljena zemlja" lutkarskog teatra "Marlin". Žiri grada nagradu je dodijelio predstavi "Čarobnjak iz Oza" Gradskog kazališta Podgorica.

Otvaranje festivala kazališta za djecu

Ključevi grada u dječjim rukama

Mačor u čizmama, prva nagrada

Karmen, druga nagrada

Čarobnjak iz Oza, nagrada Žirija grada

KotorArt Teatar, zadržavajući ambijentalnost kao svojstvenost, nakon koprodukcije mnogobrojnih predstava za odrasle i tri predstave za mladu publiku, u sedmom izdanju održavao se uz reprize predstave za mlade “*Kinez*”, koju je prema tekstu Maje Todorović režirala Anja Suša, i predstave “*Kako rastu veliki ljudi – Njegoš za djecu*”, autor-skog projekta Petra Pejakovića, namijenjenog dječjoj publici. Usmjeravajući ovogodišnji fokus na kazalište za djecu i mlade, KotorArt Teatar nastojao je upozoriti na marginalizirani položaj kazališta namijenjenog mladim generacijama u Crnoj Gori s jedne strane, ali i na goleme potencijale ovoga važnog umjetničkog, ali i društvenog projekta s druge strane.

* * *

KotorAPSS, platforma za istraživanje mehanizama koji bi mogli redefinirati odnos između arhitekture i grada u crnogorskim primorskim gradovima, nastavio se baviti odnosom između grada i njegova graditeljskog naslijeđa i kulturne baštine, te projektiranjem i dizajniranjem u odnosu na ono što su zahtjevi turističkog tržišta danas. U petom izdanju, od 14. do 18. srpnja, rezultati rada proteklih godina prikazani su u sklopu KotorAPSS Foruma pa je tako održana Peča Kuća noć, panel-diskusije *Turizam i kulturna baština* i *Kako gradimo za turizam* te završni simpozij, uz mnogobrojne ugledne predstavnike aktualnih arhitektonskih praksi, ali i profesionalce koji se bave dizajnom, brendingom, strateškim razvojem gradova, menadžmentom u kulturi, izdavaštvom i biznisom. U sklopu ovogodišnjeg APSS-a publika je imala priliku i pogledati izložbu o crnogorskom modernizmu fotografa Jurija Palmina te

poslušati predavanje Filipa Bišofa, rukovoditelja Odjela za kulturu kantona Basel-Stadt (Basel, Švicarska), o utjecaju programa kulture na grad i razvoj gradskog prostora.

* * *

XIV. don Brankovi dani muzike održani su uz novu energiju, elan i nadu, što pak karakterizira čitav Festival čiji su oni dio. Don Brankovi dani muzike od 25. lipnja do 14. kolovoza donijeli su do sada najopsežniji program od 16 koncerata u glavnome pro-

gramu i šest u pratećem programu. Koncerte raznoraznih žanrova i stilova, u različitim kotorskim ambijentima, izveli su ugledni muzički umjetnici od kojih je većina u Kotoru i Crnoj Gori nastupila prvi put: violinisti Nemanja Radulović i Patricija Pjekutovska, pijanisti Elena Baškirova i Albert Mamriev, sopran Katarina Jovanović, gudački kvartet Henchel, Dubrovački klavirski duo, dirigenti Mladen Tarbuk, Nikolay Lalov, Claude Villaret, Crnogorski simfonijski orkestar, Dubrovački simfonijski orkestar i Festivalski orkestar

KotorArta. U off programu nastupio je, uz ostale, Gibonni s Matijom Dedićem, a kao i svake godine priređeni su i posebni koncerti: koncert učenika Muzičke škole Kotor te nastup slijepih glazbenika iz regije kojim festival želi skrenuti pažnju na ove iznimne ljude i njihov trnovit put do uspjeha na ovim prostorima. Poseban koncert upriličio je novoformirani Crnogorski vokalni ansambl Luča, uz sudjelovanje glumice Varje Đukić, posvećen obilježavanju 450 godina od smrti kotorske svete Blažene Ozane. Ideji oživljavanja gradskih trgova

pridonio je Džez orkestar, koji je nastupao po kotorskim pjacama i imao svoje veće pod nazivom „Igranka”, s hitovima iz 60-ih i 70-ih godina.

Program ovogodišnjeg Festivala karakterizira puno premijernih izvedbi u Crnoj Gori i jedna svjetska premijera - djelo mlade crnogorske skladateljice Nine Perović koje je skladala u povodu 450 godina smrti Blažene Ozane, a koje je nastalo po narudžbi KotorArta. Posebna pažnja posvećena je i programu Festivalnog orkestra, koji je izvodio muziku iz zemalja iz kojih

dolaze dirigenti - skladbe iz Brazila, Švicarske i Bugarske, koje do sada nisu izvođene u Crnoj Gori.

Ispred katedrale svetog Tripuna 20. srpnja, u sklopu Don Brankovih dana muzike, održan je koncert Dubrovačkoga simfonijskog orkestra pod nazivom „More muzike, Muzika mora”. Pod dirigentskom palicom maestra Mladena Tarbuka izvedena su djela Sorkočevića, Poulenca, Brankovića i Mozarta, a kao solisti nastupili su i pijanisti Marija Gracio i Aljoša Lečić.

Dubrovački simfonijski orkestar u Kotoru je nastupio nakon dvadeset pet godina.

Mnogobrojne goste i uzvanike pozdravili su Tvrtko Crepulja, potpredsjednik Općine Kotor i direktor KotorArta, pijanist Ratimir Martinović, koji je podsjetio na izreku koja kaže - stavi prst u more i bit ćeš povezan s cijelim svijetom. "To učinite u Boki i na tom zamišljenom putu oko svijeta Dubrovnik je prva luka. Ista je stvar i s muzikom, i more i muzika spajaju."

„Večerašnji koncert svečan je ne toliko zbog ovoga crvenog tepiha, zastava ili vaših lijepih večernjih toaleta. Svečan je zbog činjenice da nam prvi put

nakon dugo godina u goste dolazi orkestar iz Dubrovnika. Prije desetak godina na ovome mjestu KotorArt je organizirao svoj prvi veliki koncert; bio je to nastup Zagrebačke filharmonije, koja je u Crnoj Gori nastupila nakon sedam desetljeća, a samo nekoliko godina poslije tragičnih događaja u našem susjedstvu. Tada je, završavajući svoj govor, don Branko, na iznenađenje mnogih, rekao da Festival neće otvoriti ni muzika ni govori, već zvona katedrale svetog Tripuna kao poziv na pomirenje, na oproštaj i na ljubav. 'Zvona, zvonite', izgovorio je don Branko riječi koje, poput poziva ili mantre, nas-

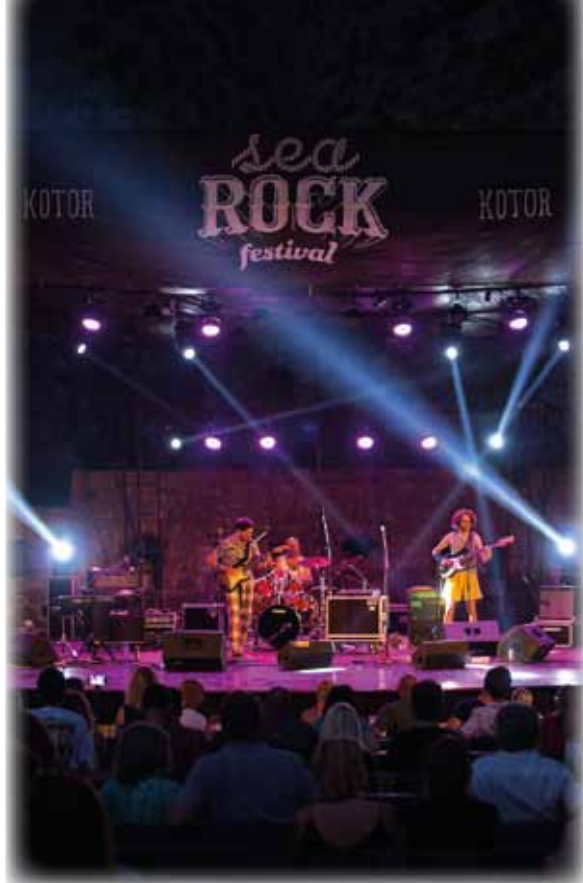
tavljamo ponavljati svake godine na ovome mjestu. Ja sam to veće čuo zvona zapravo prvi put, iako sam ih slušao svakog dana. I od tada ih slušam i čujem drukčije, bilo ona s katoličkog ili pravoslavnog hrama. Iako muzičar, ja vam razliku između ovih zvona ne znam reći. (...) Dobrodošli nam u Kotor, grad uvijek prijateljskih susreta i na KotorArt, mjesto gdje značenje i vrijednost tišine poštujemo podjednako kao i ljepotu melodije. Mjesto gdje poništavamo zaglušujuću buku života i obnavljamo stare te uspostavljamo nove veze. Gdje se muzika i more udružuju u slavlju i radosti života i ljubavi“, rekao je Ratimir Martinović.

Na koncertu je bio prisutan i izaslanik predsjednice Republike Hrvatske, Kolinde Grabar Kitarović, prof. dr. Slobodan Prosperov Novak.

* * *

SeaRock festival već petu godinu zaredom, potpuno besplatno ljubiteljima rock glazbe nudi ugodne večeri s poznatim domaćim izvođačima, ali uspješno dovodi i najveća svjetska rock imena. Tako su ove godine posjetitelji uživali uz višesatni program grupa Lambchop, William Fitzsimonsa, Chuck Propheta, Sacri Cuori, norveški Keine Angst, a od domaćih glazbenika tu je bio bend Kotoranina Kristijana Đuranovića "Light under the black mountain", Antonio Sanchez i Kurvini sinovi te hrvatska kantautorica Irena Žilić. Uspješnom organizacijom ovog sada već tradicionalnog festivala oživljava se i educira mladež o ovome glazbenom pravcu koji je po riječima direktora SeaRock festivala Ivana Krivokapića nedovoljno zastupljen na crnogorskoj glazbenoj sceni.

Ovogodišnja **Pjaca od filozofa**, koncipirana kao međunarodni filozofski simpozij na temu ljubavi, pod nazivom (Per)verzije ljubavi, 28. i 29. srpnja bavila se kompleksnim i goruće aktualnim pitanjima promišljanja i reinencije ljubavi, u današnje doba sveopće hiperseksualnosti, a s druge strane zazora

i straha od ljubavi kao takve. Vraćajući filozofiju na trgove, a javnost filozofiji, u simpoziju je sudjelovala sociologinja Eva Iloulou, koju je njemački časopis Die Zeit prije nekoliko godina uvrstio među najutjecajnije mislioce 21. stoljeća; Michail Ryklin, jedan od najpoznatijih i najutjecajnijih suvremenih

ruskih filozofa i intelektualaca; belgijski filozof i profesor prava Laurent de Sutter i Srećko Horvat, hrvatski filozof i aktivist.

KotorArt održavao se i ove godine pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Crne Gore, Općine Kotor i UNESCO-a, uz medijsko pokroviteljstvo RTCG.

Potpisana Kotorska inicijativa

U crkvi svetog Duha u Kotoru 25. kolovoza potpisana je Kotorska inicijativa, memorandum o saradnji četiriju najznačajnijih ljetnih regionalnih festivala: Međunarodnog festivala KotorArt iz Crne Gore, Dubrovačkih ljetnih igara iz Hrvatske, Festivala Ljubljana iz Slovenije i Ohridskog ljeta iz Makedonije.

Memorandum o suradnji potpisali su Ratimir Martinović, direktor KotorArta, Mladen Tarbuk, intendant Dubrovačkih ljetnih igara, Darko Brlek, direktor Festivala Ljubljana i predsjednik Europske asocijacije festivala te Elizabeta Jankulovska, direktorica Ohridskog ljeta.

Cilj potpisivanja Kotske inicijative je intenzivnija suradnja među festivalima te otvaranje prostora za realizaciju zajedničkih projekata i programa, razmjenu projekata i iskustava te jačanje kulturne

suradnje među državama potpisnicama. Na potpisivanju sporazuma bili su prisutni ministar kulture Hrvatske Berislav Šipuš, ministar kulture Crne Gore Pavle Goranović i tajnik Direktorata za stvaralaštvo u slovenskome Ministarstvu kulture Matjaž Šekoranja.

Crnogorski ministar kulture Pavle Goranović istaknuo je da ga posebno veseli što je ova inicijativa potekla iz Kotora, grada koji simbolizira suživot i dijalog.

Hrvatski ministar kulture Šipuš naglasio je kako je ovo važan korak za Crnu Goru i Makedoniju koje se približavaju Europskoj uniji s obzirom na to da su Hrvatska i Slovenija njezine članice. "Svaki od ovih umjetničkih festivalskih segmenta podsjeća na ono što Europa već jest. A to je – Europa je kultura - kultura je Europa. Svi ovi naši festivali i sve naše zemlje koje su se ovdje danas okupile svjedoče činjenicu da mi shvaćamo da je kultura dio nas, svake od ovih nacija, ali i dio Europe, kao i da je Europa

sama po sebi kultura. Europa treba pokazati svoju kulturu i u najtežim situacijama, pa i u ovim sada političko kriznim", rekao je ministar Šipuš.

"Nama je ovaj sporazum jako bitan jer se Dubrovnik kandidirao za Europsku prijestolnicu kulture 2020. Vrlo su važne i konkretne akcije za jednu takvu kandidaturu, a ne samo lijepo sročeni planovi i prijavnice, kako bi se u Dubrovniku događala europska kultura u svojoj subspecijalnosti", rekao je intendant Dubrovačkih ljetnih igara Mladen Tarbuk.

„Namjera Kotske inicijative je ostvarenje boljeg dijaloga i intenzivnije suradnje među festivalima i otvaranje prostora za realizaciju zajedničkih projekata i programa, razmjenu projekata, programa i iskustava, kao i jačanje kulturne suradnje među zemljama potpisnicama. Zahvalan sam svima što su se odazvali pozivu prepoznajući potrebu i važnost okupljanja, udruživanja i zajedničkog djelovanja", rekao je Ratimir Martinović, direktor KotorArt-a.

*IZLOŽBA O KRALJICI JELENI ANŽUJSKOJ, GRADITELJICI
PRVOGA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KOTORU*

IZLOŽBA “JELENA VELIKA KRALJICA”

Tragom priče o kraljici Jeleni Anžuskoj i spomenicima koje je podigla u drugoj polovini XIII. stoljeća, izložba je stigla u Kotor gdje se nalaze ostaci staroga Franjevačkog samostana na Gurdiću.

JELENA VELIKA KRALJICA

sedam vjekova od smrti kraljice Jelene Anžuske (1314–2014)

GALERIJA SOLIDARNOSTI – Kotor, Palata Pima
1–12. avgust 2015

Piše:

Marija Mihaliček

Fotografije:

Srđan Vulović

Ukalendaru gostujućih izložbenih programa u Galeriji solidarnosti svakako zavrjeđuje posebnu pažnju dokumentarno-historijska izložba pod imenom *Jelena ve-*

lika kraljica. Ovim zajedničkim projektom Narodnog muzeja iz Kraljeva i Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Beograda obilježeno je sedam stoljeća od smrti kraljice Jelene Anžuske (1314. - 2014.).

Izložba je rezultat višemjesečnoga istraživačkog i terenskog rada stručnjaka Narodnog muzeja iz Kraljeva: **Tatjana Mihailović**, arheo-

logice i muzejske savjetnice, **Suzane Novčić**, historičarke umjetnosti, višeg kustosa i **Emilije Pejović**, savjetnice Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Beogradu, rukovoditeljice arheoloških istraživanja manastira Gradac.

Izložbom je osvijetljeno podrijetlo, život i vladanje jedne od najznačajnijih i najzanimljivijih srednjovjekovnih ličnosti Jelene Kurtnejske, poznatije kao Anžuske (zbog rodbinskih veza s poznatom francuskom dinastijom), supruge srpskog kralja Uroša I. i majke kraljeva Dragutina i Milutina. Kao žena i majka velikih vladara, nije ostala u njihovoj sjeni. Naprotiv, i sama je nakon smrti svoga muža bila vladarica s titulom *Helene regina Servie, Dyoclie, Albanie, Chilmie, Dalmacie et Maritime Regions*, a istaknula se značajnim diplomatskim, duhovnim, karitativnim i posebno kulturnim djelovanjem. Njezinom zaslugom podignuti su, popravljeni i opremljeni mnogi sakralni spomenici koje danas samo u tragovima baštinimo na području primorskog dijela Crne Gore.

Izložba je dobila naziv JELENA VELIKA KRALJICA prema tituli sačuvanoj pokraj njezina lika u Dragutinovoj kapele u Đurđevim stupovima. Na pristupačan i suvremen način ispričana je priča o Jeleni Anžuskoj u kontekstu povijesnih prilika XIII. stoljeća, o njezinu doprinosu razvoju trgovine s Dubrovnikom, kulturnoj i duhovnoj klimi iskazanoj u graditeljstvu i fresco slikarstvu. Na izložbi su eksponirane kopije fresaka s ktitorskim portretima: kraljice Jelene, kralja Uroša I. i njihovih sinova, zatim kopija poznate ikone sv. Petra i Pavla koju je kraljica poklonila Vatikanu. Dragocjeni arheološki artefakti, ostaci luksuzne keramike i pribora

za jelo, poslužili su za rekonstrukciju trpeze toga vremena, a bogate kraljevske odežde s najljepšega Jeleninog portreta iz manastira Sopoćana za rekonstrukciju ornamenata zlatoveza. Prikazana je i maketa idealne rekonstrukcije, primjer feudalno utvrđenog dvorca Maglića koji pruža sliku organizacije života srednjovjekovne vlastele, a značajan je jer se vezuje uz arhiepiskopa Danila II. koji je bio suvremenik i pisac žitija kraljice Jelene.

Posebna cjelina na izložbi posvećena je njezinoj najznačajnijoj ostavštini, manastiru Gradac, u kome je pokopana. Gradac predstavlja jedan od najljepših sakralnih građevina tzv. „raške škole“ koju karakterizira mješavina tradicionalne bizantske umjetnosti i romanike, a gradili su ga primorski majstori. Fotografije arhitekture i dekorativne plastike (na kojoj se prvi put uvode elementi gotike), kao i originalnih fragmenata fresco dekoracije i jedinstvenoga tekstualnog zapisa molitve, pronađenih prilikom posljednjih konzervatorskih i restauratorskih radova, pobliže nam predstavljaju ovaj spomenik.

Kraljica Jelena je tijekom svoje vladavine obnovila benediktinsku opatiju na Bojani (gdje se nalazilo jedno od najznačajnijih trgovišta, s pristaništem i carinarnicom) i sa sinovima Dragutinom i Milutinom popravila 1290. godine crkvu sv. Sergija i Vakhia iz XII. stoljeća. Brinula se o velikom samostanu sv. Marije Ratačke pokraj Bara, a darovnicom je ustupila mnoge posjede.

Tragom priče o kraljici Jeleni Anžjskoj i spomenicima koje je podigla u drugoj polovini XIII. stoljeća, izložba je stigla u Kotor gdje se nalaze ostaci staroga Franjevačkog samostana na Gurdiću.

Kraljica Jelena ostavila je ovdje značajan duhovni i gra-

Bogorodičina crkva, Manastir Gradac, XIII. stoljeće, oltarska apsida sa biforom

Rekonstrukcija zlatoveza

diteljski trag, njezin kult bio je prisutan među stanovnicima Kotora, a posebno je vezan uz čudotvorno raspeće (iz relikvijara katedrale sv. Tripuna) koje se, prema tradiciji, smatralo darom prvome Franjevačkom samostanu u Kotoru.

Pojava širenja novoga franjevačkoga monaškog reda u XIII. stoljeću vezuje se uz njezinu ličnost. U gradovima, velikim središtima njezine vladavine: Kotoru, Baru, Ulcinju i Skadru, kraljica Jelena gradi 1288. crkve i samostane koji primaju prve nasljednike utemeljitelja reda sv. Franje Asiškog.

Samostanski kompleks na Gurdiću, u kome se začelo višestoljetno vjersko i kulturno djelovanje franjevacu u Kotoru, bio je žrtvovan da bi se sačuvao grad. Zbog opasnosti da bi se u njemu mogla ulogoriti turska vojska, u vrijeme opsade Kotora 1656. srušen je po nalogu mletačkih vlasti. Ostaci samostanskog kompleksa u blizini južnih gradskih vrata otkriveni su 1954., prilikom građevinskih radova na tome mjestu. Istraživanje graditeljskih ostataka kompleksa i najvećega srednjovjekovnoga groblja traje do danas.

Izložbu u Kotoru otvorio je mr. Jovan Martinović, koji je dao veliki doprinos istraživanju ovog arheološkog lokaliteta. Govoreći o njegovu značaju još jednom se založio za potrebu valorizacije i prezentacije ovoga jedinstvenog spomenika kulturne baštine Kotora.

Dokumentarno-historijska izložba posvećena Jeleni, francuskoj plemkinji katoličke vjere, velikoj i u narodu poštovanoj kraljici i pravoslavnoj vladarici, podsjetila nas je na njezinu ličnost, život i mudro djelovanje koje ju je učinilo, kao pravom kršćankom, omiljenom i poštovanom među pripadnicima obiju konfesija.

Kopije fresaka

U POMORSKOME MUZEJU PROMOVIRANA MONOGRAFIJA
ŽELJKA BRGULJANA

Između mora i neba

U ovoj knjizi život je mjeran plovidbom, povijest brodovima i pomorcima. Na granicama mora i neba oni su se vječno dokazivali i trajali u prolaznosti vremena.

Piše:
Slavko Dabinović

U Pomorskome muzeju predstavljena je 10. kolovoza monografija profesora Željka Brguljana „Na granici mora i neba“, čija je tema zbirka maritimnog slikarstva iz župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije na Prčanju.

Na početku promocije, u ime domaćina, autora i publiku pozdravila je mr. Mileva Pejaković Vujošević, direktorica Muzeja, ovim riječima: „Naš sugrađanin Željko Brguljan u monografiji 'Na granici mora i neba', na 277 stranica ispisao je sve što je vezano za Bogorodičin hram i mariniste.“

O knjizi je govorila prof. dr. Gracijela Čulić i uz ostalo istaknula:

„Autor Željko Brguljan ističe kulturne osobine pomoraca Prčanja koji su se djelima dokazivali i koji su ispunili svaki dio prošlosti plemenitim sadržajima, smislom za estetsko, vjerom u vlastite snage i odabirom pravih puteva.“ Osobito je istaknula poglavlje u monografiji o zavjetnim pločicama i slikama jedrenjaka. „Naglasak je na toj jedinstvenoj maritimnoj galeriji čiji narativni to-

novi prelaze okvire slike i stapaju se sa životom, povijesnom i ljudskom memorijom prošlih vremena. Na tim i takvim temeljima sve je počelo i stvaralo se na granicama mora i neba. Preporučujem knjigu Željka Brguljana ne samo Prčanjanima, nego i onima s drugih obala, da se zapitaju tko su i kamo idu, vrijeme plovidbe vrijeme je života. U ovoj knjizi život je mjeren plovidbom, povijest brodovima i pomorcima. Na granicama mora i neba oni su se vječno dokazivali i trajali u prolaznosti vremena. Pejzaži Prčanja, oni duhovni i stvarni, stari palaci sa skalnadama koji su izgubili statiku dostojanstva i čvrstoće u vremenu ravnodušnosti, slike nestalih jedrenjaka i pločice ex vota, simboli su beskrajne pobožnosti i iskonske ljubavi prema zavičaju. U prozračnim plavim svitanjima kada se barke i brodice ogledaju u moru kao opsjednuti narcis, kao da čekaju nove slike uskrslih don Nika i don Branka, mecena i vizionara. Umorni mandračići već dugo strijepe od hirovitih valova bez milosti. Kroz njih prolazi more, a ravnodušni kamen, znak zavičaja, prepustio se korovu i bršljanu. Ali, privid nije svojstven autorovom kazivanju prošlosti. On u akriličnoj maniri niže povijest činjenica, potvrda, dokumenata, slika i pisama. Sve je u ritmu unutarnje dinamike prostora i vremena, historije i njenih zabluda istina, odlučnog i hrabrog ljudskog hoda kroz vrijeme. Sugestivne fotografije veličanstvene župne crkve i prčanjskih raskošnih pejzaža monografiji daju iznimnu estetsku kvalitetu. Treba se prepoznati u memoriji i od nje stvoriti nova sidrišta za nove horizonte", poručila je prof. Čulić.

U ime Pomorskog muzeja u Kotoru o knjizi je govorio bibliotekar u Pomorskom mu-

zeju Slavko Dabinović koji je rekao: „Željko Brguljan veliki je zaljubljenik Boke i Prčanja i vrsni poznavalac kako kulturne tako i burne prošlosti ovoga kraja. Ovo njegovo djelo stat će rame uz rame s monografijom 'Prčanj' don Nika Lukovića, sigurno najboljeg poznavatelja historije Prčanja.

Monografija 'Na granici mora i neba' daje doprinos jubileju stogodišnjice posvećenja nove prčanjske župne crkve posvećene rođenju Bogorodice.

Samo je autorov veliki entuzijazam i ljubav za rodni krajem mogao iznjedriti ovako kvalitetno štivo. Ono ima cilj otrgnuti od zaborava jedno vrijeme koje je stvorilo sve ovo što mi danas imamo u Boki i što bez ikakve skromnosti možemo prezentirati svima onima koji sa svih strana svijeta dolaze u ovaj naš kraj i uvjeriti ih koliko je pomorstvo Kotora, Perasta, Prčanja, Dobrote i drugih manjih mjesta pridonijelo kulturnom i ekonomskom razvitku Boke kotorske, a što nam potvrđuje naslijeđena pokretna i nepokretna kulturna baština smještena na ovom relativno malom području.“

Bibliotekar Pomorskog muzeja S. Dabinović na kraju svog izlaganja pročitao je osvrt na monografiju dr. sc. Ivane Mance, s Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, koja je bila spriječena da prisustvuje promociji Željkove knjige. I. Mance je zapisala:

„Nakon već dviju zapaženih knjiga – *Pomorstvo Boke kotorske na slikama Bazija Ivankovića* iz 2011. godine, u kojoj je cjelovito obrađen opus najpoznatijega portretista brodova Bokeljske mornarice te pret hodne monografije o prčanjskoj crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije iz 2008., Željko Brguljan nastavlja sa sustavnim istraživanjem kulturne baštine Bokokotorskog zaljeva, ponajprije rodnog mu Pr-

čanja, i to u širokom opsegu od umjetničke i graditeljske baštine do kulture pomorstva i uz nju vezanih običaja. Tako reći logičan nastavak ovih dviju vrijednih knjiga cjelovita je

Direktorica Muzeja Mileva Pejšković Vujošević pozdravlja skup

obrađa zbirke maritimnog slikarstva iz župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju pod nazivom *Na granici mora i neba*, knjiga koju predstavljamo danas.

Premda joj je osnovni povod nastanka bila kolekcija slika, ova knjiga uspjela je u svakom smislu nadržati zadatak akribične obrade slikarskih artefakata: polazeći od povijesnih okolnosti nastanka zbirke te smještajući je u pripadni okvir

Promoteri Monografije

župne crkve, ali i lokalne zajednice zahvaljujući čijoj svijesti se zbirka uopće i mogla sabrati kao javno dobro koje svjedoči o njezinoj dugotrajnoj kulturi i povijesti, ova knjiga pripovijeda prije svega priču o višestoljetnoj tradiciji prčanjskog pomorstva kao osnovne privredne djelatnosti, ali i još više kao kulture življenja odnosno identitetskog uporišta čitavoga niza generacija. Kao i svaka druga muzejska zbirka, i ova je nastala upravo u trenutku kada je toj kulturi i načinu života došao povijesni kraj: tek kada dojučerašnja svakidašnjica postaje prošlo svršeno vrijeme, rađa se svijest o potrebi očuvanja tragova i prežitaka prošlosti koji, sada u svojstvu muzejskih predmeta, vrijednosti i značenja tradicijske zajednice prenose u moderno doba, održavajući ideju povijesnog kontinuiteta između predaka i potomaka koji se više ne poznaju. Tu svijest je dakako imao upravo don Niko Luković, čijim je zalaganjem početkom 20. stoljeća zbirka i nastala; premda zbirka obuhvaća i druge umjetnine, kolekcija tzv. *maritimnog* slikarstva njezino je srce budući da upravo ta vrsta slikarstva svjedoči o temeljnome životnom sadržaju, a time i o temeljnoj egzistencijalnoj kušnji koja je snažila vjeru Bokelja tijekom stoljeća.

Tradicija slikanja odnosno portretiranja brodova proizlazi, naravno, iz običaja kulturnog karaktera: izrade zavjetnih slika ili pločica, tzv. *vota*, koje su se postavljale u znak zahvale ili uzdanja za spas od pomorske nevolje te su se i ostavljale kao zavjetni dar u svetištu sveca zaštitnika, u sklopu čijih riznica su i opstale do današnjeg dana. Tek u 19. stoljeću slikani se portreti brodova sekulariziraju: premda još uvijek postoji, kulturna funkcija slike više nije nužna, već se brodovi portretiraju u reprezentativnu svrhu, kao ponos svojih vlasnika, ali i kao protagonisti mnogih plovidbenih dogodovština. Sa slika brodova ne doznajemo tako samo kako je koji izgledao, već mnogo više od toga; one pružaju informacije o njihovim vlasnicima, o tipu i vrsti brodova, vremenu i mjestu njihove izgradnje te o preživjelim kalvarijama, sabirući sve te podatke u prave, napete pripovijesti.

Željko Brguljan doista se pokazao kao vrstan tumač tih oslikovljenih povijesti: pristupajući slikama kao umjetničkim djelima, ali i povijesnim dokumentima, on je slike iz prčanjске zbirke prvi put upisao u širi kontekst poznate nam povijesti bokokotorskog i prčanjskog pomorstva, uspješno povezavši pojedine slike s podacima iz ostale povijesne

građe te postojeće literature. Iz njegove knjige tako saznajemo da su od ukupnog broja slika u zbirci na njih čak 26 prikazani jedrenjaci koji su bili u vlasništvu ili suvlasništvu prčanjskih brodovlasnika ili su njima zapovijedali prčanjски kapetani, dok su na preostalih 14 prikazani parobrodi kojima su zapovijedali prčanjски kapetani, pri čemu su sami brodovi bili u vlasništvu nekog od tada vodećih prijevoznčkih poduzeća. Pažljivim istraživanjem i izvrsnim poznavanjem postojeće literature, Brguljan je rekonstruirao povijest svakog pojedinog broda: vlasničke odnose i udjele, mjesto i vrijeme njegove izgradnje te slavne trenutke njegovih plovidbi, uvjerljivo pokazavši kako sudbina jednog broda odražava povijesnu stvarnost ne samo jednog podneblja, već i šire, povezujući svjetske povijesne događaje s imenima mjesnih obitelji i njihovih članova, razrješavajući pri tome i niz netočnih informacija.

Brguljan se među tim slikama iz prčanjске pomorske zbirke pozabavio i s povijesno-umjetničkog stajališta, priskrbivši djelima napokon i pouzdane atribucije. Veći broj njih naslikali su tada vodeći portretisti brodova: s po sedam slika u zbirci su zastupljeni Giovanni Luzzo stariji i Bazi Ivanković, s po jednom Louis François Roux, Giovanni Luzzo mlađi i Raffaele Corsini, dvije su djela novijeg autora-amatera, a ostali dio naslikali su nepoznati kineski i indo-kineski slikari. Osim što slike, ondje gdje je moguće, atribuirao individualnom autorskom rukopisu, Željko Brguljan identificira i slikarske izazove koje zadatak slikanja broda nameće. Veći dio slika donosi prikaz broda u oluji odnosno kalvariji, što najčešće podrazumijeva rješavanje broda u perspektivnom skraćanju te njegovo pro-

žimanje s uzburkanim morem i drugim manifestacijama nevremena – slikarski program na kojem se lako odaje vrsnoća slikara. Kako Brguljan dobro ističe, među prčanjским djelima doista ima kvalitetnih: primjerice, akvarel *Brigantin Tempo u oluji* Giovannija Luzzza, ili slika na kojoj je prikazan *Brigantin Burgas u oluji* istog slikara, kao i majstorski prikaz nevolje broda Columbusa od Louisa François Rouxa. Prikaz broda s boka u mirnoj plovidbi, ali s razvijenim jedriljem, nije, međutim, slikarski ništa manje izazovan zadatak. U tom se zadatku ističu, pak, mnoga djela slikara bokeljskog podrijetla Bazija Ivankovića, primjerice skupni portret flote *Florio-Visin*.

Već tijekom '80-ih godina 19. stoljeća jedrenjake će početi smjenjivati parobrodi, koji također postaju novi slikarski motiv, uvodeći u romantični maritimni siže prve elemente industrijskog doba. Toj se promjeni morao prilagoditi i Bazi Ivanković pa se u prčanjској zbirci nalazi i jedan od njegovih prvih portreta parobroda – *Parobrod Aurora* iz 1876. godine. Većina ostalih slika koje prikazuju ondašnje parobrode djela su anonimnih, no u to vrijeme vrlo zaposlenih indo-kineskih autora, što pak svjedoči o uvelike promijenjenim rutama odnosno dalekim destinacijama na koje su bokeljski brodovi redovito plovili. U prčanjској pomorskoј zbirci nalaze se i dvije slike iz 20. stoljeća: početkom '70-ih godina naslikao ih je lokalni slikar-amater Boško Marković u povodu komemoracije najveće pomorske nesreće na Jadranu kada je početkom Prvoga svjetskog rata 1914. godine slučajno potopljen brod 'Baron Gautsch' koji je prevozio evakuirane civile na liniji Trst – Kotor.

Sva ta djela Željko Brguljan ravnopravno je obradio, pri čemu se podjednako posvetio i povijesnom kontekstu svake slike i njezinoj umjetničkoj vrijednosti. Svoje istraživanje zasnovano je na golemom rasponu povijesnih izvora i literature koje je, pak, kolegijalno naveo u bilješkama i popisu izvora tako da će ova knjiga doista biti korisno sredstvo za rad u istraživanjima svih drugih koji se bave pomorstvom i kulturnom baštinom Prčanja i Boke, ali i šire. Znanstveno-priručnoj vrijednosti izdanja svakako pridonosi i kompletan katalog slika sa svim potrebnim podacima, kao i reprodukcije svih slika u zbirci koje, uz obilje ostalog vizualnog materijala u knjizi, bitno povisuju vrijednost knjige kao zbirnog mjesta znanja o prčanjској zbirci. Također, ova knjiga bitno pridonosi statusu prčanjске zbirke u muzeološkom smislu; prvi put cjelovito obrađena i evidentirana, zbirka maritimnog slikarstva župne crkve u Prčanju valorizirana je kao autentična povijesna i umjetnička građa, koja u budućnosti zahtijeva primjerenu brigu i zaštitu. I na kraju, ne treba zanemariti ni poetsku vrijednost ove knjige: u priči koju ona pripovijeda glavni su protagonisti brodovi, koji pod vlastitim imenom i s vlastitom godinom rođenja i smrti dijele ljudsku sudbinu i u sebi sažimaju povijest jedne regije na

način na koji to mogu samo smrtna stvorenja.“

Na kraju promocije Monografije Željko Brguljan kao autor obratio se publici koja je ispunila baroknu taracu Pomorskoga muzeja i tom je prilikom rekao:

„Nakon riječi uvaženih govorника preostaje mi samo spomenuti kako je knjiga nastala i zbog čega ima upravo ovakvu strukturu. Postojale su dvije inicijative: prva da se prigodnim izdanjem obilježi stogodišnjica posvećenja nove prčanjске župne crkve Rođenja Marijinog, u narodu zvane i Mala Gospa, i druga da se postupno obrade i prikladnim publikacijama podastru struci i javnosti vrijedne zbirke koje su se, zahvaljujući ideji i trudu don Nika Lukovića i donacijama Prčanjana, sabrale u ovoj crkvi, unutar tzv. Prčanjске pinakoteke. U početku se činilo nezgrapnim spojiti te zapravo dvije knjige - onu o izgradnji, posvećenju i uređenju nove župne crkve te onu o pomorskoј povijesti Prčanja uz pomoć zbirke maritimnog slikarstva koja je integralni dio župne zbirke. Na kraju se taj pokušaj ipak isplatio i pokazalo se da se te dvije teme uspješno sažimaju i preklapaju jer je sva povijest Prčanja tijekom jednog i po stoljeća čvrsto prožeta nastojanjima oko gradnje nove župne crkve, a i čitavo prčanjско pomorstvo tog doba bilo je k tome usmjereno.

Istaknuo bih da knjiga donosi više novih činjenica te korigira neka stara, neodrživa mišljenja, donosi niz prvi put objavljenih dokumenata iz pomorske prošlosti Prčanja, kao i analizu korespondencije don Nika Lukovića s radionicama i umjetnicima posredstvom koje čutimo svu težinu don Nikovog pothvata.

Četrdeset slika brodova iz prčanjske župne zbirke donose nam, osim likovnih analiza, isto toliko zanimljivih i dramatičnih priča iz pomorske povijesti Prčanja oslikavajući nam cijelo, burno i stoga dugo 19. stoljeće. Neke slike, koje su se dosad vodile kao djela nepoznatih autora, komparirajući figuralne elemente i likovni rukopis s poznatim djelima, atribuirao sam određenim autorima pa su tako dvije slike pripisane Giovanniju Luzzu, po jedna Vincenzu Luzzu, Antoniju de Simoneu, Luigiju Robertu i radionici Nicolasa Cammillierija, a čak pet slika parobroda djela su anonimnih indo-kineskih slikara. Neke atribucije, za sada, ostaju otvorene, a jednu davno pripisanu Baziju Ivankoviću smatram upitnom. Radi se o slici Conte Saurau u borbi (napominjem da je dosad pogrešno nazivana Conte Sauran, brod zapravo nosi ime po Franzu Josefu grofu von Saurau, austrijskom političaru i diplomatu, namjesniku Lombardije, istaknutom savjetniku cara Franje II.). U vezi s ovom slikom zanimljiva je novost i pismo koje je grof Saurau uputio zapovjedniku škune kap. Antonu vitezu Gjuroviću, a taj značajan dokument uključen je u Župnu zbirku zahvaljujući kap. Milanu Sbutegi koji ga je nedavno pronašao. U dodatku knjige je i katalog svih slika koji će pomoći da one, u duhu zaštite zbirke, budu adekvatno registrirane pa sam u tom smislu bio slobodan slikama dodijeliti i inventarske brojeve

koji će, nadam se, biti evidentirani na poledini slika.

Citirao bih mišljenje dr. Ivane Mance, iz teksta koji smo čuli: 'ova knjiga bitno pridonosi statusu prčanjske zbirke u muzeološkom smislu; prvi put cjelovito obrađena i evidentirana, zbirka maritimnog slikarstva župne crkve u Prčanju valorizirana je kao autentična povijesna i umjetnička građa, koja u budućnosti zahtijeva primjerenu brigu i zaštitu'. Naglašavam njezine riječi **'zbirka zahtijeva primjerenu brigu i zaštitu'**. Mance je to zaključila vrednujući zbirku te na osnovi stanja slika preko reprodukcija u knjizi, gdje je očigledno da je većina slika manje ili više oštećena. No, mnoge slike danas su u znatno gorem stanju. Bilo bi tragično da ova knjiga postane komemoracija jednoj iznimnoj zbirci koja ima kulturološku, povijesnu, ali i materijalnu vrijednost, a prije svega smo je dužni sačuvati zbog njezina zavjetnog karaktera. U tom smislu i ovom prigodom apeliram na spašavanje zbirke i njezino prikladno čuvanje za nove naraštaje.

Izražavam nadu da ćemo moći nastaviti s obradom i drugih zbirki Prčanjske pinakoteke, a to su zbirke ikona, zbirka barokne sakralne umjetnosti, zbirka portreta, zbirka suvremene umjetnosti, zbirka predmeta primijenjene umjetnosti (srebro, tekstil, vitraji) i drugi segmenti ove neobično vrijedne i raznovrsne crkvene kolekcije.

Na kraju zahvaljujem svim promotorima, prof. dr. Gracijeli Čulić, koja je uspjela nastupiti unatoč preklapanju obveza te dr. Ivani Mance, koja nije uspjela večeras biti fizički s nama, ali jest duhovno uz pomoć svojih misli koje nam je interpretirao gosp. Slavko Dabinović. S njim me, pak, veže dugogodišnja uspješna suradnja, na čemu mu iskre-

no hvala. Zahvaljujem Kotorškoj biskupiji i Pomorskomu muzeju Crne Gore na korištenju arhivske, fotografske i druge građe te ostalim institucijama, muzejima i privatnim zbirkama koje su ustupile materijale za objavljivanje. Kap. Milanu Sbutegi i njegovu sinu Petru zahvaljujem za pomoć oko obrade zbirke, a također urednici knjige, recenzentima, prevoditelju i lektorima na njihovim doprinosima, dizajneru gosp. Dušanu Jungiću na velikom trudu te posebno gosp. Antonu-Tonu Markoviću, autoru većine fotografija, koji je svojim vrsnim fotografijama obogatio knjigu i učinio je vizualno atraktivnom. Na financijskoj potpori zahvaljujemo tvrtkama Tehnozavod iz Zagreba i Printeri iz Svete Nedelje.

Na kraju želim istaknuti da je ova knjiga započeta u prčanjskoj župi, ali realizirana je u peraškoj nadžupi zalaganjem vrlo požrtvovnog mons. Majića ili, prisnije, našeg don Srečka, koji je prepoznao vrijednost knjige i iako ona ne tretira perašku baštinu, uvrstio ju je u niz izdanja respektabilne izdavačke kuće 'Gospa od Škrpjela' kao 51. u nizu. Bez njegove velike potpore ova bi knjiga još čekala svjetlo dana, stoga mu najsrdačnije zahvaljujem. Naša suradnja i današnji rezultat dokazuju da možemo uspjeti u svojim nakanama ako se ne podlegne starim bokeškim antagonizmima i novobokeljskim taštinama, nego se rukovodimo korisnim radom i brigom za naslijeđenu baštinu.

Hvala Pomorskomu muzeju – domaćinu ove prezentacije, ali i svima Vama koji ste svojim dolaskom iskazali interes za kulturnu baštinu zajedničkog nam zavičaja.

Na kraju svakako moramo spomenuti da je na promociji bio prisutan i mons. Srećko Majić, izdavač ove Monografije i predstavnik izdavačke kuće 'Gospa od Škrpjela'.

*U CRKVI SV. MATEJA U DOBROTI KRAJ KOTORA PROSLAVLJEN
VELIKI JUBILEJ DOLASKA RELIKVIJE KRVI KRISTOVE*

Relikvija krvi Kristove

Značajan jubilej (1815. – 2015.)

*200 godina prisutnosti relikvije neprocjenjive krvi Kristove u
crkvi sv. Mateja u Dobroti proslavljeno je 5. srpnja 2015. godine*

Don Božo Ivanov Andrić

Piše:

Antun - Tonko Tomić

Na održanoj izložbi „Blago Crne Gore“ u prostorijama Arheološkog muzeja i biblioteke „Marčana“ u Veneciji od 7. prosinca 2010. do 6. siječnja 2011. godine, koju je organiziralo Veleposlanstvo Crne Gore pri Sv. Stolici i Malteški red, pojavio se jedan iznimno vrijedni srebrno-pozlaćeni relikvijar iz druge polovine XVI. st., izrađen u gotič-

ko-renesansnom stilu, inače vlasništvo crkve sv. Mateja u Dobroti, visok oko 50 cm i težak oko 3 kg. U njemu se čuvaju dragocjeni ostaci vezani uz Kristovo mučeništvo.

U središnjem dijelu nalazi se veća staklena posuda u kojoj su tri male staklenke. U sredini se nalazi malo zemlje natopljene Isusovom krvlju, u desnoj komadić stupa za koji je Isus bio vezan i bičevan, a u lijevoj nekoliko čestica trnove krune spojenih u jedno. Sre-

dišnji dio relikvijara izrađen je u renesansnom stilu dok je postolje i gornja šesterokutna piramida izrađena u gotičko-me stilu. Na postolju se vide isprepletana dva velika slova S i T s krunom iznad kao dokaz da je relikvijar nekada pripadao staroj bratovštini sv. Teodora u Veneciji. Šesterokutna piramida završava na vrhu raspećem s kipovima Marije i Ivana. Sa strane relikvijske nalaze se dva veća kipa: sv. Petra i Pavla, a na dnu piramide, sasvim oko nje, su 6 malih kipova i to: 2 sv. Jurja i 4 evanđelisti.

Mlečiči su za vrijeme križarskih ratova, vjerojatno u vrijeme kada su osnovali Latinsko Carstvo (1204. – 1261.), prenijeli relikvijar u Veneciju u crkvu „Dei Frari“. Kada je crkva „Dei Frari“ poslije pada Mletačke Republike i dugotrajnih Napoleonovih ratova došla u teško financijsko stanje, bila je prisiljena prodati neke od relikvija pa je tako 1815. god. prodana i ova dragocjena relikvija. Dobrotski svećenik Božo Andrić (1779. – 1838.), koji se baš tada nalazio u Veneciji, zamolio je brodovlasnika kap. Antona Božova Radimira (1760. – 1833.) da svojim sredstvima otkupi relikviju za Dobrotu, što je ovaj prihvatio. Relikviju je platio 500 zlatnih cekina i svojim brodom je donio u Dobrotu.

Kako je kap. Radimir bio župljanin crkve sv. Eustahije u Dobroti, imao je namjeru nabaviti relikviju za svoju župu pa je relikvijar privremeno smjestio u svoju obiteljsku kapelu u „Krivi palac“ u Dobroti, a već sutradan župnik sv. Eustahije don Stijepo Marović odnio ga je u crkvu i položio na oltar Tripkovića – prvi desno od ulaza u crkvu. U to doba bio je aktualan problem izgradnje zvonika crkve sv. Eustahije pa se kap. Radimir ponudio

da svojim sredstvima podigne veliki zvonik, ali uz uvjet da na zvoniku piše njegovo ime na vječnu uspomenu. Uprava crkve prihvatila je ponudu, ali ne i to da na zvoniku piše ime kap. Radimira. Bila je to velika pogreška uprave crkve jer je gradnja zvonika teškom mukom trajala desetljećima i tek je dovršen 1903. godine. Zbog toga je kap. Radimir promijenio odluku i poklonio je relikvijar crkvi matici sv. Mateja.

Da bi što dostojnije pohranio relikvijar, izgradio je svojim sredstvima kapelu na sjevernom zidu crkve, posvećenu svome imenjaku, sv. Antonu Padovanskom, nabavio je mramorni oltar sa svečevim kipom i dao izgraditi posebnu nišu na istočnom zidu kapele u kojoj se i danas čuva relikvija.

Kad je kapela bila gotova 1815. god. uslijedio je prijenos relikvije iz crkve sv. Eustahije, koja je udaljena oko 3 km od crkve sv. Mateja.

Prijenos je tada izvršen morskim putem, a u tome je sudjevalo više od 50 barki i ostalih plovila, okićenih, punih vjernika – Dobročana odjevenih u nošnju Bokeljske mornarice. Duž cijele obale od jedne crkve do druge nalazili su se dobrotski brodovi okićeni zastavama i kako je sv. relikvija prolazila mimo njih, tako je pozdravljena topovskom paljbom, a s obale su odjekivali mužari (maškuli). Za vrijeme prijenosa pjevala se pjesma „Zdravo, slavne Božje rane“. To je prijevod iz latinskog izvornika „Salvete, Christi vulnera“. Pjesmu je preveo svećenik don Marko Ivanović Dobročanin pa se ta pjesma pjeva i danas.

Ophod je vodio župnik sv. Mateja don Jeronim Gianuici, kapitularni vikar, u prisutnosti kanonika kotorskoga kaptola. Svečanost je završila službom Božjom u crkvi sv. Mateja.

Kapetan Anton Božov Radimir

Kotorski biskup Stjepan Pavlović - Lučić prilikom pastirskog posjeta 23. IV. 1831. dopustio je da se ove moći izlože javnom štovanju. U početku su se izlagale na glavnome oltaru na Gluhu nedjelju u korizmi, a kada se papa Pio IX. godine 1849. sretno vratio u Rim iz Gaete gdje se bio sklonio pred buntovnicima, odredio je da se po cijelome katoličkom svijetu svake godine blagdan neprocjenjive krvi Gospodnje slavi prve nedjelje

u srpnju pa se otad blagdan slavio i u Dobroti.

Pavao Butorac – erudit, župnik sv. Mateja u Dobroti od 1911. do 1913., kasnije kotorski biskup, objavio je detaljne podatke o relikviji u kalendaru Srca Isusova i Marijina za 1914. godinu – Zagreb, iz kojeg sam koristio ove podatke. Kao župnik sv. Mateja želio je što dostojnije proslaviti prvu stogodišnjicu dolaska relikvije u Dobrotu, ali na žalost počeo

Ulaz u crkvu sv. Mateja

tak Prvoga svjetskog rata onemogućio je svaku proslavu.

Dvjesto godina od prisutnosti relikvije neprocjenjive krvi Kristove u crkvi sv. Mateja u Dobroti proslavljeno je 5. srpnja 2015. godine. Proslava je počela prijenosom relikvije u tron na glavnome oltaru i ju-

tarnjom svečanom svetom misom koju je predvodio župnik don Ante Dragobratović. Za vrijeme mise podijeljen je sakrament sv. krštenja dječaku Đorđu Brkanoviću. Popodne je održana koncelebrirana sveta misa koju je predvodio kotorski biskup mons. Ilija Janjić

uz prisutnost sedam svećenika. Misno slavlje uveličano je dodjelom sakramenta svete pričesti osmorici prvopričesnika. Svečanost je završena procesijom i blagoslovom s relikvijom na sve četiri strane svijeta, uz prisutnost mnogobrojnih vjernika.

Dodjela sakramenta svete pričesti

Procesija s relikvijom

SVETI DAN - Blagdan Velike Gospe

Dan svetkovine uznesenja Blažene Djevice Marije, koji je ujedno i državni praznik u Hrvatskoj, obilježen je tradicionalno 15. kolovoza.

Piše:
don Filip Janjić

Velika Gospa, kojom se obilježava Marijino uznesenje na nebo, najveći je blagdan posvećen Majci Božjoj. Marija je, naime, kao Bogorodica točno određena na Efeškom saboru 431. godine, što je potvrdio tek Kalcedonski sabor 451. godine kada je službeno prihvaćeno i vjerovanje o njezinu djevičanstvu predloženo već na Carigradskom saboru 381. godine. Gotovo 1.500 godina kasnije papa Pio IX. bulom „Ineffabilis Deus“ proglasio je 1854. godine dogmu da je Marija i bezgrešno začeta. Trebat će proći još jedno stoljeće do službenog proglašenja da je Ona i na nebo Uznesena. Tu dogmu definirao je tek 1950. godine bulom „Munificentissimus Deus“ papa Pio XII.

To, međutim, ne znači da se tek od tada slavi Uznesenje Marijino na nebo. Od četvrtog stoljeća to se pitanje uznesenja duha i tijela Marijina, koje potvrđuje konačnu čovjekovu

svrhu da bude dionikom Božje slave, stalno objašnjavalo.

Veliki pobornik za definiranje dogme o Marijinu Uznesenju bio je hrvatski mariolog, franjevac dr. Karlo Balić, kojega je papa Pio XII. zadužio za prikupljanje dokumentacije potrebne za proglašenje te dogme. Nije slučajno da su baš Hrvati u tome imali svog udjela jer su praktički od svoga pokršćavanja štovali baš Marijino Uznesenje i to zato što je Ivan Ravenjanin oko 642. godine splitsku katedralu posvetio baš Uznesenju Marijinu, a smatra se da je upravo tu počelo pokršćavanje Hrvata. Zbog toga Velika Gospa ima posebno značenje u Hrvata tijekom čitave povijesti.

No, ne samo Velika Gospa nego Marija kao Bogorodica koja je kao Božja izabranica jedina bila na nebo uznesena. Taj poseban odnos prema Gospi potvrđuje već knez Branimir koji je na natpisu crkve podignute u Gornjem Muću zapisao: „Za vrijeme kneza Branimira, godine 888. šeste

indikcije, otkako je Krist uzeo svoje sveto tijelo od svete Djevice...“, čime je prvi put u nas u službenu formulu naznačavanja godine unesen marijanski element. Ponovit će to i knez Mutimir, a kraljica Jelena podignut će u Solinu veličnu crkvu posvećenu Gospi koja je u naše vrijeme nazvana hrvatskim Gospinim praskvetištem.

Od tada pa do danas na hrvatskome povijesnom prostoru bit će podignuto više od tisuću crkava-kapela posvećenih Gospi. Marija će biti titularom čak 16 hrvatskih katedrala, a samom Uznesenju Marijinu, dakle Velikoj Gospi, posvećene su osim splitske katedrale i katedrale u Zagrebu, Krku, Poreču, Dubrovniku, Puli, Senju i u Rabu. Marija se vrlo rano počela smatrati zaštitnicom hrvatskoga naroda ne samo zato što su Branimir i Trpimir počeli na marijanske staze upućivati hrvatski narod, nego i zato što se tijekom teške i ratovima obilježene povijesti obrana hrvatskih zema-

lja tumačila Marijinom zaštitnom ulogom.

Kada su ostaci ostataka Hrvatske pred Turskom najezdom obranjeni pod bedemima zagrebačke Marijine katedrale, za to nije bilo drugog objašnjenja od ovoga da je Gospa zaštitom uzvratila ljubav njoj iskazanu u hrvatskome narodu. I velika pobjeda u pomorskoj bitci protiv alžirskoga bega Uluz-Alije pokraj Korčule na sam blagdan Velike Gospe 1571. godine, kao i pobjeda protiv Turaka u bitci pokraj Sinja na istu svetkovinu 1715. godine te mnoge druge, poput one u kojoj je Toma Erdody porazio Turke u bitci kraj Siska 1593. godine, objašnjavaju se tom Marijanskom zaštitom koja nije manjkala ni u drugim prilikama.

Upravo zato je nadbiskup i kasniji kardinal, danas blaženik i uskoro sveti Alojzije Stepinac, godine 1942. „Presvetoj Djevici i Majci Božjoj Mariji, moćnoj zaštitnici drage domovine Hrvatske, posvetio hrvatski narod“.

Zahvaljujući toj stoljetnoj naklonosti Hrvata Mariji, o čemu uz ostalo svjedoči i prvi tiskani Marijin životopis iz pera Marka Marulića koji je bio širitelj marijanske pobožnosti, a nadalje i o Karlu Baliću, organizatoru marioloških kongresa - u Zagrebu su 1971. godine održani VI. mariološki i XIII. marijanski kongres, svečano zaključeni na Veliku Gospu u Mariji Bistrici - najvećemu hrvatskome nacionalnom svetištu, gdje se tada okupilo više od 100.000 vjernika.

Na blagdan Velike Gospe mnoštvo vjernika hodočasti u mnogobrojna marijanska svetišta, a svetkovina se slavi u velikom broju država, ponajviše u Europi i Južnoj Americi. Velika Gospa je blagdan kad se katolički vjernici prisjećaju dogme svoje vjere: da je Blažena Djevica Marija dušom i

Gospa Sinjska

Majka Božja Bistrička

Majka Božja Trsatska

tijelom nakon završetka svoga zemaljskog života uznesena u slavu neba u društvo sa svojim uskrsnulim sinom Isusom. To je, kako vjeruju katolici, završnica njezina Bogu predanog života, vrhunac i cilj kojem je okrenuta svaka ljudska egzistencija. Vjernici Veliku Gospu najprije prepoznaju u poniznoj službenici koja je prihvatila Božji izazov i svoj je život uskladila s Božjom riječju: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!“

U Hrvatskoj je dugovječna tradicija štovanja Blažene Djevice Marije. Pouzdajući se u njezin nebeski zagovor častili su je iz zahvalnosti kao „kraljicu Hrvata“. Tijekom povijesti zazivali su je i „fidelissima advocata Croatiae“ (najvjernija odvjetnica Hrvata).

Ona je Hrvatima ono što je Ircima sv. Patrick ili Talijanima Kolumbov dan. U Hrvatskoj je puno marijanskih svetišta, a među najpoznatija spadaju ona u Mariji Bistrici, Sinju, Aljmašu, Trsatu i Voćunu.

I Boka kotorska je mjesto jake vjere i pobožnosti koje je radalo uzorite kršćane od kojih su neki dospjeli i do oltara. Cijela Kotorska biskupija u svojoj povijesti neobično je štovala Mariju. Dokazuju to mnoge Marijine crkve, kapele i svetišta...

Zborna crkva „Uznesenja Marijina“ najstarija je poznata Gospina crkva u Boki kotorskoj. Iznad Kotora je „Gospa od Zdravlja“. U Škaljarima je „Gospa od Snijega“, a na Mulu je župna crkva „Marije Pomoćnice kršćana“. U Budvi je „Santa Maria in Punta“. Na otočiću Žanjica vide se ruševine Gospine crkve, a u Rose, gradu koji su Saraceni porušili u IX. stoljeću, postoji crkva „Gospe od Karmela“. Sutomore je dobilo ime po „crkvi svete Marije“, a na poluotočiću Ratcu vide se ostaci benediktinske opatije „Svete Marije Ratačke“.

U Sušanju je crkva Male Gospe. U Prčanju, nekadašnjemu važnome pomorskom središtu, nalazi se najveća sakralna građevina Kotorske biskupije „Bogorodičin hram“ koji je rađen po nacrtu Bernardina Macaruzzija. U Gornjoj Lastvi je stara crkva iz 15. stoljeća, a na otoku kraj Krtola nalazi se „Gospa od Milosti“, hodočasničko mjesto Kotorske biskupije gdje se svake godine od 13. svibnja do 13. listopada okupljaju štovatelji Blažene Djevice Marije iz okolnih mjesta. U Tivtu, Lepetanima i Stolivu, gdje je crkva posvećena „Imenu Marijinu“, nalaze se oltari i slike Bogorodice, koja se ovdje neobično štuje. I u Verigama su dvije crkve, nedavno obnovljene, a Gospi na čast već davno posvećene. U Risnu, starome ilirsko-rim-

skom naselju, nekada najvažnijemu mjestu ovoga kraja, gradu poznatih rimskih mozaika iz III. stoljeća, u srednjem vijeku se nalazio benediktinski samostan svete Marije.

Ipak, ponos Boke i njezino srce je mali otočić „Gospe od Škrpjela“, koji se smjestio ispred grada Perasta, staroga pomorskoga gnijezda, najljepšega grada barokne arhitekture, mjesta velikih boraca protiv Turaka i velikih imena Zmajevića i Kokoljića... mjesto koje uživa najveće poštovanje i smatra se svetinjom cijele biskupije.

Gospino svetište bilo je i jest utočište pomoraca. U svojim molitvama i zahvalama pomorci su zazivali Gospu od Škrpjela, zagovornicu i nebesku zaštitnicu svih koji su živjeli od mora. Nije bilo

bokeljskog broda čija posada prije odlaska nije molila pred Gospinom slikom i kad su se sretno vratili najprije odlaze u Svetište zahvaliti škrpjelskoj Gospi. Mnogo je pomorskih zavjeta i spomen-slika koje se pamte i čuvaju u Svetištu Gospe od Škrpjela. U Svetištu se nalazi jedinstvena zbirka s više od 1.500 srebrenih zavjetnih pločica - ex voto, koje su poklonile pobožne duše za primljene milosti, a najčešće pomorci. Na većini tih pločica prikazani su peraški jedrenjaci. Prastari je običaj da brodovi kada ulaze u tjesnac Verige i kada izlaze iz tjesnaca sirenom pozdravljaju Svetište.

Do XV. stoljeća ovaj otočić nije postojao. Bila je to jedna hridina, „škrip“ koji je stršio

Otočić „Gospa od Škrpjela“

iz mora. Po njemu je i nastao naziv „Gospa od Škrpjela“. Peraštani su iz svojih brodova počeli 1452. nasipati kamenje na hrid i tako su napravili otočić, simbol vjere i požrtvornosti ovih ljudi. Na uspomenu na taj događaj svake godine se napravi „Fašinada“, barke povezane konopima, okićene zelenilom i cvijećem, povezu i nekoliko kamenja, a onda polako iz Perasta veslajući idu prema otočiću, oko njega potapaju kamenje i na kraju se sve završava Gospinom krunicom u crkvi.

Za Peraštane je 15. svibnja veliki dan. Toga dana 1654. godine stotinjak Peraštana pobijedilo je 5.000 turskih vojnika i tako je ovaj grad zadržao svoju slobodu. Svi su bili uvjereni da ni tada nije izostala Marijina pomoć.

Ovdje je i barokna crkva zidana 1630. godine. Na pročelju se nalazi stari kip Bogorodice. Kupolu i osmerokutni prezbiterij sagradio je Ilija Katačić. Ima nešto jedinstveno u ovoj crkvi. U našim crkvama obično imamo slike stranih majstora, najčešće iz Venecije, što je i razumljivo. Malo je crkava oslikanih kistom naših majstora. Unutrašnjost ove crkve ukraasio je s oko 70-ak slika, velikih i malih, Peraštanin Tripo Kokolja. Čitav svoj život, a slikao je više od 20 godina, posvetio je ovoj crkvi. Zato je otok mjesto pobožnosti i vjere, ali i umjetnosti i kulture. Crkva na otoku je s pravom naša „Sikstinska kapela“.

Osim dragocjenih predmeta: križeva, slika, zlatnog nakita, starih orgulja, najljepši biser u ovoj crkvi je slika na cedrovoj dasci „Gospe od Škrpjela“, rad Kotoranina Lovre Marinova Dobričevića iz 15. stoljeća. Bez nje ovaj otočić ne bi bio ono što jest - duhovno središte Kotorske biskupije.

Gospa od Škrpjela

1. 7. 2015. Film o splitskoj kavani

Zanimljiv i poučan dokumentarni film o najstarijoj gradskoj kavani, autora Gorana Borčića iz Splita, prikazan je 1. srpnja u organizaciji Pomorskoga muzeja, HGD CG Kotor i Hrvatske matice iseljenika - podružnice Split. Film je prikazan u povodu Dana državnosti Republike Hrvatske kao poklon HMI-jeve podružnice Split.

8./9. 7. 2015. Radijski program HRT-a

Novinarka radijskoga programa HRT-a iz Zagreba Magda Ivković posjetila je Boku s ciljem da obnovi razgovore s aktualnim čelnicima hrvatske zajednice u Crnoj Gori, predstavnicima Kotorske biskupije i ravnateljima javnih ustanova. Zamoljen je Tripo Schubert iz HGD CG da napravi izbor sugovornika i plan razgovora.

U Kotoru je obavljen razgovor s don Antunom Belanom, vikarom bazilike katedrale sv. Tripuna, mr. Milevom Pejaković Vujošević, ravnateljicom Pomorskoga muzeja Crne Gore - Kotor, mr. Snežanom Pejović, ravnateljicom Istarskog arhiva Crne Gore, Kotor, prof. Marinom Dulović, o glazbenoj kulturi Kotora, kap. Ilijom Radovićem, viceadmiralom, o Bokeljskoj mornarici 809 - Kotor, Marijem Brguljanom i Tijanom Petrović, o Hrvatskome građanskom društvu Crne Gore - Kotor.

U Dobroti je razgovarala s obitelji Tonka Tomića o kapetanskoj Dobroti te s dr. prof. Milenom Pasinovićem o Hrvatima u Crnoj Gori.

U Perastu je razgovarala s don Srećko Majićem, župnikom u Perastu, o povijesti Perasta i Gospi od Škrpjela.

O povijesti Prčanja i Ivu Vizinu razgovarala je s dr. Brankom Sbutegom.

U Tivtu je razgovarala s Marijom Vučinović, ministricom u Vladi CG, o hrvatskoj stranci, Zvonkom Dekovićem o Hrvatskome nacionalnom vijeću i Milenom Pilastro Kovačić o hrvatskome radiju.

10. 7. 2015. Otvorenje Dubrovačkih ljetnih igara

Podizanjem dubrovačkoga barjaka Libertas uz izvedbu Gundulićeve Himne slobode otvorene su 66. dubrovačke ljetne igre. Uz gradonačelnika Vla-

hušića na otvorenju je bila prisutna predsjednica RH Kolinda Grabar Kitarović, ministrica vanjskih i europskih poslova Vesna Pusić, saborski zastupnik Nenad Stazić te ministri, drugi saborski zastupnici i diplomatski zbor koji je sudjelovao na dubrovačkome Croatia Forumu, dubrovačko-neretvanski župan Nikola Dobroslavić i predsjednik Gradskog vijeća Mato Franković. U ime Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore na otvorenju 66. dubrovačkih ljetnih igara bio je prisutan predsjednik HGD CG Mario Brguljan i Krunoslav Težak, povjerenik HGD CG za Republiku Hrvatsku.

Krunoslav Težak, Marijo Brguljan i Neven Jerković

K. Težak, D Šuica i M. Brguljan

13. 7. 2015. Dan državnosti Crne Gore

U Crnoj Gori je 13. srpnja obilježen Dan državnosti u znak sjećanja na 13. srpnja 1878. godine kada je na Berlinskome kongresu priznata kao samostalna država i u znak sjećanja na isti datum 1941. godine kada je počeo narodni ustanak protiv fašizma. U povodu obilježavanja Dana državnosti predsjednik države Filip Vujanović priredio je 12. srpnja svečani prijem u Plavome dvorcu na Cetinju. Na svečani prijem pozvani su predstavnici političkog, znanstvenog, kulturnog, gospodarskog i sportskog života Crne Gore, narodni heroji i raniji najviši državni funkcionari, kao i predstavnici diplomatskog zbora i visoki uzvanici međunarodnih organizacija i institucija.

Među pozvanim uzvanicima prijemu su nazočili i predstavnici Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore Tripo Schubert i Tijana Petrović.

20. 7. 2015. Posjet delegacije Grada Dubrovnika

Za vrijeme gostovanja Dubrovačkoga simfonijskog orkestra u Kotoru u njihovoj pratnji je boravila i delegacija Grada Dubrovnika u sastavu: Tatjana Šimac Bonačić, zamjenica gradonačelnika i saborska zastupnica, Ana Hilje, pročelnica Odjela za kulturu, Paula Brajević, voditeljica Ureda za kandidaturu Dubrovnika za europsku prijestolnicu kulture i Ida Polzer, arhitektica. Nakon razgovora u Općini Kotor upriličen je razgovor s Tripom Schubertom o suradnji s HGD CG i o apliciranju projekata na natječaje koji će se oglasiti u mjesecu rujnu.

20. 7. 2015. Otvorenje don Brankovih dana muzike

Ispred katedrale sv. Tripuna otvoreni su XIV. don Brankovi dani muzike u sklopu KotorArta, pod nazivom „MORE MUZIKE - MUZIKA MORA“, gostovanjem Dubrovačkoga simfonijskog orkestra. Na otvorenje su pozvani i predstavnici HGD CG - Mario Brguljan, predsjednik i Tripo Schubert.

13. 8. 2015. Festival tamburaške muzike

Mandolinski orkestar HGDCG „Tripo Tomas“ otvorio Festival tamburaške muzike u Pljevljima. Festival tamburaške muzike, koji se već osam godina

realizira u Pljevljima, gradu koji je prijestolnica tamburaške muzike u Crnoj Gori, održan je u razdoblju od 13. do 15. kolovoza u Pljevljima. Sudionici Festivala bili su tamburaši iz raznih europskih zemalja koje njeguju svoju muzičku tradiciju tamburaške muzike kao dio nacionalnoga kulturnog blaga. Do sada je na Festivalu u Pljevljima nastupilo više od 500 tamburaša iz Pljevlja, Bijelog Polja, Podgorice, Užica, Subotice, Novog Sada, Slavonske Požege, Banje Luke i Slovenije. U svečanoj atmosferi pljevaljske Milet bašte Osmi festival tamburaške muzike „Srce i duša stare čaršije“ Pljevlja 2015. otvorio je Mersudin Halilović, tajnik Tajništva za društvene djelatnosti Općine Pljevlja. Nakon najave voditelja Festivala Alena Džakića koncertni program Festivala otvorio je Mandolinski orkestar HGDCG „Tripo Tomas“ s 15-minutnim programom. Među izvedenim skladbama bila je i „Bokeljska noć“.

22. 8. 2015. Jutro u gradovima

Mandolinski orkestar HGDCG „Tripo Tomas“ gostovao je u emisiji „Jutro iz gradova“ RTCG na poziv urednika Miomira Maroša. To je bila prilika da se

naš mladi orkestar pod vodstvom profesora Iva Brajaka predstavi širokoj publici Crne Gore i uživo pred kamerama izvede dvije poznate skladbe: „Bokeljsku noć“ Maje Perfiljeve i „Šjoru Mare“ Tripa Tomasa.

VATROMET MAŠTE, BOJA I DOBROG RASPOLOŽENJA NA BOKELJSKOJ NOĆI

Bokeljska noć, manifestacija koja je stekla status nematerijalnoga kulturnog dobra Crne Gore i koja se uspješno održava cijela dva stoljeća, sinoć je još jednom Kotorski zaljev učinila najljepšim na svijetu.

Maštovite dekoracije barki, mladi jedriličari kotorskog kluba "Lahor", vatromet s platformi na moru, dio su spektakla na vodi koji je ponovno okupio tisuće posjetitelja i poštovatelja ove tradicije.

U diru je sudjelovalo 39 dekoriranih barki, a stručni žiri na čelu s prof. dr. Milenkom Pasinovićem podijelio je najmaštovijim kreacijama nagradni fond od 4.000 eura. Prvu nagradu u iznosu od 1.500 eura dobila je barka Slonovi, drugu od 1.000 eura barka s maketom Muzeja Perast, a treću u iznosu od 500 eura Venecijanska gondola.

Specijalne nagrade dobili su: Konobo moja, Legenda o hobotnici, Kapo Bokeljske noći, Dvije gracijane i Kanader.

Za vatromet s vodenih platformi, u trajanju od šest minuta popraćen glazbom, bila je zadužena tvrtka Mirnovec i prvi put je u Crnoj Gori vatromet izveden na ovaj način.

Nakon spektakla na vodi, domaće i goste na Gradskoj rivi zabavljao je legendarni hrvatski glazbenik, majstor dobrog štimunga Zlatko Pejaković. Glazbom koja je svojstvena ovome podneblju i na radost mnogobrojnih posjetitelja uspješno je završena još jedna fešta nad feštama u Kotoru.

Organizator Bokeljske noći je JU Kulturni centar „Nikola Đurković“ Kotor, suorganizator Turistička organizacija Kotor, a generalni pokrovitelj Općina Kotor.

Radio Dux

STEFAN DABINOVIĆ URUČIO DONACIJU POMORSKOME MUZEJU

Stefan Dabinović iz Monaka, vlasnik brodarske kompanije "Dabinović", posjetio je sa suprugom krajem kolovoza Pomorski muzej u Kotoru kome je uručio vrijednu donaciju – model trgovačkog broda "Kotor", najnovijeg u floti njegove kompanije.

"Kotor", bulk carrier od 32.000 bruto tona, izgrađen u brodogradilištu "Yanase Tongyeong Shipbuilding" u Južnoj Koreji, zaplovio je svjetskim morima u studenome prošle godine. Ovaj brod je historijski jer je to prva novogradnja koju je kompanija "Dabinović" nabavila u skoro 60 godina svoga uspješnog poslovanja. Prije toga su se u floti tvrtke koju je osnovao 1956. u Švicarskoj poznati pomorski preduzetnik Božo A. Dabinović iz Dobrote, a koja je kasnije preseljena u Monako, izredala čak 52 polovna trgovačka broda pa je na simboliku darivanja makete "Kotora" Pomorskome muzeju skrenula pažnju i direktorica te institucije Mileva Pejaković-Vujošević.

"Iako naša ustanova čuva eksponate stare više stoljeća, ovo je prvi model jednog broda sagrađenog u 21. stoljeću, koji će se naći u fundusu naše Zbirke parobrodarstva i suvremenog pomorstva gdje je većina eksponata vezana uz kotorsku Jugooceaniju. Čini nam neizmjereno zadovoljstvo što je i Stefan Dabinović, sin pokojnog Boža Dabinovića, pokazao da je jednako kao i otac vezan za svoj zavičaj i da podržava kulturne ustanove grada Kotora", rekla je Vujošević podsjećajući da je Božo Dabinović desetljećima bio jedan od vodećih mecena kotorskoga Pomorskog muzeja. Također je dodala da se u posljednjih 15-ak godina donacijama vrijednih umjetničkih djela ili historijskih eksponata muzeju ističe

sve više starih bokeljskih familija kao što su: Radimir, Dabinović, Zec, Tripković i Laforest. Uz maketu broda "Kotor" Stefan Dabinović poklonio je muzeju i zastavu kompanije "Dabinović", a na uručanju donacije bili su prisutni uz ostale i veleposlanik Crne Gore u Italiji Antun Sbutega te njegov brat, kapetan Milan Sbutega, koji je član najužeg menadžmenta kompanije "Dabinović".

Ova kompanija trenutno posjeduje četiri trgovačka broda ukupne nosivosti skoro 150.000 tona, a zapošljava 175 pomoraca, većinom iz Boke kotorske. Iako su uvijek plovili pod stranim zastavama, ponajprije svetog Vincenta i Grenadina, Dabinovići brodovi praktično su uvijek bili domaći – bokeljski jer je većina njih nosila i nosi imena po mjestima iz Boke kotorske, na njima radi posada koju više od 90 posto čine pomorci iz Boke, a njegovi su se brodovi najčešće remontirali u Jadranskom brodogradilištu Bijela.

Pejaković-Vujošević uručila je Stefanu Dabinoviću posebnu zahvalnicu te nekoliko knjiga u izdanju Pomorskoga muzeja.

„Ovom donacijom želim pokazati da sam vezan za Kotor i da buduće generacije ovdje znaju što su bokeljski pomorci i preduzetnici bili kadri postići. Iako sam ja rođen u inozemstvu, uvijek sam se osjećao vezan za ovaj kraj gdje i dalje u Dobroti imam kuću u koju redovno dolazim sa suprugom, a nadam se da će uskoro doći i sve tri moje kćerke“, rekao je Stefan Dabinović. Na pitanje kako posluje njegova kompanija, rekao je da se i kompanija „Dabinović“ bori s krizom i niskim vozarinama na svjetskome pomorskom tržištu, ali da još uvijek ima i razvija svoju flotu.

„Sada su zbog krize cijene polovnih brodova relativno niske, tako da se nadam da ću uskoro kupiti još jedan tzv. handy size bulk carrier. Taj brod također će nositi ime iz Boke kotorske i zvaće se 'Kamenari'“, istaknuo je vlasnik najveće moderne privatne bokeljske brodarske kompanije koja nastavlja stoljetnu tradiciju nekadašnjih bokeljskih patruna koji su imali flote jedrenjaka i parobroda.

Boka News

"ANDRIJA, IDI PIŠI PJESME!"

U sklopu festival Purgatorije, 5. kolovoza održana je u Ljetnikovcu Buča promocija knjige poezije dr. Andrije Petkovića, pod nazivom "Ispod kaputa". O petoj zbirci, koja je izašla u nakladi Centra za kulturu Tivat, uz autora je govorio i Dragan Popadić,

dok je stihove sjajno interpretirala Ivana Kružić. Glazbeni ugođaj upotpunila je tivatska Klapa Jadran.

Na početku večeri, u ime organizatora, goste je pozdravio Dragan Laković, umjetnički ravnatelj Centra za kulturu Tivat. On je nazočne izvijestio o bogatome životopisu Andrije Petkovića i na kraju rekao: "Hvala vam što ste svoje vrijeme večeras posvetili poeziji. I to kakvoj poeziji!"

Ravnatelj Radio Tivta Dragan Popadić, koji je i sam pjesnik, o Petkovićevoj poeziji je rekao: "Ispod Andrijinog kaputa svega ima - ljubavne igre, snova, sjete, rastanka, suza, sreće. I ponovno ljubavne igre. Teško je pisati o ljubavi, a da ne budete patetični, površni, nedorečeni. Riječi su slabije od pokreta, stihovi od poljubaca, a strofe od užitka. Ali, Andrija se upustio u tu neravnomjernu borbu pokušavajući da dovede u ravnotežu svoje iskustvo sa svojim pjesničkim umijećem. I dobro mu to ide." Zatim je Popadić analizirao utjecaj velikih pjesnika na Petkovićev umjetnički izričaj te dodao: "Andrija je svoj i uspio je sačuvati svoj originalni rukopis, razapet između sna i jave dok ga njezine oči svuda prate. Iako pjesnik kaže da postoji samo dok čuti, dobro je što nije tako. Jer pjesnički gen se mora izraziti i razviti, a pjesnik mora progovoriti. Neka na žutom papiru umiru slova. Toliko toga pjesnik još nije rekao o moru, jugu, o noći, želji, o trenu od vječnosti većem. Njegova pjesma mora poletjeti

sve tamo do škura njezinih, do njezina praga, tamo gdje se njezini prsti kriju i gdje će joj pjesnik suzu nacrtati rimama. Pa neka je i s drugim. Noću, po kraj njega, vrištat će pjesnikovo ime."

Nakon Dragana Popadića, publici se obratio i autor zbirke, Andrija Petković. "Želio sam da večeras, ovdje, budu dobronamjerni ljudi. I uspio sam u tome. Imao sam do sada veliki broj promocija, ali najteže su mi ove u Tivtu, pred vama. Teže od onih koje imam u Zagrebu, Beogradu i Splitu. Ovdje je sve jasno, nema ništa u 'rukavicama'. Vi znate mene i ja znam vas. Nema improvizacije! Tako je i najljepše. Osobita mi je čast što sam dio jednoga gigantskog Festivala Purgatorije. To me čini jako ponosnim." Petković je zahvalio i nakladniku, Centru za kulturu Tivat, osobito ravnateljima Draganu Lakoviću i Voji Kaluđeroviću.

Petković je na duhovit način govorio o svojim pjesničkim počecima, što je izmamilo mnogobrojne osmjehe u publici koja ga je često prekidala pljeskom. Autor je objasnio kako je zavolio umjetnost i pisanje. "U svijet poezije uveli su me majka i otac. Majka svojom suptilnošću i ljubavi prema umjetnosti, a otac jer sam mu dosađivao pa mi je stalno govorio 'Andrija, idi piši pjesme'. I ja sam ga poslušao."

U odnosu na prethodne zbirke, koje nesumnjivo krasi umjetnička vrijednost, "Ispod kaputa" je siguran iskorak u umjetničkoj afirmaciji Andrije Petkovića. Nećemo reći i kulminacija njegova pjesničkog izričaja jer ona sigurno tek predstoji, na radost mnogobrojnih ljubitelja poezije.

Radio Dux

SVI NA BANJ

Gradsko humanitarno natjecanje u plivanju štafete "Svi na banj" treći put je održano u nedjelju 23. kolovoza na otvorenom bazenu u Kotoru, u organizaciji Aerobik kluba "Aspida" i Vaterpolo kluba "Primorac".

Ovoj manifestaciji odazvalo se više stotina sudionika, kao i gledatelja koji su dali doprinos u prikupljanju sredstava za Udruženje paraplegičara Kotor, za koje je prikupljeno više od dvije tisuće eura.

U ranim popodnevnim satima startali su najmlađi natjecatelji, a za postignute uspjehe dodijeljene su i medalje. Kasnije su zaplivali nešto iskusniji natjecatelji.

Organizator je pripremio posebno priznanje – pehar za najstariju natjecateljicu, 71-godišnju Antoniju Dončić.

PINE U BIJELOM

Tivatska Turistička organizacija u suradnji s hotelom „Pine” u subotu 19. srpnja priredila je posebnu gastronomsku manifestaciju „Veče u bijelom” koja je izazvala veliku pažnju mnogobrojnih turista.

Direktorica TO Tivat, Bernarda Moškov, rekla je da je riječ o specifičnoj manifestaciji pod nazivom „Veče u bijelom” kojom se obilježava godina dana od otvorenja novog hotela „Pine”.

„Svi smo u bijelom na iznenađenje naših građana i turista. Vjerujemo da će ovo prijeći u tradiciju, da će nam se sljedeće godine pridružiti svi lokali na Pinama.

Na meniju su bili specijaliteti bokeljske kuhine. Veče je organizirano u suradnji s vinarijama pa su

stručnjaci za vino pokazali koje vrste vina idu uz koju hranu”, rekla je Moškov.

Goste i uzvanike ispred hotela Pine, odjevene u bijelo prema obveznome dres kodu, zabavljali su plesni klub „Enigma”, klapa „Jadran”, Nada Baldić i „Poly & Mare Blue”.

Boka News

Nakon natjecanja i papalade alla maka, odigrana je i igra “ćapavanje pršuta” u kojoj je pobijedio i osvojio pršut Vladan Lalošević.

Radio Dux

FEŠTA OD ROGAČA ODRŽANA ŠESTI PUT

U Donjoj Lastvi, na terenima za male sportove Boćarskog kluba „Palma” održana je 25. srpnja Fešta od rogača, šesta po redu, koju je uz potporu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, Općine Tivat, TO Tivat i poduzeća Ledo organizirala Hrvatska krovna zajednica „Dux Croatorum”.

Prema riječima predsjednika Hrvatske krovne zajednice „Dux croatorum” Adriana Vuksanovića, na ovogodišnjoj Fešti bilo je oko dvadesetak izlagača koji su se predstavili različitim bokeškim delicijama i jelima od rogača, a posjetitelji su mogli probati i rakiju od rogača. Mnogobrojni mještani i gosti uživali su u bokeškim slanim i slatkim delicijama koje su pripremale lastovske domaćice. Uz to, organizator je uz pomoć sponzora posjetitelje častio vinom i ribom te glazbenim programom u kojem su sudjelovali „Veterani vazda mladi”, klapa „Jadran”,

„Redicool - Nada Baldić” i „Poly & Mare Blue” pa veselju nije bilo kraja. U zabavnome dijelu programa sudjelovalo je i Glazbeno-prosvjetno društvo Tivat i mažoretkinje modno-plesnog kluba „Modest”.

„Naša tendencija je da obnovimo manifestaciju Lastovski dani i da ova Fešta od rogača bude sastavni dio tih događaja. Nadu nam daje iz godine u godinu sve veća posjećenost Fešte od rogača”, rekao je Vuksanović.

„Lastovski dani” održavali su se sve do devedesetih godina prošlog stoljeća „i mi smo tu da ovu manifestaciju opet obnovimo”, rekao je Vuksanović te istaknuo kako već nekoliko godina postoji ta ideja od koje ne odustaju, „ali trebaju se složiti sve kockice”. „To podrazumijeva organizaciju niza kulturnih i turističkih događaja tijekom sedam, osam dana, koliko bi manifestacija trajala, a kako je bilo sve do devedesetih godina prošlog stoljeća.”

Vuksanović je, zahvalivši sponzorima na potpori, kao i lastovskim domaćicama na njihovu doprinosu Fešti, podsjetio da se Fešta organizira u slavu rogača na rivi u Donjoj Lastvi, koji je zasadila Antonija Nina Stjepčević 1886. godine prije odlaska u Ameriku. „Ona se nije vratila, ali je ostao rogač u sjećanje na nju.”

Odlukom lokalnog parlamenta stablo rogača nalazi se od 2006. godine pod zaštitom Općine Tivat.

Radio Tivat

FAŠINADA – SPOJ TRADICIJE I KULTURE

Prema starom dobrom običaju, 22. srpnja u smiraj dana održana je 564. peraška Fašinada. Konvoj od 19 okićenih barki na čelu s peraškim župnikom don Srećkom Majićem te bokeškim mornarima i građanima krenuo je od Pošova, uz perašku obalu sve do otoka. U barkama su samo muškarci, dok ih žene pozdravljaju s obale.

Kad prva barka stigne do Školja, crkveno zvono oglašava svečani trenutak. Barke čine prsten oko Gospina otoka, simbolizirajući na taj način povezanost s Nebeskom Majkom i kamenje se baca u more, kako bi se ojačao otok.

Bacanjem kamena i ove godine dan je doprinos očuvanju statike otoka.

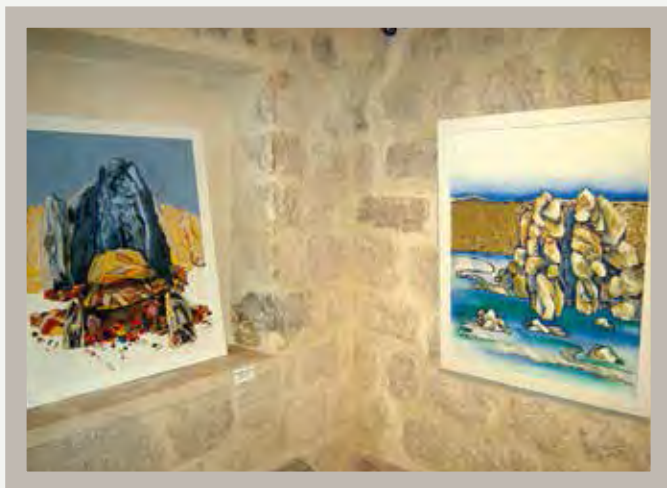
Nakon Fašinate na trgu ispred crkve sv. Nikole dodijeljene su nagrade najboljim sudionicima Faši-

nada kupa koji se održavao 21. i 22. srpnja u organizaciji JK Lahor iz Kotora.

Najbrži brod na regati bio je Black Mystery sa Sašom Kekovićem za timunom.

NEKA KAMEN GOVORI

Izložbu slovenske slikarice Majde Zorko pod nazivom *Neka kamen govori* otvorila je u Galeriji solidarnosti u Kotoru poslanica u parlamentu Crne Gore Marija Čatović, a glazbeno je popratio na gitari prof. Romeo Lukšić. Među publikom na otvorenju su bili

i šef Delegacije Europske unije u Crnoj Gori Mitja Drobnič i veleposlanik Slovenije Vladimir Gasparič.

Majda Zorko stjecala je slikarsko obrazovanje u Engleskoj, Italiji i Španjolskoj. Ipak, u tri desetljeća dugoj profesionalnoj posvećenosti umjetnosti naj-snažnije je na nju utjecao i najdublji pečat ostavio boravak u Kini, posebno likovno obrazovanje na Središnjoj akademiji lijepih umjetnosti u Pekingu.

Upoznajući drevne slikarske tehnike i umjetničku tradiciju ove daleke zemlje otkrivala je i spojila osobni senzibilitet kolorista i sklonost apstraktnoj formi u slikarstvu.

U umjetničkoj biografiji Majde Zorko treba istaknuti interes za primijenjenu umjetnost, odnosno dizajn utilitarnih predmeta od keramike i tekstila. U mediju dizajna autorica je sklona japanskim iskustvima umjetničkog oblikovanja, estetici pročišćene forme i minimalizmu.

Majda Zorko profesionalno se bavi slikarstvom više od 30 godina. Svoja djela izlagala je u Sjedinjenim Američkim Državama, Kini, Singapuru, Japanu, Austriji, Hrvatskoj i Sloveniji. Njezine slike mogu se naći u privatnim kolekcijama u gotovo svim zemljama EU-a, kao i u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji, Novom Zelandu, Singapuru i Japanu. Ovo je njezina treća samostalna izložba u Crnoj Gori, poslije predstavljanja likovnoj publici Bara i Podgorice.

Izložba pod nazivom *Neka kamen govori* najnoviji je ciklus njezina stvaralačkog opusa, nastao tijekom

2015. godine. Lako je prepoznati očaranost umjetnice kamenim crnogorskim pejzažem, ali i kamenom kao znakom trajanja u koji je utisnuta memorija starih gradova kao što je Kotor. Četverogodišnji boravak u Crnoj Gori bio je novo iskustvo, susret s ljudima i prirodom, crnogorskom tradicijom, historijom, kulturom, a njezine slike donose još jednu zanimljivu interpretaciju, toliko puta naslikanom „kamenom crnogorskom moru“ pa se izložba može doživjeti i kao omaž Crnoj Gori.

Na izložbi su eksponirana 23 rada koja pružaju bogatstvo boje crteža u apstraktno-asocijativnim prizorima. Kuriozum izložbe je tehnika, utemeljena na kombinaciji drevnih kineskih iskustava i moderne slikarske tehnologije. Uz katalog izložbe *Neka kamen govori* promovirana je i publikacija s eseističkim zapisima o kamenu Majde Zorko.

Marija Mihaliček

NAKON 50 GODINA SLAVLJENA SV. MISA NA GOSPI OD ANĐELA

Na dan Gospe od Snijega, 5. kolovoza, u tjesnacu Verige pokraj Tivta, u novoobnovljenoj istoimenoj crkvi održana je sv. misa koju je predvodio don Srećko Majić, peraški župnik.

Crkva je podignuta na pjeni od mora, još u 15. stoljeću u unutrašnjem dijelu Veriga, a u narodu je poznatija kao Gospa od Oriza.

„Crkva se prvi put spominje 1515., kada je ovdje bilo i jedno vjenčanje, ali je sigurno još starija. Vaš dolazak je znak ili vjerskog motiva ili kulturnog motiva – kao poštovanja prema spomeniku kulture. Treba odati poštovanje onima koji su sagradili ovu kapelicu i ostavili spomen svoje vjere, svoje kulture i svoje civilizacije“, rekao je peraški župnik te izrazio zahvalnost svima koji su sudjelovali u obnovi crkvice.

U ediciji izdavačke kuće „Gospa od Škrpjela“ don Srećko Majić najavio je tiskanje dvije male knjižice o crkvama na Verigama, Gospi od Snijega i Gospi od Anđela, o njihovoj povijesti uz fotografije kako su crkve izgledale nekada te kako izgledaju danas nakon obnove.

Gospa od Snijega

U brojnim mjestima na istočnoj obali Jadrana postoje crkve i kapele posvećene Gospi Snježnoj – Gospi od Snijega. U kalendaru Katoličke crkve slavi se 5. kolovoza. U svim tim mjestima, kao i u Boki kotorskoj, postoji vjerovanje da je nekada, kao opomena vjernicima, u njihovome mjestu pao snijeg usred ljeta. Vjernici su, zatim, podignuli crkve Gospi od Snijega u čast, slavu i zahvalnost.

Boka News

IZLOŽBA ĐURICE NIKOLIĆA U GORNJOJ LASTVI

U Domu kulture „Ilija Matković“ u Gornjoj Lastvi, u organizaciji Foto kino kluba „Mladost“ i Kulturno-zavičajnog udruženja „Napredak“, upriličena je 6. lipnja izložba fotografija „Lentratu moje zbiljnosti“ autora Đurice Nikolića, fotografskog i video amatera.

Uvodnu riječ dao je predsjednik Foto kino kluba „Mladost“, Anton Gula Marković: „Đuro je jedan od naših starijih članova koji je od samog početka tu, a svojevremeno je bio i treći predsjednik Foto kino kluba, koji traje i radi već 54 godine. Đuro je želio da ova izložba bude izložba njegovih početka, onoga što je napravio dok je bio u Gornjoj Lastvi. To su

slike napravljene prije skoro 40 godina. Iako smo se mi nadali da će nam nešto donijeti iz Amsterdama, gdje živi zadnjih 40 godina, to je ostalo za naš sljedeći susret.“

„Kad sam bio ovdje prije 2000. godine otac mi je darovao sliku bokeških mornara iz Gornje i Donje Lastve, autora Foto Smodlaka iz Kotora. Tu sam sliku ponio u Amsterdam, tamo su mi je skenirali i sad sam je donio sa sobom, izrađenoj u veličini 50 X 70, i u dvije malo manje veličine. Zamolio bih Mariju Nikolić da primi ovu sliku. Obukao sam narodnu nošnju jer je tu moja loza, tu mi je i dede Đuro i prađede i svi. Svi su oficiri i barjaktari Bokeške mornarice. Zato sam se ovako obukao – da se zna da nas još ima“, istaknuo je autor izložbe Đurica Nikolić u prigodnoj nošnji Bokeljske mornarice.

Nakon otvorenja izložbe posjetitelji su, u pravoj domaćinskoj atmosferi, imali priliku uživati u domaćem siru, kolačima, priganicama, vinu, rakiji, ali i posebnoj deliciji – kavijaru.

Radio Dux

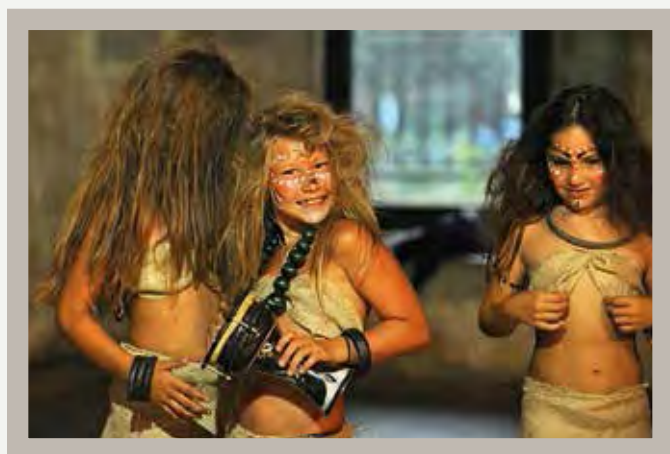

HUMANITARNA REVIJA NA KOTORSKOJ CITADELLI

Na prepunoj terasi restorana „Citadella” u Kotoru održana je 19. srpnja humanitarna modna revija DIKKA ASPIDA VI, a čitav prihod namijenjen je kirurškom odjelu Opće bolnice Kotor. Modnom pistom prodefiliralo je više od 50 djevojčica i djevojaka iz Kotora i Tivta, u prelijepim haljinama i urešene ručno rađenim nakitom, s motivima Afrike. “Specijalno iznenađenje bilo je na kraju večeri kada se publici predstavila crnkinja iz New Yorka koja je svoj dom našla u Kotoru pa je zbog toga kompletna revija odisala afričkom kulturom”, istaknuli su organizatori. Goste je zabavljao mladi kotorski bend SKOVACIJERA. Za kirurški odjel kotorske bolnice na ovoj humanitarnoj modnoj reviji skupljeno je 1.400 eura.

Radio Kotor

LASTOVSKA FEŠTA

U Gornjoj Lastvi održana je 1. kolovoza tradicionalna, 41. po redu „Lastovska fešta“, u organizaciji HKD „Napredak“.

Kao i prethodnih godina ispred crkve Rođenja Blažene Djevice Marije Bokeljska mornarica otplesala je kolo uz glazbenu pratnju Glazbeno-prosvjetnog društva Tivat nakon čega je iz pušaka ispaljen i simboličan plotun. Fešta je nastavljena ispred Doma kulture „Ilija Matković“ gdje je, na radost mnogobrojnih domaćih i inozemnih gostiju, atmosferu zagrijao glazbeni sastav „Kompas“ iz Ploča i to dalmatinskim pjesmama koje su nezaobilazni dio ove manifestacije. U sklopu fešte, u Domu kulture „Ilija Matković“, otvorena je izložba umjetničkih fotografija pod nazivom „Tragovi“, autora Roka Stjepčevića i Foto-kino kluba „Mladost“.

Ni nestanak struje nije pokvario izniman ugođaj te je, uz dobru hranu i glazbu, fešta potrajala do duboko u noć.

Radio Dux

JUBILARNI KONCERT „MUZIČKE RADIONICE“

„Muzička radionica“, jedan od simbola grada Kotora, spektakularnim koncertom na prepunom Trgu od oružja 7. kolovoza proslavila je 30 godina postojanja.

Trideset godina nakon osnivanja Muzička radionica vratila nas je u ondašnji Kotor i bar na kratko probudila nadu i vjeru u neka bolja vremena. Došli su da ih poslušaju, podrže i okuraže mlađi i stariji, Bokelji i turisti, oni koji su ih nekad s najvećim uživanjem slušali na raznim manifestacijama i feštama i oni koji su tek sada stasali da čuju za njih! Kotoranima nije lako pjevati u Kotoru, najteže je nastupiti pred svojim – uvijek se očekuje više i bolje, uvijek nešto nedostaje. Ovoga puta nije bilo tako! Nevjerojatno pozitivne emocije lebdjele su u zraku i pronosile se čitavim Trgom, a publika je s osmijehom i suzama ispratila svaku riječ pjesme i svaki odsvirani takt!

Zoranu Proročiću, Mladenu Risteliću, Dušku Duki Martinoviću, Vladimiru Begoviću i Željku Markoviću društvo na bini pravile su **Dragana Bokan i Hildegard Mraković**, koje su svojim sjajnim glasovima dodatno uljepšale neke od najljepših bokeških pjesama. Kao specijalni gost nastupio je **Igor Lazić**.

“Mislim da smo rijetko imali takvu publiku, takav naboj, divnu pozitivnu energiju, potporu s Trga, a s naše strane volju da budemo dobri, da pokažemo da nismo ostarjeli, da nismo zahrđali nakon 30 godina, nego da jednakim tempom možemo odraditi sve muzičke zadatke. Kulminiralo je suzama, nisam još vidio da toliko publike plače! Bilo je toliko dirljivo da smo se i mi jedva suzdržali...”, rekao je klavijaturist Vladimir Begović.

“Toliko je bilo uzajamne emocije, publika je bila brilijantna, a ni mi se nismo štedjeli i to je bio recept za dobar koncert. To se vidjelo otkad smo prvu notu odsvirali! Očigledno je došla publika koja voli Radionicu ili je uz nju odrasla, tako da uspjeh nije izostao”, rekao je gitarist Duka Martinović o slavljeničkome koncertu.

Muzička radionica nastupila je 14. kolovoza na Ljetnoj pozornici u Tivtu, a koncert je obilježila dobra svirka, ples i puno nostalgije.

Tijana Petrović

MEĐUNARODNI LJETNI KOTORSKI KARNEVAL

Međunarodni ljetni kotorski karneval, koji je ove godine organiziran četrnaesti put, svečano je otvoren 5. kolovoza na Trgu od oružja, a pratio ga je bogati kulturno-zabavni program.

Na Ljetnoj pozornici održan je 17. samostalni koncert mažoretkinja "Fešta", na Trgu od oružja upriličeno je "Veče klapa", a zatim je odigrana predstava „Na kotorskom dvoru” Teatra 303.

Sljedeće večeri, na Pjaci od muzeja održan je "Dječji maškarani program", na platou ispred shopping centra "Kamelija" - "Kamelijina papalada alla maka", a nešto kasnije i "Karnevalski koncert" na Trgu od oružja. "Ribarska fešta" na Muljanskoj rivi nezaobilazna je manifestacija tijekom ljetnih karnevalskih svečanosti.

"Karnevalske igre bez granica na vodi" i predstavljanje međunarodnih karnevalskih grupa održane su na kotorskome ljetnom bazenu 7. kolovoza, a sjajna atmosfera prenijela se na Trg od oružja gdje

je "Muzička radionica" priredila spektakularan koncert.

Tradicionalnom povorkom duž glavne gradske prometnice, u nedjelju 8. kolovoza stavljena je točka na ovogodišnje karnevalske fešte.

Središnja manifestacija, karnevalska povorka, okupila je feštašune iz Crne Gore, ali i Srbije, Hrvatske, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Italije.

Razigrano, raspjevano, šareno i maštovito, feštašuni sa svih strana, u skladu s tradicijom, pokazali su svoje kreacije Kotoranima i gostima.

Uživali su podjednako i sudionici i promatrači pa su organizatori zadovoljno ispratili ovogodišnji karneval.

A, od otvorenoga ljetnog bazena duž glavne gradske prometnice predstavile su se grupe iz Crne Gore, Srbije, Hrvatske, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Italije, nakon čega se fešta nastavila do ranih jutarnjih sati na Glavnome gradskom trgu, uz Amadeus bend iz Dubrovnika.

Organizatori su istaknuli da već sada kreću s pripremama za jubilarno 15. izdanje ljetnoga kotorskog karnevala koji će, kako su najavili, biti još glamurozniji od prijašnjih.

TRIPUNDANSKE SVEČANOSTI I KOLO SV. TRIPUNA - KULTURNO DOBRO REPUBLIKE HRVATSKE

Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske donijela je 13. srpnja 2015. rješenje kojim je utvrđeno da Tripundanske svečanosti i kolo sv. Tripuna, kao tradicija bokeljskih Hrvata u Republici Hrvatskoj, imaju svojstvo nematerijalnoga kulturnog dobra. Navedeno dobro upisano je u Listu zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske, a nositelji dobra su svih pet hrvatskih bratovština Bokeljske mornarice 809 – u Zagrebu, Rijeci, Puli, Splitu i Dubrovniku.

„Ponosni smo, eto, da je grančica koju su naši djedovi ponijeli sa sobom iz Boke prije skoro stotinu godina i posadili ovdje zalijevana generacijama s ljubavlju prema stablu s kojega je otrgnuta, brigom

za očuvanje onoga što jest i ponosom na sve što predstavlja te je i sama izrasla u razgranato stablo, korijenjem duboko usađenim u hrvatsko tlo“, istaknuo je Ivo Škanata, predsjednik Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 - Zagreb.

Devedeset godina proslave sv. Tripuna, patrona grada Kotora, prilagođene uvjetima i ambijentima u kojima se održava, ali u većini detalja oslonjena na tradiciju bokeljskih pomoraca okupljenih u Bratovštini kotorskih pomoraca, a zatim u Plemenitom tijelu Bokeljske mornarice, započelo je u Hrvatskoj 1924. godine osnivanjem zavičajnog društva Bokelja u Zagrebu. Nastavljeno je 50-ih i 60-ih godina prošloga stoljeća osnivanjem podružnica kotorske Bokeljske mornarice najprije u Zagrebu, a zatim u Rijeci i Splitu te tridesetak godina kasnije početkom djelovanja bratovština u Puli i Dubrovniku.

Plesanje kola sv. Tripuna u odorama bokeljskih mornara, izbor maloga admirala i njegovo govorenje Loda patronu, održavanje misnoga slavlja na svečev spomendan 3. veljače i druga tradicijska obilježja Tripundana prepoznati su i u Republici Hrvatskoj kao kulturna vrijednost i, kao što vidimo, postali dio kulturnog, a moglo bi se bez pretjerivanja reći i općenito duhovnog identiteta sredine koja je dala dva admirala te jednoga počasnog admirala Bokeljske mornarice i u kojoj žive potomci onih koji su Boku, Bokelje, bokeljsko pomorstvo i Bokeljsku mornaricu proslavili u svijetu – Visini, Zmajevići, primjerice, da spomenemo samo one znane i u svijetu.

Kao stanovnici Boke kotorske, područja gdje je tradicija slavljenja sv. Tripuna nastala i pripadnici naroda koji su najzaslužniji za njezin nastanak i očuvanje, ponosni smo na činjenicu da se i Republika Hrvatska, kao i Crna Gora, s jednakom pažnjom i brigom odnosi prema djelu naših predaka.

VIŠE OD 110.000 LJUDI NA SEA DANCEU

Ovogodišnja Exit Avantura ostat će zapamćen po mnogobrojnim rekordima, jubilejima i slavljeničkoj atmosferi punoj ljubavi koju su okrunile i dvije prosidbe na Exit i Sea Dance festivalima.

Uz rekordnu posjećenost u ovom desetljeću i najposjećenije noći u povijesti Exita i Sea Dancea, povećao se i broj stranih gostiju za 70 posto iz više od 40 zemalja svijeta sa svih kontinenata.

Poslije 190.000 posjetilaca na ovogodišnjem novosadskom Exitu, kroz festivalski ulaz na Jazu prošlo je više od 110.000 posjetilaca, čime je postavljena nova ljestvica za sljedeće godine i nove uspjehe.

Sea Dance je već prve večeri na najbolji mogući način proslavio titulu najboljega europskog festivala do 40.000 posjetilaca dnevno, uz povijesni koncert i eksploziju divlje energije grupe The Prodigy, kada su svi posjetitelji Exit Avanture postali "Voodoo People"!

Emotivno je bilo i tijekom nastupa slovenskog superstara Gramatike, a već sutradan krenule su i zabave na službeno najljepšoj europskoj plaži po izbo-

ru vodećega turističkog magazina "Lonely Planet"! Zabavu pod suncem uz more obilježio je američki sastav Crew Love i njihov istaknuti duet Soul Clap, a noć puna ljubavi okrunjena je uz Rudimental DJ set tijekom kojeg je zorno pjevana pjesma Boba Marleya "One Love"!

U istome tonu nastavio je hit duo Sigma s hitovima "Changing" i "Nobody to Love", da bi sve prisutne na plaži u nebo povelili piloti iz dueta Flight Facilities praćeni odličnim vokalima uživo! Avangardni art-disco nastup moderne glazbene dive Roisin Murphy imao je najbolje moguće finale uz podsjećanje na rane godine Exita uz jednoglasno otpjevanu "Familiar Feeling" koja je otputovala u svijet na valovima Jadrana. Plažu je uzburkao i vječno nasmijani DJ maestro James Zabiela, tijekom čijeg nastupa je plaža bila ispunjena do posljednjeg zrna pijeska.

Finale Exit Avanture pripalo je sastavu Viva Vox, grupi Van Gogh i londonskom hitmejkeru Marku Wilkinsonu čiji hit "Afterglow" je najbolje najavio Exit Avanturu 2016. godine: "Even though the dancing's done, don't worry cause the night is young. Who cares where we go, we're ready for the afterglow"!

RTV Budva

"NAŠA MISIJA JE JAČANJE ZAJEDNIŠTVA"

U Zagrebu je od 15. do 17. srpnja održana II. sjednica Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Ovaj događaj okupio je oko 50 predstavnika hrvatskih zajednica diljem svijeta, među kojima je bio i Adrijan Vuksanović, predstavnik iz Crne Gore.

Na samom otvaranju sjednice nazočne je pozdravio predsjednik Savjeta dr. Nevenko Herceg, koji je podsjetio na sve što se događalo od prethodnog okupljanja. Također, on je pohvalio nastojanja Vlade i Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske koja su poduzimali i poduzimaju na jačanju veza domovine i izvandomovinskih Hrvata.

Nakon predsjednika Hercega, nazočnima se obratila predstojnica Ureda Darija Krstičević. Ona je izrazila zadovoljstvo na rezultatima zajedničkih napora Savjeta, Ureda i Vlade. "Prva sjednica bila je konstitutivna, na neki način svečarska, dok od ove očekujem da bude radna. Naša misija je jačanje zajedništva i međusobne povezanosti", istaknula je Darija Krstičević. Ona je podsjetila na sve što je Državni ured učinio u prethodnom razdoblju, kao i na čemu se radi.

Nakon uvodnog izlaganja predstojnice, potpredsjednici Savjeta izvijestili su o radu, i to: Tomislav Žigmanov za hrvatsku manjinu u 12 zemalja u Europi, Luka Krilić za hrvatsko iseljništvo u Europi, John Krilić za hrvatsko iseljništvo u prekoceanskim zemljama i Vlado Džoić za Hrvate u Bosni i Hercegovini, koji je zamijenio Iliju Nakića jer on zbog opravdanih razloga nije mogao nazočiti.

Prvog radnog dana održane su i tri panel diskusije. Teme su bile: "Gospodarstvo", gdje je uvodničar bila Carolina Spivak, zatim "Kultura, obrazovanje i znanost", čiji je uvodničar bio fra Šimun Šito Ćorić i "Državljanstvo, osobne iskaznice, boravište, statusna pitanja", u kojoj je uvodničar bio Josip Suvljak.

Adrijan Vuksanović aktivno je sudjelovao u drugoj panel diskusiji koja se tiče kulture, obrazovanja i

znanosti. Na njoj je najviše bilo riječi o provođenju hrvatske nastave u 20 zemalja svijeta, zatim o Školi folkloru koja djeluje pod vodstvom Hrvatske matice iseljenika, kao i svim aktivnostima na polju kulture. Moderator ove diskusije bio je Milan Bošnjak, voditelj Odjela za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje.

Drugi radni dan Savjeta donio je rasprave o važnim pitanjima i potrebnim naporima za daljnje jačanje veza Republike Hrvatske i svih Hrvata izvan njezinih granica.

Sudionici su posebnu pozornost posvetili glasanju izvandomovinskih Hrvata. Jedno od rješenja bilo bi i uvođenje dopisnoga glasanja.

Članovi Savjeta istaknuli su i potrebu zastupljenosti predstavnika Hrvata izvan domovine u Saboru iz iseljništva i hrvatskih manjina.

Naglašena je potreba i za olakšano stjecanje hrvatskog državljanstva.

Posebno se raspravljalo o poreznoj politici prema povratnicima, a osobito prema umirovljenicima.

Tema razgovora bilo je i uvođenje izravnih letova na relacijama Hrvatska i prekomorske zemlje što bi dovelo, kako se smatra, do povećanja turizma i investiranja.

Na kraju II. sjednice Savjeta svi sudionici su otpjevali hrvatsku himnu, bez glazbene pratnje, što je ostavilo jaki emocionalni dojam. Slobodno se može zaključiti da je i ovo okupljanje predstavnika Hrvata iz cijelog svijeta bilo plodonosno.

Radio Dux

Kultno mjesto Splic'ana

U KOTORU PRIKAZAN DOKUMENTARNI FILM O NAJSTARIJOJ GRADSKOJ KAVANI U SPLITU

Zanimljiv i poučan dokumentarni film o najstarijoj gradskoj kavani, autora Gorana Borčića iz Splita, prikazan je 1. srpnja u organizaciji Pomorskoga muzeja, HGD CG Kotor i Hrvatske matice iseljenika - podružnice Split

Piše:
Goran Borčić

Jugoistočni sklop kuća na mjestu današnje kavane i hotela *Central* građen je vjerojatno u 13. stoljeću. Taj sklop kuća kupila je obitelj Capogrosso od osiromašenih splitskih plemićkih obitelji čiji su članovi kao trgovci došli iz Italije u 16. st. U grafici Narodnoga trga Roberta Adama iz 1764. godine pred kućom na uglu trga i današnje Marulićeve ulice prikazana je grupa građana okupljena oko podija s kojega talijanska *maschera il capitano* zabavlja prisutne.

Zgrade u jugoistočnome dijelu trga potpuno su promijenile izgled kada su 1887. godine prve tri pregrađene u hotel i kavanu neorenesansnoga sloga. Malo zatim preinačena je i zapadna kuća pa je stara ljekarna Zuliani, koja se osamdeset godina nalazila u kući, premještena u *Calle Cambi* (Bosansku ulicu). Tako je nastala nova podjela pročelja na tri zgrade koje su došle do iste razine krovišta premda je unutrašnja podjela katova ostala različita. Izvorni zidovi svih kuća su ožbukani osim na prvoj kući.

Baš tu, u najatraktivnijem dijelu grada, na Pjaci gdje se odvijao sav gradski život, u prizemlju zgrade, sedamdesetih godina 18. stoljeća, a možda i nešto ranije, kavanu je otvorio Mlečanin, doseljeni profesionalni caffetier i locandier Horacije Turcati. Taj njegov lokal nazivao se *bottega di caffè* i *cafeterija*.

Turcati je držao ovu kavanu skoro jedno desetljeće do početka 1781. godine kada su ga vlasnici zgrade, braća Rosalem iz Furlanije, natjerali da se iseli. U istim prostorijama, oko 1807. godine, doseljenik iz Italije Nikola Seleban otvara novu tzv. *Švicarsku kavanu* (*Caffe degli Svizzeri*) i otad kavana postaje kulturno, zabavno i političko okupljalište Splitskana.

Tvorničar soda vode, Talijan Luigi Troccoli koji je u Split došao prodavati limune i naranče, a imao je kavanu na obali na mjestu kasnije kavanе *Nani*, otkupio je oko 1860. godine kavanu *Caffe Grioni* na Pjaci nazvavši je *Caffe dei Signori*. Ispred kavane postavio je nadstrešnicu na četirima stupovima, koja je nosila vitičama lijepo urešenu ogradicu na čijoj je sredini bio medaljon

s natpisom *Caffe dei Signori*. Ljeti bi tu bio postavljen platneni zastor koji je štitio od sunca.

Kavanar Troccoli snosio je od 1873. do 1880. godine sve troškove organiziranja završne karnevalske svečanosti koja se tih godina na pokladni utorak na večer održavala na trgu, a ne na rivi: suđenje i paljenje Krnje. Možda je to i uvjetovao sam Troccoli kao sponzor priredbe da bi njegova kavana te večeri imala više gostiju i veći prihod.

Iako je bio autonomaš, svake godine ustupao je tu svoju veliku dvoranu besplatno za društveni ples narodnjačkome *Dobrovoljnome vatrogasnom društvu* osnovanome 1883. godine. Vjerojatno je u tome vidio samo dobru zaradu. Ples vatrogasaca organiziran 1890. godine u toj dvorani bio je do tada najsajjniji u Splitu.

Kavanu je vlasnik 1887. godine pripojio velikoj susjednoj dvorani i tako proširenu nazvao *Caffe Troccoli*. Unutrašnjost kavane bila je velegradski urešena. Zidove je oslikao slikar Josip Voltolini, a stropovi su urešeni klasicističkim štukaturama. Da bi se postigla iluzija većega prostora, na

Arhitekt Ante Bezić (1849.-1906.) prvi s desna

zid je smješteno veliko zrcalo s klasicističkim okvirom. Troccoli je bio i kazališni impresario te je za Teatar Bajamonti ugovarao gostovanje kazališnih družina, a budući da je 1881. godine teatar izgorio, u dvorani na katu (*Sala superiore*) iznad kavane organizirane su najkvalitetnije priredbe i plesovi u Splitu.

U drugoj polovici 19. i na prijelazu stoljeća kavana je imala važnu ulogu u javnome i kulturnome životu grada. Tu je i prije osnutka *Narodne čitaonice* bilo mjesto buđenja nacionalne svijesti i borbe oko narodnoga preporoda. Rado su je posjećivali plemići nižega ranga te novi, bogati građani, oficiri, došljaci iz splitske okolice i strani turisti. Mnogi su dolazili popiti čašu *Dreher* piva, koje su samo ovdje mogli dobiti, dok se u drugim kavanama služilo *Puntigam* i *Steinfeld* pivo. Luigi Troccoli umro je 1901. godine u 79. godini života.

Novi vlasnik kavane F. Pirolo, od 1890. godine, da bi zadovoljio goste počeo je posluživati bijelu kavu u šalici. Tada je postojao *Salon de Manger* i *Salon de Caffé*. Salon za jelo

bio je namješten okruglim stolovima i stolicama s naslonom. Na zidovima je bilo četvrtasto zrcalo, a na zapadnome zidu bio je balkon - lođa s koje je svirala glazba.

Godine 1909. u kavani koju tada drži Nijemac Panachoff, nakon što ju je neko vrijeme vodio Rosbacher, njemački govore portiri, sobarice, sluge, a i gosti su Nijemci. Ispred kavane bio je veliki *štekat* u kojem je bilo oko 30 stolova. Za stolovima *štekata* ljeti su prevlada-

vali stranci, a zimi u dvorani okupljali bi se Splitski građanskoga podrijetla, za razliku od težaka i radnika koji su više voljeli konobe. Pred *štekatom* klasičnu je glazbu svirao kvintet koji su činili pijanistica, violinist i tri svirača na drvenim instrumentima. Dok su svirali, na trgu je vladao mir kao u koncertnoj dvorani.

Željeznu ogradu pred kavanom podignuo je prvi vlasnik Luigi Troccoli s natpisom u medaljonu *Caffé dei Signori* (Gospodska kavana). Iz godine u godinu budući vlasnici su nastojali ugoditi modnim hirovima i novitetima.

Godine 1919. hotel su zajedno s gostionicom i kavanom otkupili od dotadašnje vlasnice, gospođe Panachoff, Miloš Prčević i Mato Salata, ali nekoliko dana poslije bivši natkonobari Matić i Božić otkupili su od spomenute dvojice hotel i kavanu te su ih dalje oni vodili. Promjena vlasnika ujedno je nametala i promjenu imena pa su hotel namjeravali nazvati *Kosovo*, što se ipak nije ostvarilo. Devetog listopada 1920. godine otvorena je preuređena restauracija Troccoli s lijepo obojenim salonom, a sljedeće godine hotel *Troccoli*

Hotel Central Troccoli

od njegovih vlasnika otkupili su Trgovačka banka i Jakov Čulić. Tako je 1924. godine tadašnji vlasnik dao postaviti nova, velika, moderna ulazna vrata napravljena tako da sprječavaju propuh pri otvaranju. Vrata su se okretala oko središnje osi pa se guranjem omogućavao ulaz i izlaz.

Kavana ostaje i dalje glavno sastajalište splitskih javnih, političkih i kulturnih radnika, a već 1926. godine imala je svoje klubove: *Stol Splitskoga*, *Stol mudraca*, *Stol zagorske zadruge* i *Stol umjetnika*. Splitski slikari priredili su maskenbal u kavani na Pjaci gdje je bio poznati stol rezerviran za grupu uglednih građana, liječnika, književnika, umjetnika i inače gradskih uglednika.

Karikaturisti su se s njima britko poigrali. Napravili su veliku karikaturu i objesili su je baš iznad *mudrog stola*. Stol natrpan biranim jelima, a iznad njega umjesto glava bili su - napuhani baloni. Jetka satira kojom su se slikari narugali šupljim razgovorima za stolom na kojem jedinu vrijednost predstavljaju dobri *bokuni*. Nasmijali su se i *mudraci* i kupili karikaturu koja je bila odmah izrađena u nekoliko

primjeraka te umnožena kao dopisnica.

Godine 1926. dovršeno je proširenje kavana. Hotel u vlasništvu M. Matica ponovno je obnovljen 1936. godine i tada je imao 51 sobu s 85 kreveta. Preuređena je i kavana s ulazom iz Marulićeve ulice. Radove je obavila poznata tvrtka Šore.

Koliko je hotel *Central - Matic* bio tada na glasu govori i podatak da je 1927. godine na velikoj Međunarodnoj izložbi u Liègeu u Belgiji bio odlikovan

velikom zlatnom kolajnom za moderan komfor.

Poslije Drugoga svjetskog rata 1947. godine otvoren je preuređeni i prošireni buffet *Central* u vlasništvu Gradskog hotelskog poduzeća *Marjan*. Kavana je potpuno preuređena, zidovi nanovo oličeni, a u dvorani su postavljene nove udobne fotelje. Uz široke stupove na sredini postavljeni su stolići za one koji su željeli stojeći ispiti piće, a iznad tih stolića postavljena su velika zrcala. Prostorije su bile osvijetljene neonskom rasvjetom koja je tada bila novost. Hotelske sobe također su preuređene, a uvedeno je i centralno grijanje te tekuća i topla voda.

Još jednom su preuređeni hotel i kavana i to 1957. godine kad su na svim trima katovima u 38 soba postavljeni sanitarni uređaji i kupaonice. U prizemlju zgrade preuređena je kavana i uklonjen jedan dio naslonjača. Kavana je imala 350 sjedećih mjesta. Godine 1961. ponovno je preuređen *Express restoran Central*. Idejni projekt preuređenja izradio je zagrebački arhitekt Vrsalović, radove je izvelo poduzeće *Tehnogradnja*, a ing. Slavko Muljačić nadzirao je radove.

Prikazivanje filma u Pomorskom muzeju

Rišnjani sjećanjem oživjeli palaču Ivelić u Risnu

Piše:

Marina Dulović

U organizaciji Mjesne zajednice Risan održan je 20. kolovoza u Risnu kulturni program pod nazivom „Večer posvećena slavnim kapetanskim porodicama Ivelić i Đurković“. Sudjelovali su prof. dr. Siniša Jelušić - potomak porodice Đurković, Branislav Kordić - kapetan duge plovid-

be, Marina Dulović - profesora i Pavle Popović - pjesnik. U muzičkom dijelu programa publici se predstavila violončelistica Ana Dulović.

U uvodnom dijelu večeri prisutne je pozdravila Marina Dulović:

“Večeras se vraćamo u prošlost da odamo zahvalnost i poštovanje onima koji su gazili ove iste pločnike stare naše ulice Gabele, onima koji

su ostavili neizbrisiv trag u pomorskoj prošlosti Risna, grofovima, diplomatima, kapetanima, rodoljubima i književnicima. Njihovi zapisi u vidu brodskih dnevnika svjedočanstvo su vremena, njihovih dostignuća, samog života, kao i nesebične ljubavi prema rodnom kraju. Nalazimo se, za sve nas, na kulturnome mjestu jedine grofovske barokne palače u Risnu, pala-

“Večeras se vraćamo u prošlost da odamo zahvalnost i poštovanje onima koji su gazili ove iste pločnike stare naše ulice Gabele, onima koji su ostavili neizbrisiv trag u pomorskoj prošlosti Risna, grofovima, diplomatima, kapetanima, rodoljubima i književnicima. Njihovi zapisi u vidu brodskih dnevnika svjedočanstvo su vremena, njihovih dostignuća, samog života, kao i nesebične ljubavi prema rodnom kraju.”

če Ivelić koja je sagrađena u XVIII. stoljeću. Sa željom da se osvrnemo u prošlost i prisjetimo se onih koji to zaslužuju, naš cilj je da ovakvim programom, iako i dalje pod vedrim nebom, ponudimo kvalitetan kulturni program. Iako je u opticaju manjak kulture i pravih vrijednosti kao ovovremeni trend, Risan nije grad bez kulture i kulturnih navika jer ovdje žive ljudi koji stvaraju, cijene, baštine i poštuju kulturno naslijeđe i identitet. Samo je grad bez mogućnosti, kako prostornih tako i materijalnih. Saznali smo da je palača Ivelić predana na korištenje i renoviranje Varšavskom sveučilištu kako bi se u njoj formirao Međunarodni arheološko-istraživački centar, što Risan kao arheološka riznica odavno i zaslužuje. U Risnu se svi vesele toj novosti i duboko se nadamo da će u sklopu tog centra biti i prostor dostupan građanima te da će se kulturni programi moći održavati i tijekom zimskih mjeseci.”

Govoreći o poetici kapetana Vlada Ivelića, ona je dodala: “Vladova poezija predstavlja realnu sliku stvarnih događaja iz života, plovidbe, putovanja i razmišljanja. Ona oslikava njegov suptilan karakter i široku dušu humanista i rodoljuba. Pisao je lako, tečno i slobodno, bez stega i napora.

Njegov stil je realističan, narativan, s elementima romantičnog karaktera. Često je znao zapjevati uz gusle prenoseći tim narodnim instrumentom svoje stihove, razmišljanja, stvarne događaje i slike s putovanja.”

U svom obraćanju prof. dr. Siniša Jelušić s ponosom je govorio o svojim precima, slavnim pomorcima iz kapetanske porodice Đurković, čija je palača u potresu oštećena i još uvijek je u lošem stanju. On je posebno istaknuo stoljetnu vezu porodice Đurković s Rusijom i to u pomorstvu i diplomaciji. “U porodici Đurković bilo je tridesetak pomoraca koji su prenosili pomorsku tradiciju u raznim razdobljima njihova života. Najzaslužniji su bili Marko Vasov Đurković, Jovo Androv Đurković i braća Andro i Slavomir Đurković. Podrijetlom su iz Banjana, a posebno su se istaknuli 1647. godine u borbi protiv Turaka, za što su od Mlečana dobili odlikovanja i top na poklon. U pomorstvu se posebno istaknuo Marko Đurković za koga je profesor Ignjo Zloković rekao da je bio ‘jedan od najboljih navigatora svog vremena’.

Slavomir Đurković također je bio vrlo zaslužan bokeljski pomorac, adutant kneza Nikole, diplomat, ruski oficir koji je u Rusko-turskom ratu zapovi-

Palača Ivelić

jedao kao pukovnik ruskom fregatom u vodama Crnog mora. Za njegovo ime također se vezuju počeci crnogorskog pomorstva. Ruska vlada je u prosincu 1890. godine poklonila Crnoj Gori parobrod ‘Jaroslav’, a prvi zapovjednik bio je Andro Đurković. On je kao upravitelj preuzeo brod i podigao crnogorsku zastavu u odeskoj luci na mjestu gdje je upravo i rođen na brodu koji se zvao ‘Albano’. Brod je doveo u barsku luku. Andro je bio svestrana ličnost, imao je široko obrazovanje, sklonost ka slikanju i izražen književni dar. Ono što je karakteristično za njegov književni talent jest to što nije pisao klasične pomorske dnevnike, već je na poseban način pričao priče koje imaju posebnu dimenziju, in-

zistirajući na kršćanstvu i religiji kao temeljnim vrijednostima koje se izražavaju tako da čovjek nakon što učini dobro djelo ne treba to spominjati i tražiti zahvalnost. To je veličina kršćanskog altruizma, zatiranje svog ega”, rekao je prof. dr. Siniša Jelušić nadahnuto govoreći o svojim precima. „Sjećam se kuće u koju sam dolazio kao dječak i portreta Petra II. Petrovića Njegoša koji je izradio jedan Kinez, a sada se nalazi u Pomorskome muzeju u Kotoru. Andro Đurković govorio je talijanski, ruski i engleski. Bio je vrlo blizak prijatelj s arhimandridom manastira Banja, Dionizijem Mikovićem, i ostavio je u rukopisu dnevnike ‘Uspomene s mora’, ‘S Aleksandrijskih razvalina’ i dnevnik ‘Jaroslav’. Dobio je više odlikovanja, među kojima i ruski orden Aleksandra Nevskog I. stupnja, koji je stigao u Risan dva dana nakon njegove smrti.”

Kapetan Branislav Kordić u svom izlaganju je rekao: „Kada pričamo o pomorstvu u Risnu treba napomenuti da ga možemo podijeliti u nekoliko razdoblja. Ono je imalo značajnu ulogu u antičko-ilirskom, ilirsko-grčkom i rimskom dobu, dok se u vrijeme turske dominacije nije razvijalo (1482. – 1684.). Ponovno je tek krajem XVII. stoljeća otvorena

mogućnost da se Risan okrene moru i životu na njemu. To su učinili prvo trgovci jer su Rišnjani poznati kao trgovci, postajući sve veći pomorci i brodovlasnici, kao što su porodice Ivelić, Đurković, Bjeladinović, Čuković, Čelović, Vlastelinović... Može se reći da je trgovina bila ključni faktor koji je pridonosio razvoju pomorstva. Ivelići su stara plemićka porodica iz Risna, podrijetlom iz Hercegovine. U Risan su se doselili krajem XVII. stoljeća, poslije 1687. godine. Plodna djelatnost Ivelića kao pomoraca i diplomata najizraženija je između 1770. i 1840. godine. Prvi među njima, Simeon, početkom XVIII. stoljeća bio je u službi Mlečana i imao je plemićku titulu ‘konte’. Bio je načelnik risanske općine (Comunitata di Risano). Protoprozvitier risanski Konstantić Ivelić bio je sin spomenutoga Simeona koji je imao četiri

sina: Jovana, Marka, Simeona i Ivelju. Marko je imao sina Konstantina, a Jovan Petra Ivelića. Marko, Konstantin, Simeon, Ivelja i Petar su bili pet generala Ivelića u ruskoj armiji. Ova plemićka kuća dala je pomorske kapetane, risanske načelnike općine, svećenike, generale, senatore i diplomate. Za zasluge su dobili i mletačko i rusko plemstvo”, ističe kapetan Kordić koji je s posebnim zadovoljstvom govorio o Vladu Iveliću, posljednjem muškom potomku kojeg najstariji Rišnjani kao što je Boško Čuković pamte i nose u živom sjećanju jer je on živio do 1940. godine. “Vlado Ivelić pripadao je plejadi najboljih i najistaknutijih bokeljskih pomoraca koji su bokeljsku slavu svoga rodnog kraja pronijeli svim svjetskim morima i oceanima. Pedeset godina je proveo na moru, najvećim dijelom ploveći na jedrenjacima, pokazavši zavidno stručno znanje, vještinu, čvrstoću i neustrašivost. Kao četrnaestogodišnjak se ukrcao na jedrenjak ‘Slava’, a iskrcao poslije pedeset godina s parobroda ‘Grac’, 1919. godine.

U glazbenom dijelu programa preludij iz Bachove svite br. 2 izvela je violončelistica Ana Dulović, a večer je završila stihovima iz zbirke “Risan – kameni akord” pjesnika Pavla Popovića. Zidove palače Ivelić i dvorišta tijekom večeri krasile su slike risanskog slikara Nikole Samardžića.

Svjedok jednog vremena - fragmenti

**Koliko god voljeli svoje mjesto,
Kotor je bio naš san. Značilo je da
smo „odrasli“, samostalni. Svi smo
obožavali Stari Grad i „Zdravljak“,
jedino mjesto u koje je učenicima
bilo dopušteno ući.**

*Risanska riva,
prekrasna do potresa*

Piše:
Snježana Akrap-Sušac

Ljetni unutarnji monolog ili Risan kojeg više nema

Dragi prof. Homen, čovjek silnog entuzijazma, koji je godinama dva puta tjedno dolazio iz Kotora u Risan, zatim gđa Milović, g. Kustudić i mnogi drugi kojima se ispričavam što ih neću po imenu spomenuti, zaslužni su za oblikovanje svjetonazora brojnih generacija.

Čini mi se da su to bili svijetli trenuci Risna. Sretna sam što su trajno utisnuti u moje sjećanje i što su dio mene.

Mali Risan i malena djevojčica sretna u svom okruženju. Složna, skromna obitelj i puno ljubavi i smijeha. Lijepa riva, zahvaljujući pok. g. Matu Mršiću, koji je redovito kontrolirao svoje „škovacine“, a

150. Godina kotorske Gimnazije – Sretna obljetnica

nas, djecu, kako bi se moderno reklo, ekološki osvježivao. Prve lekcije o pristojnom ponašanju dobivali smo od starijih Rišnjana i naših dragih učitelja i nastavnika. Kako i sama radim u školi, mogu reći da smo u OŠ „Veljko Drobnjaković“ imali izuzetno dobre i

kreativne nastavnike. Na ovo se prirodno nadovezuje tema o prekrasnom Domu kulture, koji je oštećen u potresu, a nakon toga srušen. Vjerujem da nema Rišnjana koji i danas ne žali za tom građevinom koja je imala sve što za kulturu jednog mjesta treba. Čita-

Od Risna do Pantovčaka, učenici i djelatnici Strukovne škole Pula u posjetu predsjedniku Josipoviću

Neki novi kreativni klinci

nama...“ Jedino što ću otkriti je da je kod Barbare, broda koji je prevezio radnike u Tivat, u večernjim satima bilo mjesto prvih sastanaka. Zimi smo imali kino dvoranu u našem Domu. Često se moglo u polumraku nazrijeti puno zagrljenih parova.

Ponos „našega malog mista“ bila je i Bolnica za koštana oboljenja „Vaso Čuković“, prepoznata kao izvrsna u cijeloj regiji. Mnogi su ljudi iz raznih krajeva dolazili ili na liječenje ili na oporavak.

Čini mi se da su to bili svijetli trenuci Risna. Sretna sam što su trajno utisnuti u moje sjećanje i što su dio mene.

Kotor – Grad koji me estetski oblikovao

Razdoblje srednje škole, Kotor, prva generacija usmjeranog obrazovanja, svakodnevnog putovanja- drugi su dio ove priče.

Koliko god voljeli svoje mjesto, Kotor je bio naš san. Značilo je da smo „odrasli“, samostalni. Svi smo obožavali Stari Grad i „Zdravljak“, jedino mjesto u koje je učenicima

onica, knjižnica, multifunkcionalna dvorana, matični ured i muzička škola! Pamtim, kao najljepše dane svoga djetinjstva, pripreme za priredbe, kao i same izvedbe, kojih se ne bi postidjeli ni veliki gradovi. Osobito sam voljela novogodišnjju, koja je završavala tako što su Djed Mraz i Nova Godina, zapravo lijepa djevojka u dugoj bijeloj haljini i s krunom na glavi, držeći se za ruke, u pratnji „pahuljica“, prošli između publike i na izlaznim vratima dijelili nam poklone. Još su mi i danas ti prizori živi pred očima. Dragi prof. Homen, čovjek silnog entuzijazma, koji je godinama dva puta tjedno dolazio iz Kotora u Risan, zatim gđa Milović, g. Kustudić i mnogi drugi kojima se ispričavam što ih neću po imenu spomenuti, zaslužni su za oblikovanje svjetonazora brojnih generacija.

Svakako se ne smije izostaviti gđa Tisinović, odgajateljica brojnih generacija Rišnjana.

S puno ljubavi se sjećam i naše teta Danice, spremačice

koju smo svi voljeli. Zimi smo se grijali uz pećice na drva i natjecali se tko će brže stići do nje i sjediti joj pod odmorom u krilu.

A onda: „Prva je ljubav došla tiho, nezvana sama...“. Tiho ću ta sjećanja zadržati samo za sebe...“za sva vremena, skrila se tu negdje, duboko u

Nekad Gimnazija, danas trgovački centar

bilo dopušteno ući. Današnjoj generaciji bit će sigurno nevjerojatno da nismo smjeli ulaziti u hotele i kavane, kafića nije ni bilo, kao i to da smo voljeli ČITATI! Moji bi učenici na ovo rekli: „Jadni!“ Poznati jaz između generacija. Prihvaćam nova vremena i običaje, iako ih uvijek ne razumijem, ali se s veseljem sjećam svojih mladenačkih dana. Opet smo imali sreće s profesorima, koji su bili strogi, ali pravedni. Ne mogu se ne sjetiti mog direktora g. Begovića i cijelog niza izvrsnih profesora. Međutim, moram ispričati nešto što je postalo anegdota. Kako su se stvaranjem novog sustava obrazovanja pomiješali gimnazijski profesori s onima iz strukovnih škola, kao i učenici u prve dvije godine zajedničkog obrazovanja, koje smo proveli u zgradi današnje „Kamelije“, nije se znalo tko je bio više zapanjen- neki profesori ili lošiji učenici. Prvi nisu mogli vjerovati da postoji takvo neznanje, a drugi nisu razumjeli što ih profesori pitaju. Tada to nikome nije bilo smiješno, osim ponekad kad bi profesor zbunjеноm učeniku rekao: „Što si zinuo, kao da će ti pečeni puran uletjeti u usta?“ U svakom

Multifunkcionalna, otmjena dvorana Doma kulture u Risnu

slučaju, eksperiment je uzeo dosta „žrtava“!

Četvrti razred- najljepša godina cijelog mog školovanja. Sada već prijatelji, razred je formiran u trećoj godini, bili smo najbolji razred u školi i većina je završila neki fakultet. Generacija je iznjedrila pravnike, liječnike, profesore... i- predsjednika Skupštine. Ja sam jedva čekala kad ću doći u školu, a vjerujem i većina ostalih. Upijali smo znanje i dosad smo jedini razred kojemu je malo bilo dva

sata filozofije pa nam je prof. Nikić ponudio još jedan. To je bio jedini način da nam odgovori na sve što nas je zanimalo.

Opet se moram ispričati svim profesorima koje neću spomenuti, ali moram navesti ime profesorice koja nam je predavala nekoliko predmeta i koja je bila naša miljenica- prof. Dragana Sekulović. Mislim da je i njezina velika zasluga što je nas petero završilo studij književnosti! Osvojila nas je novim pristupom. Razvijala je naše razmišljanje, tražila dijalog, argumentirane zaključke, dok se većina još uvijek držala predavanja ex katedra, koja su ponekad bila zamorna.

Odmori su bili naš ispušni ventil. Toalet je bio kulno mjesto. Tu smo pušili, pjevali, smijali se...Žao mi je što ne mogu spomenuti imena svih mojih prijatelja iz razreda. Samo ću reći da se ponosim njihovim uspjesima.

Iskoristit ću prigodu da svim djelatnicima i učenicima kotorske Gimnazije čestitam 150. obljetnicu. Mogu im zaželjeti da samo nastave tako!

Potres ošteta, ljudi srušili

Dvije male Bokeljke na parapetu

Tri desetljeća poslije

**Pula - grad u kojem živim,
Boka - zaljev za kojim če-
znem**

Pula je prekrasan grad, kao i cijela Istra, u kojemu sam provela najveći dio života. Ljudi su dostojni poštovanja i prihvatit će svakoga tko želi raditi i ne miješati se u tuđe živote. Mnoge sam generacije učenika ispratila, vodila život prosječnog čovjeka i bila zadovoljna gradom u kojemu živim. Ali, uvijek sam čeznula za svojom Bokom i obitelji. Susreti s najbližima su bili prepuni emocija, dani provedeni zajedno – bajkoviti. Za koji dan opet idem u Boku i već sam uzbuđena. Sve teže mi padaju odlasci, tj. povratci, iako volim Pulu. **Jesu li godine krive za to ili odvojenost od obitelji,**

**svijest da vrijeme brzo pro-
lazi ili dva najljepša otoka
na svijetu? Ne znam!**

Zaslužni za tri sretna djetinjstva

Za kraj - nešto posve osobno:

Dvjesto deset dana

Tati

Zagrlila sam buketić cvijeća,
Nježno ga prislonila na lice
Vlažno od suza.
Uskoro će se naći na hladnom
kamenu.
Tebe nema dvjesto deset dana,
Godina, stoljeća...
Dočekat će me nježna starica.
Topli zagrljaj i pogled
Preko ramena.
Tražit ću tvoj osmjeh
I naći prazninu.
Sjest ću na tvoj krevet,
Otići ću do barke,
Pogledati kod mandarina.
Dvjesto deset dana znam
Gdje ću te naći.
Položit ću svoju toplu ruku
Na hladni kamen.
Grijat ću te
Kao ti mene pogledom
Punim ljubavi prije
Dvjesto deset dana,
Godina, stoljeća...

SJEĆANJA UVAŽENOG VATERPOLSKOG POSLENIKA
I ZALJUBLJENIKA U VITEŠKI VODENI POLO

(2)

VIJEK VATERPOLA U KOTORU

Sve ono što iz moga pera bude napisano, a vezano za ovu temu, baziraće se isključivo na mom prisjećanju priča pokojnih aktera, ili, pak, mojoj participaciji u nekim dešavanjima

1959.

Piše:

Dragan Đurčić,
umirovljeni vaterpolski
poslenik

Nastavljamo prethodno pisanje periodom kojeg bi slobodno mogli nazhvatiti „Mirov period“.

O potpunom djelu Trifuna-Mira Čirkovića više ćemo pisati u posebnom osvrtu, koji će govoriti o ličnostima koje su obilježile temu o kojoj pišemo.

U ovom broju osvrnimo se samo na relaciju Miro-Primorac od 1958-1965. To je period kada je Miro bio trener i igrač. Drugi period je od 1967-1987, kada je Miro bio samo trener.

Kao što smo već kazali, Miro je doveden u Primorac u jesen 1958. godine, sa zadatkom da, kao trener i igrač, ovaj klub

Kvalifikacije za II ligu, Kotor 1959.

Prvaci CG 1959.

dovede u vaterpolo elitu, a sve po uzoru novskog Jadrana.

Kao prvu Mirovu takmičarsku sezonu u Primorcu treba smatrati **1959. godinu**. Miro je bio svjestan da tadašnji raspoloživi kadar ne može postići zacrtane ciljeve, pa je pristupio dovođenju pojačanja (Nikola Bošković iz budvanskog Mogrena, Joško Krstović iz tivatskog Neptuna, ...), a nadasve serioznom radu sa omladincima. Dovedena pojačanja,

iako najbolji igrači klubova u kojima su igrali nisu se uspjeli uklopiti u Mirove visoke zahtjeve, pa su brzo i napustili Primorca.

Rad sa omladincima odmah je dao rezultat – na Prvenstvu FNRJ u Dubrovniku pobijedili smo Jadran iz Herceg Novog sa 2:0, što je za tadašnje prilike za kotorski vaterpolo istorijski rezultat. I još jedna kozerija sa te utakmice – svima nama dobro poznati Stefko Boroe,

nakon tog vođstva, plivajući sa loptom zastao je pored legendarnog Borka Kovačevića, plivačkog trenera i velikog primorčevog entuzijaste iz tog perioda, uputivši mu pitanje „Šjor Borko, oće li biti krempita“?, uz put pokazajući rukom mot „apala papala“. Naravno, uslijedio je čuveni Borkov odgovor „plivaj ludovane ...“. Prisjećam se dijela sastava te ekipe: Stefko Boroe, Boško Hutalarević, Đokica Perišić, Kruno Subotić, Duško Šaranović, Vlado Vukčević, Ivica Županović, ... Molim čitaoc da nam pomognu u kompletiranju sastava, jer je to bitan dio istorije Primorca, odnosno njegove strategije – oslanjanje na sopstvene snage.

Ova godina je krunisana zacrtanim ciljem – u septembru smo u Kotoru pobijedili na Kvalifikacionom turniru za II saveznu vaterpolo ligu (Crvena zvezda, Jedinstvo, Ohridski branovi, Primorac, Senta, Triglav) i plasirali se prvi put u klupskoj istoriji u savezni rang takmičenja. Nezaboravna je ostala dramatična pobjeda nad zadarskim Jedinstvom. Burno i bučno je proslavljena na bazenu i po Gradu, a na-

*Omladinski prvaci CG 1959.,
Vukčević, Kićović, Boroe, Samardžić, Marković, Vičević S. i Perišić*

ravno najveselije je bilo u kafani „Dojmi“.

Na uvertiru te utakmice potsjetio me pok. Božo Grkinić, prekaljeni sportski as i funkcioner VSJ. On je na tom turniru bio sudija. Pričao je: kada je rukovodstvo turnira u nedjelju oko podneva, nakon jutarnjeg kola, išlo na ručak u hotel „Slavija“, između Pozorišta i Gurdića sa gradskih bedema ih je sačekala kanoada kamenja. Sudije su se razbježale. Srećom niko nije bio ozbiljno ozlijeđen. Odigravanje zadnjeg kola turnira bilo je dovedeno u pitanje, ali se organizator pobrinuo da obezbijedi dodatne redare i milicionere. Kad sam se o tome raspitao kod nezaobilaznog u tom trenutku Stefka Boroa, pok. Stefko mi je sa „osmjehom od uva do uva“ detaljno opisao kompletnu režiju upozorenja sudijama kako će uveče suditi. Zaista, „krasno“ gostoprinstvo!

Zabilježen osnovni sastav koji je ostvario plasman u II ligu bio je: Trifun-Miro Ćirković, Zvonko Milošević, *Dorđe Perišić*, Aleksandar-Saša Popović, Borimir-Bato Mali Radović, Boris Škanata i Pavle Vičević; trener T.M.Ćirković (u navođenju sastava i ubuduće ću koristiti abecedni sort, a golmane ću isticati *italikom*). Ponavljam apel – dopunite sastav, faktografije radi.

Godinu 1960., kao prvu godinu u saveznom rangu takmičenja, obilježavaju dva turnira – jedan na Rijeci, drugi u Kotoru. Te godine je I liga proširena sa šest na osam članova, pa su se sa ovih turnira u I ligu plasirala tri kluba. Nažalost Primorac nije bio među njima, već su to bili beogradski Partizan, riječko Primorje i splitski POŠK. Sastav koji je te godine nastupio u II ligi bio je: *Kruno Brguljan*, Trifun-Miro Ćirković, Dragan Mihajlović, Marko i Zvonko

Milošević, Aleksandar-Saša Popović, Borimir-Bato Mali Radović i Pavle Vičević; trener T.M.Ćirković. Možda će nekoga interesovati ko je bio Kruno Brguljan? Rođeni Škaljar, koji je djetinjstvo i mladost proveo na Rijeci, a kao vaterpolo golman se afirmisao u Primorju. Nakon igračke karijere zaposlio se u riječkoj Carini. Neki će kazati da je Kruno bio prvi Škaljar koji se bavio vaterpolom!? Istina, nije ih bilo mnogo. Oni su bili odani fudbalu, bolje reći Bokelju.

Naredne, **1961. godine**, ostvario se naš veliki san. Kao najbolje plasirani nakon turnira u Korčuli i Beogradu postali smo prvoligaši! Posebno je interesantna posljednja utakmica na bazenu Garde u Topčideru između Crvene zvezde i Primorca, koja je odlučivala konačni plasman. Primorcu je bila nužna pobjeda. Do deset sekundi prije kraja rezultat je bio neriješen. Primorac je bio u napadu. Miro je na poziciji centra i traži loptu da bi pokušao riješiti utakmicu.

Omladinska ekipa Primorca, 1961.

Bazen Garde Košutnjak, 17. IX 1961., prvaci II lige-ulazak u I ligu

Saša Popović sa sredine igrališta, umjesto da loptu doda Miru, odlučuje se da šutira na gol Đuru Radanu, tadašnjem reprezentativnom golmanu. Na iznenađenje svih, Saša je frdeknuo parabolu, koja je letjela i letjela, činilo se beskonačno, sa puno efea, karakterističnih za ljevake, Radan je iskočio da loptu uhvati lagano, ali lopta je i dalje letjela, Đuro je propadao, a lopta napokon ušla u gol! Zavladao je ogromno veselje kotorskih nautikaša, koji su tada bili u Beogradu na maturskoj ekskurziji i, naravno, pratili ovu utakmicu. Beogradski „Sport“ je u reportaži sa utakmice naveo da takvo slavlje nije viđeno na nekoj vaterpolo utakmici u Beogradu. A kako je Miro reagovao? Obratio se Saši riječima: „Što ti je život – umjesto da te izbijem, sada moram da te ljubim!“

Pamtim sa kojim smo oduševljenjem mi u Kotoru primili tu vijest. Napokon smo ušli u vaterpolo elitu!

Spomenimo te junake „krivce“ za našu radost: Perica

Brajković, *Kruno Brguljan*, Trifun-Miro Ćirković, Predrag-Dragan Mihajlović, Zvonko Milošević, *Branko-Tošo Nikolić*, Aleksandar-Saša Popović, Borimir-Bato Mali Radović, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i Vlado Vukčević; trener T.M.Ćirković.

Prva prvoligaška **1962. godina**, nažalost, završena je neslavno. Uprkos objektivnim šansama da održimo prvoligaški status (mnogi su bili mišljenja da smo kvalitetniji od POŠK-a, a tada je iz I lige od osam članova iz nje ispađao samo posljednji) i nekim izvanrednim rezultatima (u kotorskom bazenu 2:2 protiv splitskog Jadrana, 5:2 protiv Mladosti, 2:2 u dramatičnoj i po nas pogubnoj utakmici sa Partizanom), nažalost uništio nas je kotorski temperament, da ne kažem nešto objektivnije i teže. Naime, pred prepunim gledalištem (oko 1.500 gledalaca!) odvijala se dramatična utakmica. U trenutku kada je kapiten Primorca Ćirković tražio objašnjenje od sudije, Živ-

ković je postigao izjednačujući gol (2:2) za Partizan, što je šokiralo i iznerviralo publiku, koja je napravila incident nakon utakmice. Sudija Kamilo Kramar, uz pratnju Milicije i redara, krvave glave jedva je napustio plivalište. U prijavi je naveo da je pogođen kamenom, dok je službeni ljekar (dr Branko Sutilović) konstatovao da povreda nije posljedica udarca kamena, već da je samo ogrebotina. Epilog je bio po nas katastrofalan – plivalište u Kotoru je suspendovano na godinu dana, pa smo pola Prvenstva odigrali u Gružu i Herceg Novom i to bez publike, nakon incidenta kojeg su napravili navijači Primorca pred utakmicu Primorac-Jadran HN u Gružu. Posljedice su bile katastrofalne – kao posljednji, ispali smo iz I lige. Uprkos ružnom ishodu, cijenjeno čitateljstvo treba potsjetiti na neke detalje sa tog Prvenstva:

– Na prvoj utakmici u Herceg Novom protiv „Jadrana“, Primorcu je dobro krenulo. Cikotata je bio u publici (mislim zbog kazne iz prethodne sezone) i u gledalištu je pravio buku. Velika grupa kotorskih navijača počela je da mu zviždi. To je naprosto za Novljane bila strašna provokacija. Napravio se metež u publici. Stefko Klisura iz bazena je počeo da nas prska morem. Dio naših navijača je skočio u bazen. Intervenirala je Milicija. Veći dio „naših kupaca“ je pobjegao plivajući pored catare koja je bila umjesto četvrte strane bazena, dok je Milicija uhapsila Krsta Krtolu i Iliju Turuliju i teatralno ih izvela sa bazena, pa su oni, ni krivi ni dužni, platili lastru za ovaj incident.

– Pred utakmicu Primorac-Mladost Kruno Brguljanu, prvom našem golmanu, perforiralo je slijepo crijevo i na gol Primorca je direktno iz radionice doveden Pana Milošević. Branio je „na svježinu“

i po mišljenju mnogih, to mu je bila najbolja odbrana u karijeri. Porazili smo Mladost sa 5:2 (Kruno Subotić je zabio tri gola „ispod ruke“ legendarnom Karlu-Đingu Stipaniću, jednom od najboljih svjetskih golmana, dok su se gostujući proslavljeni reprezentativci ovog puta „proslavili“ svojom nemoći pred nesavladivim Panom). Zagrepčani su te godine bili Prvaci Jugoslavije i to im je bio jedini poraz na Prvenstvu. Kažimo da je to bila peto kolo Prvenstva, te da nije bilo opuštanja u redovima favorita.

Ako dozvolite, ovdje bih iznio jednu kozeriju na ovu temu. Prije tridesetak godina, za vrijeme održavanja nekog omladinskog turnira u Kotoru sjedalo je vaterpolo društvo ispred hotela „Vardar“ i pričalo o čemu bi drugo nego o vaterpolu. Ozren Bonačić, tada trener omladinaca Mladosti „držao je banak“. Pana Milošević, tada predsjednik VK „Kotor“, stalno mu je upadao u riječ. Bone se purgerskim manirom obratio Šuki: „Đorđe, ko Ti je ovaj što me stalno prekida?“ Šuka mu je odgovorio: „To Ti je onaj kome 1962. godine niste mogli dati gola u Kotoru“. Bone je ustalo, zagrlio Panu i obratio mu se: „Ispricavam se, Ti si za mene bio i ostao najbolji golman protiv koga sam igrao“. Lijepo se potsjetiti.

– Mlađim generacijama na znanje: do prije četrdesetak godina, iz ekipe sa sudijom, uz njegovu dozvolu, mogao je kontaktirati isključivo kapiten ekipe. A trener – nije dolazilo u obzir, jer treneri nisu bili predviđeni Pravilima vaterpolo igre. Možda bi vraćanje na taj uzus smanjilo mnoge neprijatne scene kojima prisustvujemo na vaterpolo utakmicama!

– Sudija Kamilo Kramar nije bio pogođen kamenom, niti je inscenirao povredu grebajući se noktom po glavi. Bio je po-

Vujačić u akciji

gođen „šprintericom“ (fiondra, koja umjesto kamena koristi tvrdu žicu zakrivljenu u obliku slova „U“). Vrlo opasno oružje, naročito kada je oko u pitanju. I identitet tog preciznog strijelca nam je poznat, ali mu neću pridavati pažnju.

– Već smo napomenuli incident u Gružu u VIII kolu, pred utakmicu Primorac-Jadran HN, u kojoj smo bili domaćini zbog suspendovanog terena u Kotoru. Na prethodnoj utakmici (Jug-Jadran ST) grupa kotorskih navijača gađala je sudiju Ljuba Lubardu tvrdim predmetima, „normalno“ smatrajući da će se ta utakmica prekinuti i kazniti organizator (Jug). Uvijek nam je „pjat bruke bio draži od pjata supe“. A što je uradio Ljubo? Zaustavio je utakmicu, dok Kotorani nisu bili isključeni iz gledališta. U pamćenju sa te utakmice nam je ostao klasičan autogol, kojeg je Miro, primivši loptu, poslije izvođenja sa centra nakon primljenog gola, zabio Pani u gol, umjesto Zoru Mariću, golmanu Jadrana!

Kao što smo već rekli, utakmicu sa „Jadranom“ odigrali

smo bez naših navijača. Ali, zato je uslijedila vendeta. Na povratku za Kotor, u Konavlima su navijači zaustavili kamion koji ih je prevozio i poharali konavoske vinograde, te nastavili pješke ka Hercegu Novom, gdje su se ujutro ukrcali na brod „Ulcinj“ i slavodobitno doputovali, sa pola dana zakašnjenja, u Kotor, gdje ih je „svečano dočekala“ Milicija i strpala ih u „Karaklak“!

Ipak u ovoj godini desilo se i nešto lijepo – na Prvenstvu FNRJ za omladince u Kotoru Primorac je osvojio II mjesto, sa nešto lošijom gol tazlikom od favorizovanog splitskog Jadrana, sa kojim je igrao neriješeno 2:2. To je bila ta Mirova strategija oslanjanja na svoje kadrove, a to su bili: Perica Brajković, Branko Marković, Mario Petrović-Poljak, Nikola Serdar, Vladimir Ševaljević, Slobodan Vičević i Vladimir Vujačić; trener T.M.Čirković

A u I ligi su nastupali: Kruno Brguljan, Trifun-Miro Čirković, Predrag-Dragan Mihajlović, Branko Marković, Anton-Pana Milošević, Zvonko Milošević, Branko-Tošo Niko-

Ulazak u I ligu, Primorac - KPK 4-3

kolić, Mario Petrović-Poljak, Aleksandar-Saša Popović, Mirosław Rađenović, Kruno Subotić, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i Vlado Vujačić; trener T.M.Čirković. Sa ovog Prvenstva možda je interesantan ovaj kuriozitet – utakmica u Splitu Mornar-Primorac 0:0! Na toj utakmici, koju je sudio Salko Ivković, u I četvrtini u paru su isključeni bek Mornara Josip-Jova Jović i sidrun Primorca Kruno Brguljan. Po tadašnjim Pravilima, isključeni igrač je mogao da uđe u igru samo nakon postignutog gola. Kako na ovoj utakmici nije bilo golova, Jova i Tuto su plutali iza golova cijelo vrijeme. Apropos toga, u to vrijeme je kružila priča o legendarnom igraču Jadrana HN Božidaru-Cikoti Stanišiću – Cikota je bio isključen na utakmici Jadran-Jug, što je Jugu odgovaralo. Stoga je Cikota sugerisao svom golmanu Zoru Mariću da primi gol, što je ovaj i uradio. Cikota je ušao u igru i sa dva gola riješio utakmicu. Svakakvih situacija smo doživljavali u vaterpolu!

Te godine, na Omladinskom prvenstvu SFRJ u Kotoru

lić, Aleksandar-Saša Popović, Borimir-Bato Mali Radović, Kruno Subotić, Gojko Štampalija, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i Vlado Vukčević; trener T.M.Čirković. Za mnoge je, vjerovatno, nepoznato ime Gojka Štampalije. Šibenčanin, koji se kao vaterpolista afirmisao u riječkom „Primorju“ i bio ustupljen Primorcu na dvije godine. Nakon igračke karijere, postao je cijenjeni ginekolog.

prethodnu 1962. godinu. Poslije igračke karijere, pošao je na brod, ostao u SAD, gdje se počeo uspješno baviti ribarstvom, mislim, u San Pedru.

*Ponovo I liga od **1964. godine** do danas. Osvojili smo V mjesto (od osam klubova). Osvojili su ga Vojko Baraba, Trifun-Miro Čirković, Branko Marković, *Branko-Tošo Ni-**

*Ljeto **1963. godine** ponovo u II ligi. Nakon turnira u Korčuli i Somboru, lako smo osvojili I mjesto i plasirali se za I ligu. Nastupali su Vojko Baraba, *Kruno Brguljan, Trifun-Miro Čirković, Predrag Dragan Mihajlović, Branko Marković, *Branko-Tošo Nikolić, Aleksandar-Saša Popović, Borimir-Bato Mali Radović, Savo Samardžić, Kruno Subotić, Gojko Štampalija, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i Vlado Vukčević; trener T.M.Čirković. Opet mnogima nepoznato ime – Vojko Baraba. Još jedan igrač koji je prešao iz Rijeke u Primorac. Istina bez dozvole kluba, pa je morao pauzirati***

Berlin 1963.

osvojili smo II mjesto, nesrećno izgubivši finalnu utakmicu sa Partizanomom.

Naredne **1965. godine** u I ligi osvojili smo VII mjesto (od osam), čime smo i dalje obezbijedili prvoligaški status. Ekipa je igrala u sastavu *Momo Bjelčević*, Trifun-Miro Ćirković, Branko Marković, Mario Petrović-Poljak, Aleksandar-Saša Popović, Miroslav Rađenović, Kruno Subotić, Vlado Ševaljević, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i *Vlado Vuijačić*; trener T.M. Ćirković. Ovo je bila posljednja Mirova igračka sezona. Nažalost, bez ispraćaja. Zbog jednog incidenta na povratku iz Splita u pretposljednem kolu, Miro je bio suspendovan i kao igrač i trener. Tako da nije ni igrao, niti vodio ekipu na posljednjoj utakmici. Naredne godine bio je trener „Rivijere“ iz Đenovića.

Dramatična **1966. godina** otpočela je turnejom u Istočnu Berlin. Ekipa, iako u dosta izmijenjenom sastavu: *Momo Bjelčević*, Dušan Davidović, Đorđe Klajn, Nenad Lazarević, Branko Marković, *Miloš Marković*, Jovica Mršulja, Mario Petrović-Poljak, Milivoj Radulović, Miroslav Rađenović, Dragan Starović, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i *Vlado Vuijačić*; trener P. Vičević, uspjela je da ostvari zacrtani opstanak u I ligi – osvojili smo VII mjesto (od osam), najviše zahvaljujući izvanrednoj igri Branka Markovića i pobjedi Medveščaka nad Crvenom zvezdom u Beogradu. U sastavu se pojavljuje i Miloš-Miša Marković. On je bio golaman Partizana, koga su pozajmili Primorcu na godinu dana, kao nadomjestak odlasku Kruna Subotića u taj klub. Pok. Miša je po povratku u Partizan ostvario izvanrednu reprezentativnu karijeru, a vodio je i prestižnu beogradsku advokatsku kancelariju.

Po završetku sezone, Pavle je otišao na odsluženje vojnog roka, pa je Uprava za trenera vratila Mira, čime je otpočela nova faza u razvoju Primorca i stvaranju temelja za postizanje vrhunskih rezultata.

No, o tome ćemo od narednog broja, ukoliko za to bude interesa.

Moje obraćanje u prethodnom broju Hrvatskog glasnika izazvalo je izvjesnu pažnju, što bi moglo korisno uroditi akcijom sakupljanja dokumentacije i sjećanja iz prethodnog života „Primorca“. Nekadašnji članovi i akteri života poratnog „Primorca“ ustupili su mi dio dokumentacije (Pavle Vičević i Krešo Kocka), dok se Jovica Martinović, nezaobilazni čirilac gradskog života poratnog Kotora, oglasio i svojim komentarom. Uz njih, dužan sam se zahvaliti i Bogoboju-Boru Cicoviću, Đorđu-Mišu Krivokapiću i Bojanu-Bobu Bernardu za pružene mi informacije, odnosno ustupljene fotografije. Neka ovo ponašanje dragih nam prijatelja bude i poticaj ostalim Kotoranima, naročito bivšim članovima „Primorca“, da svojim

komentarima i dokumentima pomognu objektivnijem sagledavanju ovogjekovnog života vaterpola u Kotoru, jer će nas stogodišnjica „Primorca“ vrlo brzo zateći.

Molim Uredništvo HG da objavi i ovaj dodatak mom prošlomjesečnom obraćanju.

Igrači poslije II svjetskog rata zaključno sa 1958. godinom, a po sjećanju Pavla Vičevića:

Tomislav-Bato Bijelić, Nikša Čučić, Đokan Hezonja, Brane Ivković, Jovan Jovanović, Slobodan Kićović, Ljubo Lubarda, Pero Lučić, Vlatko Matković, Predrag-Dragan Mihajlović, *Anton-Pana Milošević*, Marko Milošević, Špiro Milošević, Zvonko Milošević, Antun - Tonči - Gigili Mjesečević, *Ediko Pećarić*, *Đorđe Perišić*, Ilija Petrović-Poljak, Zdravko Petrović-Poljak, Aleksandar-Saša Popović, Božidar-Bato Veliki Radović, Tonči Sajfert, Aleksandar-Saša Stanić, Vlado Stojanović, Boris Škanata, Tonči Tudorović, Pavle Vičević i *Momo Vukčević*; Borko Kovačević, Ivo Štakula i Zdravko Petrović-Poljak – treneri.

UGANDA

Uganda u Perastu

Piše:
Neven Jerković

Na brodu je uvijek bilo ukrcano više od tisuću studenata i profesora, pa kada bi se oni u svojim tradicionalnim školskim uniformama raštrkali po trgovima i ulicama, Kotor bi nakratko oživio kao u najboljim ljetnim mjesecima.

UGANDA je bila treći britanski putnički brod koji je, uz CANBERRU i QUEEN ELIZABETH 2, sudjelovao u Malvinskom/Falklandskom ratu 1982. Dok su prva dva broda prevozila vojne transporte, UGANDA je preuređena u brod-bolnicu te je tako i ona odigrala važnu ulogu u britansko-argentinskom

vojnom sukobu oko ovoga dalekog južnoatlantskog otočja.

Britanski brodar British India Steam Navigation Company je 1947. u brodogradilištu Barclay, Curle & Company Clydeholm iz Glasgowa naručio izgradnju dva putničko-teretna broda duga 164,5 metara od po 14430 GT za redovnu poštansku prugu prema Istočnoj Africi. Novogradnja 719 je zaplovila u kolovozu 1951. kao KENYA a druga 720, originalno naručena kao KARATINA, isporučena je godinu dana kasnije ali pod imenom UGANDA. Parne turbine ukupne snage 12300 KS omogućavale su im brzinu plovidbe od 16,5 čvorova. Brodovi su na povratnoj ruti kroz Suez preko Adena, Mombasse i Zanzibara do Dar-es-Salama, povremeno tičući Maltu, Marseilles i Gibraltar plovili ukupno dva mjeseca. Tako su godišnje mogli ostvariti po četiri plovidbe sve do siječnja 1967. kada je UGANDA raspoređena ne samo zbog konkurencije zračnog prometa već i zbog osamostaljenja nekadašnjih britanskih istočnoafričkih kolonija. KENYA je nastavila ploviti na istoj ruti još dvije godine, do lipnja 1969. kada je prodana i do konca iste godine u talijanskoj luci La Spezia razrezana u staro željezo.

UGANDA je bila bolje sreće, jer je odmah upućena u Hamburg gdje je u tamošnjem brodogradilištu Howaldtswerke preuređena u ploveće učilište sa mogućnošću smještaja 1200 učenika, studenata i njihovih profesora. U Velikoj je Britaniji još iz tridesetih godina prošlog stoljeća postojala tradicija upotrebe vojnih transportnih brodova za ljetna edukativna školska krstarenja, pa su po završetku Drugog svjetskog rata u tu svrhu preuređeni vojni brodovi DUNERA i DEVONIA. Kako su oba broda već bila prešla 30 godina, odlučeno je da ih

Uganda u Kotoru

zamijeni veća i novija UGANDA koja nakon rekonstrukcije ima 16600 GT. Prvo školsko putovanje je u znak političke podrške Praškom Proljeću poduzeto u veljači 1968. sa skupinom britanskih i čehoslovačkih studenata. Program njenih krstarenja se uglavnom sastojao od ljetnih plovidbi Zapadnim Sredozemljem, Sjevernim Atlantikom i po Skandinaviji a zimi Istočnim Sredozemljem. Iako je 1971. P&O kupio kompaniju British India, UGANDA je zajedno sa brodom NEVASA iste namjene i dalje nastavila ploviti pod znakovljem stare matične kompanije.

UGANDA je za uporište svojih zimskih edukativnih kružnih putovanja na istočnoj obali Jadrana odabrala Dubrovnik, gdje je i do četiri puta godišnje znala biti redovni posjetitelj a

povremeno je navraćala još i u Kotor, Rijeku i Split.

Prvi je put UGANDA uplovila u Boku na putovanju 1978. kada je iz Napulja isplovila prema Veneciji, tičući luke La Valetta, Rodos, Istanbul i Kotor. Ponovo se vraća na kružnom putovanju koje započinje 23. veljače 1979. kada plovi itinererom Napulj – Aleksandrija – Haifa – Limassol – Pirej – Kotor – Venecija. Što su značila ova dva zimska uplovljavanja UGANDE u Boku kotorsku znaju samo oni koji se sjećaju tadašnjeg kotorskog zimskog mrtvila. Na brodu je uvijek bilo ukrcano više od tisuću studenata i profesora, pa kada bi se oni u svojim tradicionalnim školskim uniformama raštrkali po trgovima i ulicama, Kotor bi nakratko oživio kao u najboljim ljetnim mjesecima.

U ratu za Malvinsko/Falklandsko otočje, UGANDA je u travnju 1982. rekvirirana i u Gibraltaru za šest dana preuređena u brod bolnicu pod kodnim imenom ALBATROS ALK-71. Za vrijeme rata brod je hospitalizirao ukupno 730 ranjenika sa kojima se nakon 113 ratnih dana i pređenih 26 tisuća milja, veličanstveno dočekan, vratio u Southampton 9. kolovoza 1982. Odmah je nastavio sa svojim školskim plovdbama pa je u Dubrovnik uplovio već 20. listopada. Naravno, ne baš previše toplo dočekan, jer su u britansko-

rezalištima pa je 15. srpnja 1986. pod imenom TRITON nakon dvomjesečne plovidbe Sredozemljem, Sueskim kanalom i Indijskim oceanom bacila sidro u Kaohsiungu, svojoj posljednjoj luci. Ali prije nego je tu započelo njeno konačno rezanje, u tajfunu „Wayne“, otrgnuta sa sidrišta 22. kolovoza 1986. je kod obala nedalekog Chinchina u neravnoj borbi sa pobješnjelim morem doživjela brodolom, nakon čega je poput svojih brojnih znamenitih prethodnika, nepovratno potonula na morsko dno.

argentinskom sukobu simpatije tadašnje Jugoslavije bile na strani vojno poražene Argentine.

Posljednje komercijalno kružno putovanje UGANDA završava na Malti u siječnju 1983. nakon kojeg je ponovo u vojnoj službi britanske ratne mornarice za koju prema Malvin-skim/Falklandskim otocima plovi na još nekoliko putovanja. Raspremljena je 25. travnja 1985. u luci Falmouth. Unatoč brojnim nastojanjima da se brod sačuva i konzervira za neka bolja vremena, UGANDA je prodana tajvanskim

Boravak engleskih učenika u niti jednoj luci nije mogao proći nezapaženo. Nažalost, Kotor nije u to vrijeme imao kroničara kakvog je imao Split u Miljenku Smoji. Zato je zanimljivo pročitati što je za vrijeme posjete UGANDE Splitu pokojni Šmoje zabilježio 1975. u svojim „Dalmatinskim pismima“: „Nikidan Split osvanija pun malih Ingležići. Izviru iza svakoga kantuna i razlili se po cilome gradu. Sve roba četrnajst, petnajst, najviše šesnajst godin. Bit će, mislin, koji koled jer su sve isto obučene, u plave jaketice i kotulice do kolin.

U portu je veliki bili vapor koji je u Split završija svoje prvo kružno putovanje po Mediteranu. Reopla-ni iz Ingleške doletili su s novim putnicima, jopet uglavnom dicom, a ove kojima je svršija vijad vozidu nazad.

Prošetan se do vapura i virin kroz fineštrinu da vidin kakve su jin kabine. Jeman ča vidit. Velike spa-vaonice ka kasarne di ji po sedandeset spava zajedno.

Dva su se dana mali Ingležići po Splitu vrtili. Lipo, šesno, skladno. Gušta si ji gledat. Šetali su, slika-vali se, ulazili po butigan, kupovali jeftine suvenire.

A da je doša u Split ovaki brod sa pravin putnicima dubokoga žepa, dočekala bi ji mužika i cure u narodne nošnje s garifulima i bile bi folklorne priredbe na brodu, a ovako nikor ništa. Ka da je sletilo i odletilo jato tičić. Njanci carinike nisi moga na mul vidit.“

Promocija knjige „Napredak je misija“ u Donjoj Lastvi

HKD Napredak iz Kotora u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem Crne Gore organizirao je 21. srpnja u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi promociju knjige mons. prof. dr. Franje Topića, predsjednika HKD Napredak iz Sarajeva.

Na početku večeri posjetitelje je pozdravila Kristina Luković, predsjednica HKD Napredak iz Kotora.

O knjizi je govorila prof. dr. sc. Vanda Babić, sveučilišna profesorica sa Sveučilišta u Zadru i mr. sc. Vladan Lalović, savjetnik u Ministarstvu znanosti Crne Gore.

„Objavljena 2013. godine pod znakovitim naslovom *Napredak je misija* i priređivačkom egidom profesorice Vande Babić, ova nam knjiga donosi dragocjenu građu, strukturiranu od tematskih intervjua, koja će i te kako poslužiti budućim istraživačima kao relevantan historijski izvor za proučavanje raznovrsne socijalno-kulturne problematike jednog prostora i vremena.

Ne kaže se slučajno da je teže obnoviti nego ponovno graditi. S tim se zasigurno suočio profesor Topić sa svojim saradnicima kada je započeo zahtjevnju misiju obnove Napretka '90. godine, nakon četiri desetljeća od njegova gašenja. Kao što je poznato, staro kulturno društvo osnovano je 1902. godine i bilo je aktivno sve do ukinuća 1949. Osim kulturne misije među Hrvatima, ali i ostalim narodima, ponajprije u multikulturalnoj Bosni i Hercegovini, Napredak se uspješno bavio socijalnim i humanitarnim aktivnostima, kao i sti-

pendiranjem mladih talenata, među kojima bih ovom prilikom spomenuo najpoznatijeg nobelovca Ivu Andrića, Vladimira Preloga, poznatog slikara Gabrijela Jurkića, akademike Ivu Frankeša i Ivu Padovana“, istaknuo je Vladan Lalović.

Vanda Babić vrlo je emotivno govorila o knjizi: „Željela bih da u ovoj knji-

zi pronađete i baštinite onu ljubav i žar kojom njezin autor od 1990. do danas govori i misli istovjetno, ponavlja rečenice, zamolbe, postavlja ista pitanja i odnosi se prema svojim domovinama Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, prema Katoličkoj crkvi, prema čovjeku, prema životu.

Željela bih da vas ovdje u Boki ponese njegov nadljudski napor i duh u podizanju i radu. U svim njegovim nastupima, u svim njegovim razgovorima, na svim svojim poljima djelovanja i utjecaja Topić je dolazio s rukom pomirenja, suživota, zajedničkog rada i djelovanja uz isticanje svoje osobnosti, osobnosti HKD Napredak i svakog bosanskohercegovačkog Hrvata. Ne samo to, svojim radom često je ljutio one koji su zaboravili

svoje ognjište, koji su ga zbog ratnih događaja 'predali', 'zaboravili', 'otišli'. Već ova činjenica trebala bi biti jasan znak i poticaj hrvatskome narodu, poruka, poučak, teorem, sve ono što jedan narod mora znati o sebi. A to je da si doma svoj na svome, pa bio i sam. Ali si svoj! Ali si doma!

Posebno bih željela da koračate mostom koji je izgradio i gradi na osvješćivanju, jedinstvu i povezivanju hrvatskoga korpusa. A ne da funkcioniramo jedino onda kad smo nevoljom upućeni jedni na druge.“

Autor knjige Franjo Topić izrazio je zahvalnost svima koji su odvojili svoje vrijeme da budu dio ove 'misije': „Zahvaljujem svima koji su uložili sebe u ovu veliku misiju. Pokazali smo kako se može biti svoj, sa svim svojim identitetom i da to nikome ne smeta. Svi smo isti, a u isto vrijeme smo i svi različiti.“

U glazbenome dijelu programa nastupila je klapa „Veterani vazda mladi“.

Među mnogobrojnim prisutnim uzvanicima na predstavljanju su bili: Hrvoje Vuković, konzul Republike Hrvatske u Kotoru, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog

vijeća Crne Gore, Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“, Ljiljana Velić, predsjednica OO HGI-ja Kotor, Ilija Janović, predsjednik OO HGI-ja Tivat, Mario Brguljan, predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, Mladen Lompar, crnogorski pjesnik te svećenici iz Kotorske biskupije.

Australski Hrvati priredili koncert za pamćenje

U prepunom Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi održan je 14. srpnja veličanstveni koncert Hrvatskoga kulturno-umjetničkog društva „Lado“ iz Geelonga (Australija), koji su u Boki nastupili u sklopu turneje.

U ime domaćina, Hrvatskoga nacionalnog vijeća, nazočne je pozdravila tajnica HNV-a Ana Vuksanović.

Kao uvod u koncert, mladi članovi kazališne sekcije HNV-a, koju vodi profesorica Ružica Lazarević, izveli su kratki kazališni komad „Novela od ljubavi“.

Skupina mladih hrvatskih iseljenika organiziranih u HKUD „Lado“ posjetiteljima je priredila zaista bogat i zanimljiv umjetnički program: tradicionalnim hrvatskim igrama i plesovima izmamili su golemi pljesak publike te dokazali da aktivno rade na očuvanju svog identiteta i njegovanju tradicijskih vrijednosti u dalekoj Australiji.

„Prvi put smo u Boki i moram reći da čovjek mora doći i vidjeti te će tako shvatiti u čemu je bogatstvo hrvatskog naroda u Boki. Kad smo u Australiji i kad se osjećamo ostavljenima, tada osjećamo da male zajednice koje nisu u sklopu Republike Hrvatske trebaju više pažnje, dodira, bliskosti, razmjene misli i druženja; jednostavno trebamo jedni druge baš tamo gdje je najpotrebnije, a mislimo da je u Boki, u sva ta mala mjesta, vrijedno doći i upoznati se, da ovi mladi prenesu i da nauče nešto iz naše prošlosti.“

Posjećenost nekad nije toliko bitna koliko je bitno da mi spontano doživimo nešto što ljudi osjećaju. Kada vidite da iz duše osjećaju nešto, kada se to poveže i kada se osjeti reakcija, to je velika stvar“, rekao je Ivan Škratulja, jedan od voditelja Društva.

Predsjednik HKUD-a „Lado“, Florio Škratulja, govorio je o samim počecima Društva, kao i o njegovim sadašnjim aktivnostima: „Preuzeo sam

funkciju predsjednika Društva 2011. godine. Društvo su stvorili 1972. godine hrvatski iseljenici. Kod nas u Geelongu imali su želju da budu više povezani s domovinom i stvorili su ovo društvo da kao temelj za bolje povezivanje s Hrvatskom i zato ime *Lado* jer već postoji *Lado* u Hrvatskoj koje jako dobro funkcionira.

ra. Radili smo na način na koji smo najbolje mogli raditi do '97. godine, a zatim smo odlučili uključiti mlađe naraštaje koji će stvarati nove ideje i novi put kako bismo stalno imali mlade članove u našem društvu. Nakon toga stigao je Tihomir Zlatić iz

Zagreba i ja sam bio član prvih svirača koje je on pokrenuo – novoga tamburaškog orkestra. Sada imamo više od 500 aranžmana što se tiče pjesama sa svih područja, imamo program koji izvodimo s vrhunskim, profesionalnim solistima kao što je Đani Stipaničev, imamo vrhunski božićni program sa skoro 50 točaka na repertoaru...”

S obzirom na to da je HKUD „Lado“ prvi put posjetilo našu malu hrvatsku zajednicu, iskoristili smo prigodu te se upisali u Knjigu dojmova HNV-a. Društvo je dodijelilo zahvalnice domaćinima jer su mu omogućili da svoju turneju proširi i na Boku i jer su učinili da se osjećaju kao da su doma.

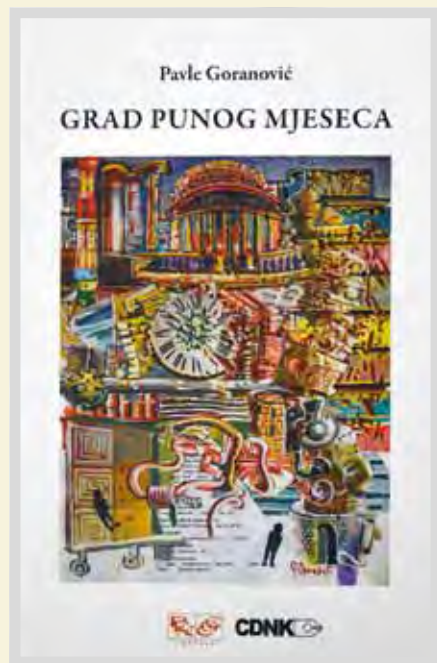
Koncertu su, uz ostale, nazočili: konzul Republike Hrvatske u Crnoj Gori Hrvoje Vuković, ministrica u Vladi Crne Gore Marija Vučinović, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković, predsjednik OO HGI-ja Ilija Janović.

Radio Dux

Posjet ministra Goranovića hrvatskoj zajednici

Ministar kulture u Vladi Crne Gore Pavle Goranović bio je 12. kolovoza u službenom posjetu hrvatskoj

zajednici u Tivtu. Njega su primili Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske krovne zajednice "Dux Croatorum". Sastanak je upriličen nakon zajedničkog odlaska na otvorenje ovogodišnjih Dubrovačkih ljetnih igara.

U srdačnom razgovoru predsjednik Deković izvijestio je ministra o dosadašnjim uspjesima HNV-a na području kulture. Izraženo je zadovoljstvo realiziranim projektima i nadasve više nego dobrom suradnjom kako između Ministarstva kulture i Vijeća, tako i između ministarstava kulture Crne Gore i Hrvatske.

U cilju dinamiziranja postojećih i vrlo dobrih relacija u kulturi između država Crne Gore i Hrvatske, u planu je izvedba nekih od predstava s Dubrovačkih ljetnih igara u Crnoj Gori. Također, u sklopu obilježavanja 850 go-

dina postojanja katedrale sv. Tripuna, koje će se slaviti 2016., razmatra se mogućnost gostovanja Hrvatskoga narodnog kazališta i igranja "Ekvinocija" našega Iva Brkanovića, što je obostrana želja i Ministarstva kulture

Crne Gore i Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Na kraju posjeta ministar Goranović darovao je predsjedniku Dekoviću svoju novu zbirku poezije "Grad punog mjeseca".

HNV posjetili mladi Hrvati iz Austrije

Prostorije Hrvatskoga nacionalnog vijeća 15. srpnja posjetili su mladi pripadnici hrvatske nacionalne manjine u Austriji, gradu Beču: Ivo Saraf, koji se bavi modom, i Hrvoje Hrkać, student arhitekture. Obojica su članovi Komornoga zbora Hrvatske katoličke misije „Regina Angelorum“. Primio ih je predsjednik HNV-a Zvonimir Deković, koji ih je izvijestio o aktivnostima naše hrvatske zajednice.

Godišnji odmor odlučili su provesti upravo u Crnoj Gori. Nakon Sutomore i Budve posjetili su i grad Tivat gdje su uživali u lijepom vremenu i ugodnom druženju s mještanima. Za naš Radio pričali su o hrvatskoj manjini u Beču, koju čine gradišćanski Hrvati koji tu žive već stoljećima i imaju status manjine, i Hrvati koji su tu naknadno došli; o čuvanju hrvatskoga identiteta, koji se najviše nje-

guje crkvenim djelovanjem; o životu u Beču, kao i o razlici u mentalitetu.

Ono što ih je posebno iznenadilo tijekom kratkog boravka u Boki je to što su, kako sami kažu, Bokelji iznimno pristupačni i komunikativni, kao i da rado pomognu.

„Mislim da su blago svakog naroda i prostora - ljudi. Ljudi čine prostor zanimljivijim i pristupačnijim, uljepšavaju ga. Građevine su tu od danas do sutra, neke će se srušiti, promijeniti, ali ljudi ostaju. Jedan mudar čovjek mi je rekao: kad budeš išao u Crnu Goru pronaći ćeš ili super ljude ili

jako loše ljude. Ja sam, na sreću, susretao samo drage ljude zbog kojih sam se osjećao kao doma“, izjavio je Hrvoje Hrkać.

Kolinda i Vujanović na komemoraciji u Srebrenici

Hrvatska predsjednica Kolinda Grabar Kitarović i ministrica vanjskih poslova Vesna Pusić predvodile su 11. srpnja u Srebrenici hrvatsko izaslanstvo na središnjoj komemoraciji posvećenoj Bošnjacima ubijenim u genocidu 1995. godine.

Nakon dolaska u Srebrenicu Grabar Kitarović i Pusić uputile su se u memorijalni kompleks u Potočarima gdje su ih dočekali načelnik općine Čamil Duraković i predstavnici udruge koje okupljaju preživjele Srebreničane i članove obitelji ubijenih.

“Dobro došla, kraljice Balkana i nado Bosne i Hercegovine”, rekla je uz srdačni pozdrav hrvatskoj predsjednici Hatidža Mehmedović, predsjednica udruge “Majke Srebrenice”.

Hrvatska predsjednica i ministrica vanjskih poslova nakon toga su se upisale u knjigu žalosti otvorenu u muzeju smještenom u kompleksu u kojemu je tijekom rata bila baza vojnika iz tadašnjeg sastava mirovnih snaga Ujedinjenih naroda (UNPROFOR).

Nakon toga predsjednica Grabar Kitarović održala je i govor, koji prenosi u cjelini, u obliku koji je medijima dostavio predsjedničin Ured.

„Danas, zajedno sa svima vama, poklanjam se nevinim žrtvama čiji su životi izgubljeni prije dvadeset godina u strašnom bezumlju zločina. Teško je na ovome mjestu tolike tuge i boli pronaći primjerene riječi kojima bih izrazila što u ovom trenutku osjećam.

Preda mnom su usamljenost i bol preživjelih, kao i obitelji svih žrtava, njihova opravdana težnja za istinom koja se još uvijek iskrivljuje, relativizira, prikriva, unatoč priznatim i poznatim činjenicama, njihova razumljiva želja za pravdom koja u njihovim dušama još uvijek nije zaživjela.

Sjećanje na žrtve sve nas trajno obvezuje. Obvezuje nas da Srebrenica, kao mjesto najstrašnijeg zločina od Drugog svjetskog rata, ne bude u našim mislima samo 11. srpnja, na dan,

za modernu međunarodnu zajednicu, sramotne obljetnice genocida.

Obvezuje nas uvijek i ponovno na čuvanje Srebrenice kao opomene na to što se događa kada zakažu međunarodni mehanizmi, kada zakaže kolektivna savjest, kada nema volje za pravodobnim djelovanjem, kada se ne ispuni zadaća očuvanja temeljnog ljudskog prava na život.

Na ovome mjestu ne možemo biti bez odgovora na pitanje kako se osloboditi scenarija koji završavaju masovnim pogubljenjima. Previše se zla događa u svijetu i danas. Alati kao što su suosjećanje, povjerenje, ljubav i etičko rasuđivanje već su u našem posjedu. Razumno je i nužno koristiti ih kako se ovako nešto ne bi ponovilo nigdje i nikad više.

Stoga čvrsto vjerujem u pomirenje i u novi početak temeljen na istini, prihvatanju vlastite odgovornosti i suosjećanju za patnje i bol susjeda i sugrađana.

Na ovome mjestu mraka 20. stoljeća gdje je čovječanstvo naučilo jednu od svojih najboljih lekcija, u ime Hrvatske i u svoje osobno ime, narodima i svim građanima Bosne i Hercegovine želim budućnost svjetla, budućnost mira, suživota i prosperiteta. Hrvatska je uz vas.“

Grupa građana Zagreba okupila se na Trgu bana Jelačića točno u 11 sati kako bi odali počast žrtvama genocida u Srebrenici. U spomen na sve ubijene, odjeveni u bijele majice, pustili su bijele balone.

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović, koji je također nazočio komemoraciji, izjavio je da dolaskom crnogorske delegacije Crna Gora iskazuje poštovanje žrtava genocida i šalje poruku pomirenja.

“Mislim da našim dolaskom pokazujemo ono što Crna Gora čini, poštovanje žrtava ovoga genocida, poruku pomirenja i želju da ovaj prostor nikada više ne bude blizu bilo kakvog

nesporazuma koji bi svojim opsegom i količinom doveo do toga da se poremeti stabilnost. Mi iz Crne Gore uvijek smo imali jednak odnos prema genocidu u Srebrenici i razumjeli to i kao poruku i Savjeta Europe i Europske unije, pa je i naša Skupština donijela rezoluciju kojom je osudila genocid. Moja prisutnost i prisutnost potpredsjednika Vlade i Skupštine pokazuje da Crna Gora želi uputiti poruku pomirenja te pozivamo sve koji trebaju pokazati da nesporezumi moraju biti vječna prošlost ovih prostora, to i učine”, poručio je Vujanović.

Crnogorski predsjednik rekao je: *“Srebrenica je vječna bol i vječna opomena cijelom svijetu da se više nikada ne dogodi ovakav zločin i da se iz jednoga ovakvoga genocida izvuče poruka i pouka za sva vremena.”*

U Spomen-parku Pobrežje vijence su u spomen žrtvama genocida u Srebrenici položili i predstavnici Foruma, Skupštine, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, glavnoga grada, Pozitivne Crne Gore, Liberalne partije, mladih Socijaldemokratske partije. U ime Hrvatskoga nacionalnog vijeća na događaju je nazočio Marin Čavliš.

Franz Thiard de Laforest (1838.–1911.)

Franz Thiard de Laforest, ugledni fotograf, rođen je 1838. godine u Beču, ondašnjoj Austro-Ugarskoj. Potomak je burgundijske obitelji Thiard de Bussy. Njegova obitelj doselila se početkom 19. stoljeća iz Francuske u Beč. Uspješno je završio trgovačku školu i oduševljen novim izumom - fotografijom, odabire je za svoje zanimanje. Sa željom za snimanjem putovao je cijelom Europom i bio očaran Mediteranom. U četrdesetoj godini, u Beču, oženio se Gabriellom von Lachmann, kćerkom bečkoga ljekarnika. Na svojim putovanjima oduševio se Bokom kotorskom i odlučio tu dovesti svoju obitelj. Doselio se u Kotor 1873. godine gdje je osnovao svoj atelijer i tu je ostao do smrti. Umro je u Kotoru od srčanog udara 1911. godine. Volio je ljude i Boku i o tome pisao u svojoj knjizi „Bocche di Cataro“, koju u cjelini prenosimo u nastavcima.

POVIJESNE ČINJENICE O BOKI (2)

Priredio: **Dario Musić**

No, sve se promijenilo 1420. godine kada je Mletačka Republika u Dalmaciju poslala generala Pietra Loredana s moćnom flotom praćenom jakim kopnenim trupama. Uz iznimku Dubrovnika kao Republike, koji je jedini sačuvao samostalnost, predali su mu se svi gradovi i otoci. Otad je cijela pokrajina puna tri i pol stoljeća ostala pod upravom „Serenissime“. Umjesto Mađara i Đenovežana, dotadašnjih mletačkih neprijatelja, pojavio se novi neprijatelj: Turci, koji su Mlečanima dugo zadavali velike probleme. Osobito je mnogo od njih pretrpio pojas između rijeke Krke i Cetine. Kotor su Turci poštediti, ali ne i Castelnuovo, tadašnji Erceg-Nov, kojeg su osvojili 1403. godine. Turci su u Herceg-Novom podigli snažne utvrde i izgradili s kopnene strane utvrdnu, koja se danas zove Španjola.

Nakon pomorske bitke kod Prevese 1538. godine, koju su Turci doduše dobili, ali su potom u strahovitom orkanskom nevremenu izgubili čak sedamdeset brodova, mletački brodovi su se sklonili u Jadransko more te usidrili kod Herceg-Novog. Mletački admiral Vincenzo Capello odmah je naredio napad na Herceg-Nov. Juriš je iznenadio muslimane pa su se predali. Saveznici su otišli s velikim ratnim plijenom i

novcem, a u samom gradu ostavili su posadu od četiri tisuće vojnika. No, godinu dana potom Turci su ponovo došli jer nisu mogli podnijeti gubitak svoje vrlo važne strateške luke na Jadranskome moru. Ovaj su put doveli veliku vojsku te su osvojili grad i vladali njime idućih 148 godina.

Godine 1570. Turci su opljačkali Budvu, ugnijezdili su se već 20 godina u Risnu te opljačkali Perast. Gradić Perast bio je njihova stalna meta, ali on se odupirao neizmjernom hrabrošću.

Turci su svoje neprestane pljačkaške pohode na more nastavljali iz Herceg-Novog, kao baze, pa je plovidba po cijelom Jadranu postala nesigurna. Zbog toga su Mlečani odlučili tom zlu stati na kraj. Naoružali su veliku flotu, kojoj se pridružila jedna papinska i jedna malteška flota. Saveznici su 1. rujna 1687. godine stigli u Boku i usidrili se kod Portorose. Sutradan su zapovjednici održali ratno vijeće te idućeg dana iskrcali deset tisuća vojnika kod Kumbora. Među njima je bila i četa Peraštana. Brežuljak na kojem je danas manastir Savina bio je pod turskom posadom, ali su ga u žestokoj borbi osvojile savezničke snage. Ubrzo su pale i vanjske utvrde te tvrđava Španjola, ali su se

Turci povukli unutar zidina unutrašnje utvrde gdje su se lavovski branili. Iz Hercegovine su stigli u pomoć Husein-paša i Sulejman-paša s 4.000 vojnika, no saveznici su ih odbili nanijevši im velike gubitke. Svakodnevnim jurišima i topničkom paljbom s brodova te strahovite borbe pokazali su da su oba protivnika vrlo srčani borci. Turci su kapitulirali 27. dan opsade pod uvjetom da se s oružjem nesmetano povuku iz grada, što im je udovoljeno. Od 1.500 turskih boraca preostalo je svega 400 koji su se sa svojim ženama i djecom, njih oko tisuću, ukrkali na brodove i otplovili u Albaniju, s namjerom da se opet vrate.

Za sjećanje na oslobođanje od Turaka svake godine se 30. rujna u Herceg-Novom slavi Dan zahvalnosti.

Manastir Savina 1930. godine

Ubrzo nakon turskog povlačenja izgrađen je manastir Savina kod Meljina, koji je 1725. godine preuređen i dograđen. Gradnja velike crkve započeta je 1777. godine, a dovršena i posvećena 1799. godine. Ta crkva nadaleko je čuvena po slici blažene Djevice Marije, kojoj se pripisuju čudesna svojstva. To potkrepljuje i činjenica da je Senat Mletačke Republike, koji na teritoriju pod svojom vlašću nije trpio pravoslavne crkve, naredio rušenje manastira Savine još prije nego što je bio do kraja izgrađen. Kad su u manastiru doznali za to, pozvali su u pomoć stanovnike Boke kotorske koji su naoružani u četama požurili tamo da spriječe bezočni čin. Jedne noći pojavile su se dvije mletačke galije, usidrile se u kanalu, nasuprot crkvi, da bi je srušili topovskom paljbom. No, tek što su pristali, započelo je olujno nevrijeme. Jedna munja pogodila je spremište baruta na oba broda, od čega su obje galije odletjele u zrak. Nijedan član posade nije preživio strahovitu nesreću.

Svakom strancu preporučujemo posjet manastiru koji je izgrađen na atraktivnom mjestu i sadrži mnoge znamenitosti. Pravoslavni vladika u Kotoru, monsinjor Petrović, časna i vrlo izobrazena osoba, ima u Savini ljetnu rezidenciju i vrlo je susretljiv prema strancima.

Kada je svjetski osvajač Napoleon 1797. godine ukinuo Mletačku Republiku, austrijski general Lauriston s nekoliko brodova doputovao je u Split kako bi zaposleo Dalmaciju. Kotor i Herceg-Novi poslali su mu tamo izaslanike i Dalmaciju prepustili Francuzima. Bokelji su se tome energično suprotstavili te su, potpomognuti Crnogorcima i Rusima, spriječili maršala Marmonta u prodoru u Boku.

Teške borbe su se vodile kod Herceg-Novog, ali unatoč 20 tisuća elitnih vojnika, koji su Marmontu stajali na raspolaganju, njegova je vojska potučena kod Kumbora pa se maršal morao povući u Dubrovnik. No, kada je nakon Napoleonovih pobjeda kod Jene i Aurstadza 14. listopada 1806. godine te Friedlanda 14. srpnja 1807. godine potpisan mir u Tilsitu, Rusi su napustili Boku, a i Crnogorci su se morali povući, dok su Francuzi zauzeli cijelu Dalmaciju i zadržali se do 1813. godine. U listopadu iste godine, kada se kod Leipziga ugasila Napoleonova sretna zvijezda, Francuze su porazili i drugi put iz Boke protjerali Crnogorci udruženi s Englezima koji su nakon trodnevnih borbi zauzeli Herceg-Novi. Još tri tjedna ranije Francuzi su bili izgubili Budvu i okolice. U Kotoru su Francuzi zadržali vlast do 27. prosinca, a tog dana grad su predali engleskom kapetanu Hosteu. Engleski kapetan je nakon osam dana odjedrio sa zarobljenim Francuzima, a Boku

predao crnogorskom vladiki. No, prema želji Rusije vladika je Boku prepustio Austriji. Austrijski general Milutinović Herceg-Novi je zauzeo 27. svibnja, a Kotor 2. srpnja 1814. godine.

No, Bokelji su dva puta dizali ustanak protiv Austrije. Prvi ustanak izbio je 1869. god. kada je donesen zakon prema kojemu su Bokelji trebali biti unovačeni i služiti austrijsku vojsku, čega su do tada bili oslobođeni. Neposredni povod za ustanak, pak, bili su događaji oko austrijskog slanja pojačanja u utvrdu Dragalj, koja se nalazila na maloj visoravni sasvim blizu sjeverne crnogorske granice. Natporučnik Rinek marširao je sa svojom malom četom kad ga je iznenada presrela skupina naoružanih civila i zapovjedila mu da se zaustavi. Vođa skupine je istupio i objavio da samo petorica vojnika smiju proći, a ostali da se moraju vratiti odakle su došli. Nakon tih riječi austrijski je natporučnik naredio svojim vojnicima da otvore vatru. Prvi meci pogodili su nenaoružanog čovjeka, koji je stajao na cesti s natovarenim magarcem. Ustanicima je to bio povod da napadnu vojnike, a brat ubijenog koji se nalazio s napadačima vlastitim je rukama ubio natporučnika. Austrijska četa se uz znatne gubitke morala vratiti u Risan.

To je bio signal za rat. Po području raspoređena žandarmerija bila je dijelom otjerana, dijelom ubijena, a stražarska mjesta u mnogim utvrdama su ugašena. Kontrolu svih puteva i cesta preuzeli su pobunjenici čije su se snage nalazile u brdima između Risna i Herceg-Novog.

Tadašnji austrijski namjesnik feldmaršal Ritter von Wagner od svog Ministarstva rata u Beču zatražio je pojačanje te osnovao prijeke sudove u ustaničkim krajevima. Vojne opera-

cije započele su sredinom listopada, kada je stiglo pojačanje.

No, borbe su počele u nepovoljno godišnje doba i za Austrijance u najnepovoljnijim vremenskim uvjetima. Samo oni koji znaju geografiju i klimu Boke kotorske mogu zamisliti s kakvim su se teškoćama suočile austrijske trupe u borbi protiv neprijatelja čija ga je smjelost, lukavost, nevjerojatna skromnost te detaljno poznavanje terena učinila krajnje opasnim protivnikom. Kao što to obično biva zimi, u Boki kotorskoj su se izmjenjivali olujni udari bure, kiša je lijevala kao iz kabla, a velika količina oborina sve je puteve učinila neprohodnima. Prvi pokušaj dostavljanja zaliha hrane vojnicima u utvrdi Dragalj nije uspio.

Trupe se nisu uspjele probiti do utvrde, što je dodatno pojačalo samopouzdanje ustanika, koji su prešli u napad. Na jugu zemlje pobunjenici su uspjeli zauzeti utvrdu Stanjević te odsjeći prilaz Budvi s kopna. Uskoro su napadnute i slabo branjene vanjske utvrde Kotora, Goražde i Trojica. Pobunjenici su s ugroženih mjesta potisnuti tek kad je Austrijancima stiglo novo pojačanje. Tada je pokrenuta nova ekspedicija na Dragalj koja je uspjela, ali uz značajne gubitke, 53 poginulih i ranjenih, osvojena je utvrda Dragalj. Među stradalima je bilo pet časnika, a zapovjednik ekspedicije, pukovnik Jovanović, u borbi je teško ranjen. Kada je vrhovni zapovjednik feldmaršal Wagner u Kotoru dao objesiti tri ustanika, nastala je prava uzbuna u slavenskom i Slavenima prijateljskom tisku. Caru, koji se upravo vratio sa svog putovanja po Orijentu, u pohod su krenule mnoge delegacije i poslane mu mnoge peticije. Da smiri napetost, car je na Wagnerovo mjesto postavio general-majora grofa Auersberga, dok se Wagner vratio za namjesnika u Zadar. Auersberg je, uz pomoć okružnog kapetana viteza von Franza, diplomatskim putem uspio Grbljane privoljeti da polože oružje. Tako je na jugu ustanak bio djelomično ugušen, no u Krivošijama još je bio u punom jeku. Pokrenuta je treća ekspedicija dopreme zaliha hrane utvrdi Dragalj koja je ispunila cilj, ali uz mnogo žrtava. Napadnut je sam grof Auersberg i njegov glavni stožer, a general se uspio spasiti tek hitrim bijegom. Pritom su ustanici zaplijenili svu njegovu osobnu prtljagu te velike količine hrane, a austrijske su se trupe opet morale povući prema moru.

Dolazak zime opet je pomogao ustanicima naviklima na surovu klimu, no zbog stroge zabrane crnogorskog kneza koji je svojim podanicima, kojih je bilo puno u redovima ustanika, zabranio da se priključe ustanku, stanovnici Krivošija pristali su na pregovore. Međutim, grof Auersberg nije mogao pristati na njihove

Austrijska kasarna na Dragalju 1875. godine

Krivošije - dogovor ustanika s austrijskim vlastima

visoke zahtjeve, tražili su opću amnestiju za sve ustanike, odštetu za sve spaljene kuće, pravo da zadrže oružje i da ne služe vojsku. Tada su bečke vlasti kao pregovarača s pobunjenicima poslale u Kotor feldmaršala baruna Rodića koji je, čim je došao u Kotor, stupio u vezu s ustanicima. No, ustanici nisu popuštali. Nakon osmodnevnih pregovora barun Rodić je postigao tek to da mole za milost i da kratkotrajno polože oružje. Dana 11. siječnja 1870. godine u selu Knezlaž, iznad Risna, tri stotine Krivošijana objavilo je predaju vrhovnom austrijskom zapovjedniku te zatražilo milost od cara. Na zapovijed da polože oružje, položili su ga. Zapovjednik ih je oštro opomenuo za ubuduće, objavio carevu amnestiju i dopustio im da zadrže oružje. U ostalom sve je više-manje ostalo po starom. To je bio taj svojevremeno znatno kritiziran mirovni sporazum u Knezlažu.

Drugi ustanak izbio je potkraj 1881. godine kada je vlast čvrsto odlučila pod svaku cijenu u Boki kotorskoj provesti opće služenje vojne dužnosti. Godine 1878. Austrija je okupirala Bosnu i Hercegovinu, a u jesen 1881. godine trebala je u okupiranim provincijama, kao i u Boki, izvršiti novačenje regruta.

Hercegovina, manji dio Bosne i Krivošije ustali su protiv toga. U međuvremenu je pukovnik

Jovanović, koji je bio ranjen za prvog ustanaka u Krivošijama, postao vrhovni zapovjednik i namjesnik Dalmacije te je preuzeo vođenje svih operacija protiv pobunjenika. Odgovor Krivošijanaca je glasio „1869. pogodili smo ga u nogu, ovaj put ćemo ga pogoditi u srce“. No, za to nisu imali priliku. Taj sposoban vojskovođa vrlo brzo im je oduzeo osjećaj nepobjedivosti. On je pričekao da prođe najveći dio zime te je započeo operaciju 9. veljače 1882. godine tako temeljito i svrhovito da su pobunjenici gubili položaj za položajem te morali pobjeći u Crnu Goru, gdje su razoružani. Krajem svibnja ustanak je u cijeloj Boki bio ugušen, a mjesec dana poslije i u Hercegovini. Unatoč tome stanovnici Krivošija nisu prihvatili služenje vojske. Prezreli su jamčenu amnestiju i ostali u Crnoj Gori, gdje im je knez osigurao škrtu zemlju u blizini grada Nikšića. Većina ih još i danas tamo živi i radi na škrotoj zemlji, čiji prinosi nisu dovoljni ni za skromne potrebe tih ljudi. Oni radije prihvaćaju najtvrdju oskudicu nego se podvrći tako mrskom služenju austrijske vojne dužnosti. To je kruta posljedica kojoj treba odati dužno poštovanje iako se s time ne možemo suglasiti.

(nastavlja se)

Hapšenje (2)

**Na svakoj
slamarici bilo je
najmanje pet-šest
mrlja. Pomislio
sam: Na jednoj od
te dvije slamarice
možda ostane
koja mrlja moje
krvi.**

Pišu:
Snežana Pejović i
Joško Katelan, arhivisti

U ovom broju nastavljamo priču o teškom položaju ratnih zarobljenika i zatvorenika u „Dvojnoj monarhiji“ koristeći opise situacija iz „Sjećanja i uspomena“ kapetana Hinka Bartulovića u kojima on govori o svom hapšenju i o vremenu provedenom u Kotorском zatvoru, gdje je u gotovo nemogućim uvjetima uspio preživjeti i dočekati puštanje na slobodu.

*Spomen ploča strijeljanim
mornarima na
kotorском zatvoru*

Njegovo vrijeme provedeno u zatvoru koincidira sa dramatičnim događajem koji će ostaviti duboki trag na tok i ishod Prvog svjetskog rata, točnije sa suđenjem i pogubljenjem četvorice mornara, vođa pobune u Boki. Uz mnoštvo naučnih članaka i memorijskih zapisa suvremenika o ovom događaju je pisao i poznati cetinjski književnik i povijesničar Niko Simov Martinović. On je zapisao izjavu don Nika Lukovića, tada svećenika u Kotoru, koja je već poznata u široj javnosti. Naime, don Niko je dobio obavijest austrijskih vlasti u kojoj je stajalo da su František Raš, mornarički vodnik iz Češke, Anton Grabar, mornar iz Poreča u Istri, Jerko Šižgorić, artiljerac iz Žirja kod Šibenika, i Mate Brničević, artiljerac

iz Krila Jesenica u Poljicama kraj Splita, odlukom prijekog vojnog suda u Kotoru osuđeni na kaznu smrti strijeljanjem, koja će se izvršiti 11. veljače 1918. i da on treba da bude sa osuđenima od 5 do 7 sati da ih vjerski pripremi za smrt.

„Od uznemirenosti nijesam spavao. Tačno u pet sati ujutro bio sam u zatvoru na prvom spratu sa članovima Prijekog vojnog suda. Dovedi su četiri osuđena mornara kojima je predsjednik suda, koliko se sjećam, potpukovnik auditor (vojni sudija) Milota, pročitao presudu”- riječi su don Nika. On je potom razgovarao sa osuđenima tješeci ih kroz posljednju pričest da oni idu na drugi svijet nevini, kao žrtve pale za jednu pravednu stvar... U sedam sati mornari su već bili izvedeni na strelšte, na livadi ispod gradskog groblja u Škaljarima. Svjedok, don Niko, još je posvjedočio: „Raš nije dozvolio da mu vežu oči. Strijeljanja su izvršili osmorica vojnika Mađara, pod komandom jednog kapetana... Šižgorić je gledao osam strijelaca i rekao im: “Zar vi, vojnici, za čiji smo se bolji život borili, hoćete da nas strijeljate”. Na to je jedan od vojnika, koji su trebali da pucaju, pao onesvješćen. Prva naredba nije izvršena dok se onesvješćeni nije zamijenio drugim. Sumorno, jezivo jutro. Oblaci spuštjeni na planine. Na groblju u Škaljarima je bio mir. Zakopavali su iskrvavljena tijela...”

Moglo bi se reći da je upravo Pobuna mornara bila uvertira za kraj Prvog svjetskog rata, koji je započeo 28. srpnja 1914. i završio se 11. studenog 1918., nakon 4 godine, 3 mjeseca i 14 dana. Vodio se na tri kontinenta (europskom, afričkom i azijskom) i na dva oceana (Atlantskom i Tihom). Od tadašnje 53 države u svijetu, u njemu je sudjelovalo 36 država, čija je ukupna površi-

na iznosila 72% svjetske površine i čije je stanovništvo činilo 75% svjetskog stanovništva. Rat se vodio na teritoriju 14 država. Bilo je mobilizirano i pod oružjem oko 70 milijuna ročnika i rezervista. Tijekom je rata poginulo 16,543.185 (od toga 9,721.937 vojnika i 6,821.248 civila). Bilo je ranjeno 21,228.813. Ta ljudska stradanja, predočena odvojeno, po vojno-političkim blokovima, izgledaju ovako:

- u bloku Centralnih sila poginulo ih je 7,153.241 (od toga 4,010.241 vojnika i 3,143.000 civila), ranjeno ih je 8,419.533;
- u bloku Antante poginulo ih je 9,386.453 (od toga 5,711.696 vojnika i 3,647.757 civila), ranjeno ih je 12,809.280.

Tijekom rata počinjena su golem razaranja materijalnih dobara. Porušeni su ili oštećeni mnogi stambeni, kulturni, ugostiteljski i proizvodni objekti, mnogi željeznički i cestovni mostovi, mnoge željezničke pruge te potopljeni mnogi ratni i trgovački brodovi.

Po svojem karakteru bio je to pretežito ekspanzionistički rat, u kojem ekspanzionisti, da bi ostvarili svoje interesne težnje, nisu imali nikakvih etičkih i moralnih obzira. Neke su se zemlje u tom ratu branile i za njih je to, s njihova stajališta, bio obrambeni i oslobodilački rat.

Taj je svjetski rat učvrstio prijateljstvo između pojedinih država, ali je istodobno ojačao i predratne animozitete između pojedinih zemalja. Afirmirao je prednosti republikanskoga državnog uređenja, potaknuo potrebu dekolonizacije, upozorio na nužnost ravnopravnosti žena, ubrzao proširenje izbornog prava i potvrdio smisao i važnost međunarodne suradnje. (Hrvatska revija 3, 2014 „Svijet u stvarnosti svoje prve

globalne zaraćenosti“ - Nevio Šetić)

Slijedi prijepis dijela teksta iz djela „Sjećanja i uspomene“, točnije stranica 176-186, na kojima je kapetan Hinko Bartulović podrobno opisao svoj boravak u kotorskom zatvoru, poznatom kao „Bijela kuća“. U dokumentima zbirke POMO nismo naišli na podatak da je kapetan Bartulović bio među 40 prvooptuženih mornara, ali iz svega se da zaključiti da je služba prisluškivanja i presretanja komunikacija bila izuzetno dobro razvijena unutar austrougarske Ratne mornarice, pa je tako i kapetan Hinko bio, što bi se reklo suvremenim jezikom, „obavještajno interesantna“ osoba.

Ovim dijelom bismo završili naš serijal posvećen Velikom ratu. Nastojali smo čitalaštvu dati paralelu onoga što se događalo u svijetu viđeno očima zvanične povijesti, te onoga što su bili doživljaji situacije pojedinca/sudionika Rata, u našem slučaju kapetana Bartulovića.

Mislimo da oba djela kapetana Bartulovića, „Sjećanja i uspomene“ i „Austrougarska - naš vjekovni tlačitelj“ zaslužuju da budu integralno objavljena kao doprinos kolektivnom sjećanju na strahote koje sobom nose globalni sukobi.

„Sjećanja i uspomene“ str. 176

U Bijeloj kući u Kotoru.

Kada sam pustom ulicom došao do pred veliku kamenu zgradu, što su je u Kotoru zvali Bijela kuća, a koju ima biti da je gradila Austrija, otvorila su se teška vrata zatvora, ušao sam i za mnom je ušao podoficir, a vrata su se odmah zatvorila za nama. Pred nama su bila druga, gvozdена, rešetkasta vrata. Između ovih vrata podoficir me je predao „profos“-u [čin u u austrijskoj

vojsci koji su do 1867. godine dobijali veteran podoficiri („gospodin Otac“) a zaduženi uglavnom za izvršenje pogrdnih tjelesnih kažnjavanja. U pruskoj vojsci, do Scharnhorstove reforme u svakom puku je bio po jedan „profos“ koji je kao tamničar sprovodio tjelesna kažnjavanja kao „prljavi posao“ veoma malog ugleda], nekom ćelavom podoficiru s kojim sam krenuo kroz gvozdена vrata u pratnji dvaju naoružanih stražara sa noževima na puški, u njihovoj sredini i skrenuo desno za profosom u neki hodnik popločan kamenom. Ušli smo u neku sobu u kojoj je za stolom sjedio neki čovjek s kojim sam se kada sam stao našao lice u lice. Ne sijećam se više da li je bio civil ili vojnik. Pred ovim čovjekom izvrnuli su mi džepove i nogavice, iskrenuli sav sadržaj džepova, skinuli kravatu s vrata i podvezice sa cipela, oduzeli torbu, ostavili mi na ramenima pelerinu, i, kada nijesu imali što da mi uzmu pratnja me je izvela iz sobe, a ja sam krenuo za profosom uz kamenite stepenice na gornji pod. Kada samo stigli na vrh stepenica, ćelavi podoficir je otvorio neka debela drvena vrata okovana teškim gvožđem i velikim zakovicama sa nekim velikim željeznim ključem, ušao je predamnom (!) u tamu, pozvao me je rukom da i ja uđem. Dva stražara stajala su iza mene.

Učinio sam korak i zastao na ulazu u ćeliju. Ćelija je bila skoro sasvim tamna. Samo jedan slabi tračak svjetlosti dolazio je sa prozora na suprotnom zidu. Zagledao sam se u prozor i vidio da je okovan debelim željeznim rešetkama. Pogledom sam išao tragom zraka svjetla i opazio podulju željeznu kuku okačenu o plafon, nebo, ćelije. I kao da sam tim pogledom potvrdio da mi je drago što vidim kuku, jer će mi ona dobro doći, što

sam glasno rekao. Tada sam ušao, a ćelavi podoficir, stariji čovjek, pustio me da uđem i nastojao je da me umiri. Vidio sam da je profosu žao što me mora zatvoriti, pa je i meni bilo puno žao što sam se našao s njime na ovaj način. Iz njegova govora i po naglasku shvatio sam da je profos Čeh. Tužno sam se nasmijao i odmah zatim zatvorila su se za profosom, koji je izišao.

Sada sam ostao sam u ćeliji, u skoro potpunoj tami. Još je u mojim ušima odjekivalo škljokanje teškog ključa s kojim je profos sigurno zatvorio vrata i udarac teškog željeznog zasuna, kada sam čuo pred vratima škripu vojničkih čukula. Postavljena je pred vratima naoružana straža.

Profos je izašao iz ćelije natraške i duboko mi se je poklonio ćelom do poda.

Ostao sam sam. Kada su mi se oči privikle na polu tamu osvrnuo sam se po ćeliji da vidim i zapamtim gdje sam.

Na ćelijskim vratima vidio sam mali prozorčić, što se iznutra nije otvarao, okovan željeznim rešetkama i gustom željeznom mrežom. Naprama (!) vratima, malo u desno, visoko na suprotnom zidu nalazio se je mali prozorčić također okovan gustim željeznim rešetkama. Trudio sam se da gledam kroz njega i nešto vidim. Nijesam vidio ni kuće, ni prozora, ni neba, već neki kameni visoki zid na maloj daljini. Zatim sam pogledao pod, crn i natopljen vodom. Prama vratima, malo ulijevo od prozorčića, nalazio se je uza zid mali drveni stol, na koji sam se popeo da povirim kroz prozorčić, ali nijesam dosegao njegova praga. Lijevo od vrata, u uglu, stajao je mali drveni badanj okovan željeznim obručima. U desnom krilu ćelije, u uglu ispod prozora, ugledao sam dva željezna kreveta sa slamaricama. Prišao sam. Vi-

Vrata ćelije u kotorskom zatvoru

dim na slamaricama jednog i drugog kreveta velike crvene mrlje krvi još dobro neosušene. Na svakoj slamarici bilo je najmanje pet-šest mrlja. Pomislio sam: na jednoj od te dvije slamarice možda ostane koja mrlja moje krvi. Sada sam osjetio veliku hladnoću i zavio se još jače u pelerinu (177)...

...(179) i poslije ovako temeljitog čišćenja, pod je ostao jako prljav, crn, gnjusnan. Ovako temeljito čišćenje, natapanje poda gnjusnom vodom, obavljali su dva-tri puta na dan, svaki put u jutro i na večer, a i preko dana. Vrlo očit znak prevelike brige našeg predobrog i premilostivog apostolskog česara i kralja za svoje podanike, spremne da za njega dadu i svoje živote,

koji štite i brane njega i njegov slavni dom...

...(181) Saslušanje je počelo. Kapetan pita, ja odgovaram, poručnik nas gleda i promatra i muči. Nas trojica smo stajali na nogama.

Koja mi je sve pitanja postavljao kapetan nijesam se mogao sjećati ni za vrijeme saslušanja, jer sam se znojio od muke. Kapetan je pitao na njemačkom, pa na italijanskom i na dubrovačkom. Često je neko pitanje postavljao opet poslije nekoliko vremena, što sam opazio na vrijeme i bilo mi je jako teško da skačem sa odgovorima iz jezika u jezik i da odgovaram na ono što sam pred možda pola sata već odgovorio.

Kapetan mi je kazao za vrijeme saslušanja da je nekoliko godina živio u Pilama u

Dubrovniku. Kada sam to čuo imao sam pasti od kolpa. Znači, on je mogao znati sve o meni, jer je živio u istoj sredini u kojoj sam i ja živio. Svako pitanje poslije nekoliko vremena opetovao bi na drugom jeziku. Tako vuci desno, vuci lijevo prošlo je više od pet sati ispitivanja i stajanja na nogama. Jedva sam izdržao i u meni se sve pomutilo. Više nijesam mogao kontrolirati svoje odgovore...

...(186) **Dvadeset i drugi februara 1918. godine** Toga jutra rano primio sam na tankom papiru, na maloj ceduljici, obavijest da sam pušten iz zatvora. Na njoj je pisalo i ovo: ...es ist am freuen Fuss zu lassen ohne Begleitung, pušta se na slobodu bez pratnje..."

Kraj

Hrvatska nakon kralja Tomislava

Natpis sa sarkofaga kraljice Jelene

Piše:

**Dario Španović/
Hrvatska riječ – Subotica**

Kralja **Tomislava** naslijedio je **Trpimir II.** (928.–935.) za kojega se pretpostavlja da je bio njegov mlađi brat. O Trpimiru II. postoji iznimno malo zapisa,

a neki povjesničari smatraju da on nije niti postojao. Pojedini povjesničari (**Ivan Lučić, Ivan Mužić**) su smatrali da se zapisi iz 31. glave spisa **Konstantina Porfirogeneta** *De administrando imperio* o arhontu Trpimiru odnose na kneza Trpimira dok hrvatski povjesničar **Ferdo Šišić** smatra

da je riječ o kralju Trpimiru II. Na hrvatskom prijestolju od 935. do 945. godine nalazi se kralj **Krešimir I.** koji je uspio održati moć Hrvatske onakva kakva je bila za vrijeme kralja Tomislava. Tijekom njegove vladavine naglo je počela opadati moć bugarske države što je utjecalo da Mađari zauzmu

njihove teritorije u istočnoj Slavoniji i Srijemu, a srpski knez **Časlav Klonimirović** uspio je obnoviti srpsku kneževinu pod vrhovnom vlasti Bizanta. Kralja Krešimir I. naslijedio je njegov stariji sin **Miroslav** (945.–949.) koji je nakon četiri godine vladavine ubijen u građanskom ratu. Građanski rat protiv Miroslava počeo je ban **Pribina** (ban Gacke, Krbave i Like) kojem je Miroslav želio ograničiti banska prava, stoga je Pribina podržavao Miroslavovog mlađeg brata **Mihajla Krešimira II.** koji dolazi na vlast uz njegovu pomoć.

Kraljica Jelena

Mihajlo Krešimir II.

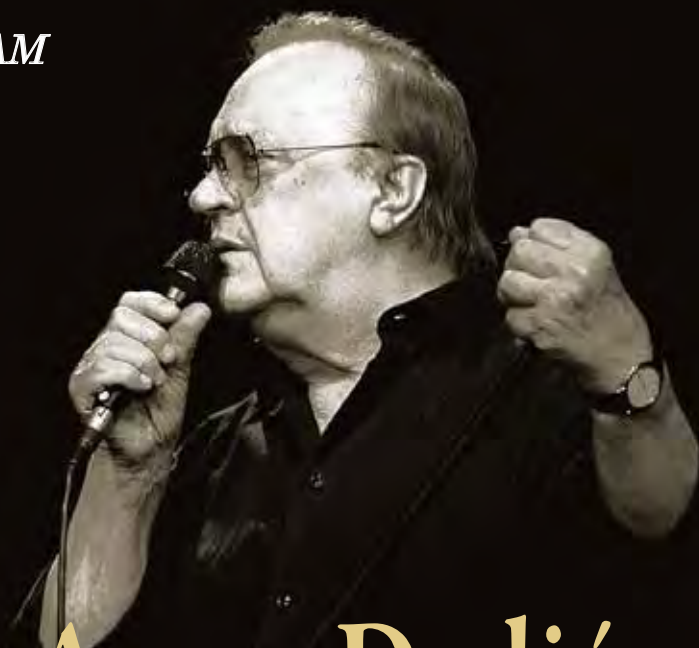
Građanski rat koji je prethodio dolasku na vlast Mihajla Krešimira II. (949. – 969.) doveo je do slabljenja Hrvatske koja više nije imala vlast nad otocima Braču, Hvaru i Visu. Također, srpski knez Časlav Klonimirović uspio je zauzeti veliki dio Bosne, a dalmatinski gradovi su se vratili pod vlast Bizanta. Hrvatska mornarica koja je tijekom vladavine kralja Tomislava imala osamdeset ratnih brodova spala je na trideset, dok podaci za kopnenu vojsku nisu poznati. Mihajlo Krešimir uspio je vratiti pod hrvatsku vlast zapadni dio Bosne (do rijeke Vrbas), a također imao je i potpunu vlast na području između Drave i Save. Za hrvatsku povijesnu baštinu iznimno su važne dvije crkve kod Solina: svete Marije od Otoka i svetog Stjepana koje je dala sagraditi žena Mihajla Krešimira, kraljica **Jelena**. U crkvi svete Marije od Otoka sahranjena je kraljica Jelena, dok je crkvu svetog Stjepana odredila kao mauzolej hrvatskih vladara. Hrvatski arheolog **Frane Bulić** pronašao je 28. kolovoza

1898. godine pored današnje solinske crkve Gospe od Otoka temelje stare crkve i u njenom predvorju razbijeni sarkofag kraljice Jelene koji je uspio rekonstruirati. Na sarkofagu je bio uklesan latinski epitaph: *(in hoc) (t)UMULO Q(ui)ESCIT HELENA FAMO(sa) (quae fui) UXOR MICHAELI REGI MATERQ(ue) STEFANI R(egis) (pacemque) (obt)ENUIT REGNI. VIII IDUS M(ensis) OCT(obris) (in pac)E HIC OR(dinata) FUIT AN(no) AB INCARNA(tione) (Domini) DCCCCLXXVI IND. IV CICL(o) L(un) V. (ep) XVII (ciclo sol) V LUN. V. (conc) URRENTE VI. ISTAQ(ue) VIVENS FU(it) REGN(i) MATER FUIT PUPILOR(um) TUTO(rque) VIDUAR(um) ICQUE ASPICIENS VIR ANIME DIC MISERE RE DEUS* – prevedeno na hrvatski: »U ovom grobu počiva glasovita Jelena koja je bila žena kralju Mihajlu, a majka Stjepana kralja. Ona se odreče kraljevskog sjaja dneva osmog mjeseca listopada. I bi ovdje pokopana 976. godine od utjelovljenja Gospodnjeg indikcije četvrte petoga cikla mjesečeva, sedamnaeste epakte, petoga kruga sunčanoga, koji pada sa šestim. Gle, ovo je ona, koja je za života bila majka kraljev-

stva, a zatim postala majkom sirota i zaštitnicom udovica. Ovamo pogledavši, čovječe reci: Bože smiluj joj se duši!«

Stjepan Držislav

Kralja Mihajla Krešimira naslijedio je njegov sin **Stjepan Držislav** koji je vladao od 969. do 997. godine, tijekom čije vladavine su se dogodile bitne promjene, kako u Hrvatskoj tako i u njenom susjedstvu. Nakon smrti srpskog kneza Časlava Klonimirovića, srpska kneževina je sve više propadala sve dok 971. nije postala dio Bizantskog carstva. Također, bizantski car **Ivan Cimisk** uspio je pokoriti i podunavsku Bugarsku. Ovo je prouzročilo utemeljenje nove bugarske države sa središtem u Ohridu kojom je vladao Samuilo koji je ubrzo proširio svoju državu na Srbiju, Bosnu, Srijem i primorje sve do rijeke Cetine. Ovo jačanje Bugarske države dovelo je da je bizantski vladar ponovno tražio Hrvatsku za svoga saveznika te je ustupio Sjepanu Držislavu upravu nad dalmatinskim gradovima kao nekada Tomislavu. Osim toga, bizantski vladar poslao je Držislavu kraljevsko znakovlje: krunu, žezlo, plašt i zlatnu jabuku te je Stjepan Držislav okrunjen kao kralj Hrvatske i Dalmacije. Sjepan ubrzo dolazi u sukob s duždom **Petrom Orseolom**, tj. s Mletačkom republikom koja je radi svojih dobrih odnosa s Bizantom i Njemačko-rimskim carstvom odbila plaćati Hrvatima porez za nesmetanu trgovinu po Jadranu, koji je plaćala još od doba kneza **Branimira**. Početkom ovoga sukoba umro je kralj Stjepan Držislav ostavivši tri sina: **Svetislava Suronju**, **Krešimira** i **Gojslava**.

Arsen Dedić

(28. 7. 1938. - 17. 8. 2015.)

U Zagrebu je 17. kolovoza u 78. godini života umro Arsen Dedić, jedan od najsvestranijih glazbenika s ovih prostora.

Otišao je veliki Arsen Dedić - vijest je koja se poput bujice proširila u javnosti i rastužila njegove mnogobrojne poklonike i suradnike, kolege glazbenike, ljude iz svijeta kazališta, filma, književnosti i kulture uopće, kojem je jednako pripadao kao što je svojim djelom utkan u mnogobrojne živote generacija na ovim prostorima, ali i šire. On je zapravo već odavno pripadao svima nama.

Arsen je bio jedan i jedinstven, neponovljiv. S više od pola stoljeća dugom aktivnom karijerom, do posljednjeg daha nije prestao raditi. Njegovo ime – Arsen, bilo je i njegovo zanimanje, kako je često znao reći. Arsen je odavno postao klasik, jedan od temelja naše kulture, i za života je zaslužio i potvrđivao svoje mjesto u panteonu velikana umjetnosti. No, unatoč svemu tome, nikada nije mistificirao niti sebe, niti ono što je zvao 'moj zanat', kao ni sve ono što je radio, a napravio je dovolj-

no ne za jedan, nego za nekoliko života. Kao 'pjesnik opće prakse' osvajao nas je romantikom, humorom, satirama, ironijom, hrabrošću, tugom, sjetom i nostalgijom, u tisućama stihova u kojima smo, svatko za sebe, pronalazili ono što nam je u tom trenutku bilo potrebno. To je bila pozicija u kojoj se najbolje osjećao. "Želim ostati pjesnik opće prakse", izjavio je jednom prigodom. "Dolazim po kućama i napišem ono što vam je potrebno...", zaključio je u svom stilu, s dozom autoironije koja je odlika najvećih među nama. A veličina Arsena Dedića bila je i ostala neupitna. Ona prelazi okvire naših života i njegova života, kao i granice prostora na kojima je svoj život proveo i gdje je ostavio najdublji trag.

U više od pola stoljeća duge karijere iza Arsena su ostala mnogobrojna djela mediteranske pop glazbe s primjesama šansone i džeza, tridesetak zbirki poezije, glazba za kazalište, film i televiziju.

U nizu albuma, ukupno njih više od četrdeset, ističu se: "Homo volans", "Vraćam se", "Provinci-

ja", "Kino Sloboda", "Tihi obrt", "Ministarstvo", te izdanja izabranih pjesama "Arsenal", "Najbolje od Arsena" i "Herbar".

Osvojio je niz nagrada za glazbu i stihove na festivalima diljem Hrvatske i bivše Jugoslavije, Zlatne arene na Pulskom filmskom festivalu, priznanja Slaven-ski, Tijardović, Mlado pokoljenje, Zlatno sidro, nagrade za scensku glazbu na Danima satire i Marulićevim danima, Goranov vijenac za ukupan pjesnički opus. Nositelj je Ordena zasluga za narod srebrnog vijenca, odličja Red Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Višestruki je dobitnik godišnjih nagrada Porin, dok je Porina za životno djelo primio 1999. godine.

Afirmirao se i na međunarodnoj sceni, o čemu svjedoče najuglednije europske nagrade "Prix Jacques Brel" i "Premio Tenco". Krajem prošle godine objavio je album "Suputnici" koji je definirao kao "hommage sebi, svojem naporu, želji i ljudima koji su mu bili najbliži".

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

U Kotoru u Katedrali sv. Tripuna i u uredu HGD CG,

U Baru kod predsjednika podružnice Vlada Marvučića,

U Podgorici u prostorijama podružnice, Trg Božane Vučinić bb,

U Herceg Novom u župnom uredu sv. Jeronim i kod predsjednice Crnić i knjižari "SO"

Tiskanje časopisa potpomogli:

OPŠTINA KOTOR

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

Ledo Pizze
opasno dobre!

NOVO!

PIZZETE
Šunka Sir

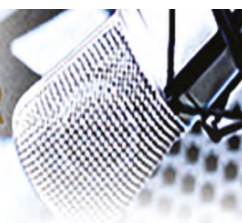
www.ledo.hr

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

RADIO
DUX
97,4 fm
www.radiodux.me

102 fm
SKALA
RADIO
Kotor

Nezavisni radio, Stari grad,
Trg od oružja, 85330 Kotor

88,5mhz 90,8 mhz
radio
Tivat

RADIO TIVAT

E-mail radiotiv@t-com.me
www.radiotivat.com

tel/fax-032/672-202, 670-131
marketing 032/660-100

BokaNews

www.bokanews.me
www.bokanews.com
e-mail: boka@bokanews.me

ZAGREB

HRVATSKA

grad kulture

pogledajte osluhnite osjetite

ISKORISTITE MOGUĆNOSTI KOJE VAM PRUŽA **ZAGREB CARD!** www.zagrebcard.fivestars.hr

